

Вечна слава на Шри Гуру и Гауранга!

СУБЕКТИВНАТА ЕВОЛЮЦИЯ НА СЪЗНАНИЕТО

Играта на Сладкия Абсолют

от негова божествена милост

Шрила Бхакти Ракшак Шридхара Дев Госвами Махараджа

Предговор

Еволюцията обикновено се счита за нещо обективно. Но обективната еволюция е неправилно възприемане на реалността. Всъщност еволюцията се основава на съзнанието, което е субективно. Обаче субективната еволюция изглежда обективна за невежите.

В своето невежество ние мислим себе си за субекти, макар всъщност субектът да е Бог, а ние сме Негови обекти. Мислим себе си за собственици, макар да сме Негова собственост.

Казва се, че всички неща се случват по волята на вайшнавите, на отдадените на Бога. Вайшнавата е като верен слуга, който изказва волята на господаря си; той не притежава собствена воля: волята на чистия вайшнава не е нищо друго освен волята на Бога. Обаче в невежеството си ние се опитваме да превърнем Бога в свой слуга, но това е като да се използва *шалаграм шила* за трошене на орехи. Богът не е обект. Той е виждащият, действащият и знаещият – Върховният Субект – но ние в глупостта си считаме себе си за такива.

Концепцията за субективната еволюция е обяснена в „Шримад Бхагаватам” (10.14.22):

*Тасмад идам джагат ашешам асат-сварупам
Свапнабхам ашта-дхишанам пуру-духкха-духкхам*

„Чрез илюзията, сътворена от Бога, вселената изглежда че е истинска, макар да не е, точно както страданията, които преживяваме насън са просто въображаеми.”

Неинтелигентните люде приемат субекта за обект. Невежество е да се обърква окоото с гледащия или умът с познаващия. Това е описано в „Шримад Бхагаватам” (1.3.31):

*Йатха набхаси мегхаугхо
Ренур ва партхиво ‘ниле
Евам драштари дришйатвам
Аропитам абуддхибхих*

„Неинтелигентният приравнява небето с облака, въздуха с пращинките плаващи из него и си мисли че небето е облачно, а въздухът нечист.”

Съзнанието не е продукт на света; светът е продукт на съзнанието. Този свят е изкривено отражение на духовния свят. В материалния свят, светът на експлоатацията, както казва Дарвин, оцелява по-силният. Налага се да експлоатираме за да оцеляваме: *дживо дживасйа дживанам*. Но в духовния свят, земята на отдадеността, всеки е слуга. Там ще намерим щастлив живот чрез посветеността.

В онази свръхсубективна област Шри Кришна е вечно зает със Своята божествена игра, заедно с най-интимните си слуги. И докато нашето съзнание еволюира в посветеността, ние ще открием своята най-висша перспектива там, където имаме да изиграем своята роля в забавленията на Сладкия Абсолют.

Вкаменелост, хипнотизъм и космос

Тази глава е извадка от един разговор между Шрила Шридхара Махарадж, невропсихологът д-р Даниел Мърфи и докторът по физика и органична химия Тхудам Сингх.

Д-р Сингх: Когато учените говорят за еволюция, те имат предвид че животът е еволюирал от материята. Чувал съм ви да говорите за еволюцията със съвсем различно разбиране. Вие твърдите, че всичко произхожда от съзнанието.

Шрила Шридхара Махарадж: Да, най-напред е съзнанието, а след това материята. Основата на всички материални неща е съзнанието, което е духовно. Съзнанието може да се свърже директно със съзнанието. Когато съзнанието дойде в света на материята, материалната концепция, ние усещаме един вид неясно, смътно съзнание; най-напред съзнанието е мъгляво, а след това материално. Но всичко си има духовна страна. И като вечни души, нашата пряка свързаност е наистина единствено със съзнателния аспект на съществуването. Например Земята бива считана за жена. Според Ведите богинята на Земята е жена. А Слънцето се приема за девата, за мъжки бог.

Душата, идваща в материално съзнание, трябва да премине през едно мъгляво отражение на съзнанието, *чидабхаша*. Едва след това душата може да изживее материално съзнание. Преди чистото съзнание да се развие в материално, то ще премине чрез замъгленото състояние на съзнание или *чидабхаша*. Така че в основата на всичко материално има духовна концепция. Това няма как да не е истина.

Д-р Сингх: Какво е *чидабхаша*?

Шрила Шридхара Махарадж: Нещо като ума. Да предположим, че съзнанието идва за да почувства материята. Когато съзнанието влиза в материалния свят за да го опознае, то най-напред трябва да премине през материалното съзнание и едва тогава може да почувства какво представлява материята. Според теорията на Дарвин, материята постепенно създава съзнанието, но преди да го направи тя трябва да създаде едно замъглено съзнание, умът, а после душата. Но всъщност е тъкмо обратното. Така че субективната еволюция съответства на обективната или материалната еволюция. Но в еволюцията на съзнанието най-напред е свръхсубективното, а след това е индивидуалната душа или джива-субектът. И след това от субективното съзнание на дживите се поражда материята. Но съзнанието трябва да навлезе в мъглявото съзнание за да усети материята.

Аз казвам, че процесът на еволюцията се движи от горе надолу. Бог, Абсолютната Реалност – ако въобще твърдим, че има нещо такова като абсолютна реалност – трябва да притежава две характеристики. Какви са те? Най-напред, според Хегел, Той трябва да бъде от себе си, Той сам е своя собствена причина. Втората – по-съществена за нас характеристика е, че Той е за себе си; Той съществува за да осъществи Своите собствени цели. Той не е подчинен на никое друго същество, защото тогава позицията Му би била второстепенна. Абсолютната Реалност – Той – е пълен само по себе си. Всички останали неща идват от Него. Съвършената същност вече

съществува. Всичко онова, което ни изглежда несъвършено, идва след нея в съответствие със собствените ни несъвършени сетива.

Несъвършеното трябва да е зависимо от съвършеното, от висшата реалност. И несъвършеното може да е подредено като такова от Него за да докаже Неговото съвършенство. За да докажат съвършенството на Абсолюта, съществуват обусловена и безусловна реалност, ограничена и безгранична реалност. Затова несъвършеният свят има индиректна връзка с истината.

Съзнанието, обаче, не може внезапно да скочи в разбирането за материята; то трябва да мине през определен процес за да стигне до материално съзнание. От маргиналната позиция, от предела на по-възвишената вечна енергия, започва еволюцията и разпадането на този материален свят. Това се случва единствено в покрайнините на *сварупа-шакти*, която е системата отговорна за развоя в духовната равнина и е вечно разгръщащото се динамично цяло. Не е така, че неразграничимостта е произходът на разграничаването. Вечно обособената субстанция съществува. Онази равнина е изпълнена с *лила*, динамични забавления. Ако едно статично нещо може да бъде прието за вечно, защо да не може да бъде прието за вечно и едно динамично? Онази равнина на *сварупа-шакти* е напълно разгърната вътре в себе си. Тя е вечна. Еволюцията и разпадането се отнасят единствено до деградацията на финия дух до грубата материална платформа и до неговото развитие към съвършенство. Тук има еволюция и разпадане, но те не съществуват във вечната обител на *сварупа-шакти*.

Д-р Сингх: Обективната еволюция е онова, което съвременната наука нарича Дарвинова еволюция, но как се разкрива субективната еволюция в науката на Кришна съзнание?

Шрила Шридхара Махарадж: Трябва да вземете примера на хипнотизма. Чрез една форма на мистичен „хипнотизъм“ свърсубектът контролира субекта да види определено нещо и той задължително го вижда. Можем да си мислим, че като гледаме един камък, камъкът ни застава да го виждаме като камък, но е тъкмо обратното: ние сме обречени да го виждаме като камък, защото сме под влияние на свръхсубекта, който ни представя всичко както Му харесва. Когато заповяда: „Виж камък!“ ние ще видим камък. Пълният контрол върху всичко, което виждаме, е в Неговите ръце. Не е във властта на обективния свят да контролира онова, което виждаме. Обективният свят е под пълния контрол на субективния. Това се потвърждава в „Бхагавад Гита“, където Кришна казва: *найша ме йогам айшварйам*: „Ако Аз кажа: „Виж мистичната Ми мощ“, ти няма как да не я видиш. Нямах друг избор.“

Кришна казва: *маттах смритир гйанам апоханам ча*: Той е първопричината на помненето, забравата и интелигентността. Той е този, който контролира. За собственото си удоволствие, заради Своята *лила*, Той може да направи всичко. Това е вярно не само в материалния свят, но също и в Неговото царство. Това твърдение в „Гита“ засяга тази *брахманда*, този материален свят. Смисълът на тези думи е, че от низшите планетарни системи до най-висшата – цялата тази област на растеж и разпадане – всичко се манипулира от Него. Никаква вяра не бива да се дава на нищо външно; цялата вяра трябва да бъде насочена към Центъра, който контролира всичко.

А реалността е субективна. Тя се базира на съзнанието. Цветовете се възприемат посредством очите. Не е така, че цветът съществува и окото го улавя. Но онзи който гледа, вижда през окото и възприема цвета. Така че цветът е възприемане. Неговата позиция като действителна субстанция трябва да се проследи до финия план на съществуване. Такава е природата на реалността: грубото произхожда от финото. Във философията Санкхйа, това разбира се е описано като нещо отделно. Според философията на Санкхйа съществуват три разклонения на реалността: усещането,

сетивата и сетивните обекти. Звукът се създава от ухото, цветът се поражда от окото и т.н.

Обектите на сетивата са в гуната на невежеството, *тама-гуна*, сетивните инструменти са в гуната на страстта, *раджа-гуна*, а силата да се усеща е в гуната на доброто, *саттва-гуна*. От тях произхождат светлината, окото и цветът; небето, ухото и звукът. По такъв начин разклоненията на светската реалност са три: *тама*, *раджа* и *саттва*. Така че грубият свят идва от финия посредством канала на съзнанието. Усещаният, инструментът на възприемане, създава обекта на своето възприятие.

Опитайте се да разберете този принцип на хипнотизма. Всичко е хипнотизъм – цялото творение – и то напълно се намира в ръцете на Върховния Субект. Материалните закони до един нямат смисъл; законите и алинеите всичките спадат към субективния свят.

Д-р Мърфи: Но как човек да възприеме подобен род хипнотизъм?

Шрила Шридхара Махарадж: Как можем да знаем предварително, че ако комбинираме в някоя лаборатория водород и кислород – два газа – ще се получи вода? Едва когато човек достигне до определено ниво на научно познание той може да знае, че нещо по-fino, каквото е газът, може да произведе осезаемо материално нещо, каквото е водата. По такъв начин, когато имате представа за по-висшата субстанция, ще можете да разберете как грубото произхожда от финото.

Относителният свят е изкривено отражение на абсолютната реалност. На нещата с високо качество трябва да се отдаде място съответстващо на причинната им значимост. Не е така, че нещо по-нисше може да произведе нещо по-висше; но за по-висшето е лесно да създаде по-нисшето. Това не е трудно за разбиране.

Позицията на съвременната наука в основни линии твърди, че камъкът може да произведе душа; но защо не се счита, че душата създава камък? Трябва да изследваме този процес – как душата създава камък. Но ние сме приключили с това и вместо него твърдим, че камъкът стъпка по стъпка създава душата. Много сме заинтересувани от изследанията в тази линия. Защо? На финото трябва да се отдава по-голяма значимост отколкото на грубото. Защо трябва да си мислим, че човекът е създал Бога, а не че Богът е създал човека?

Д-р Сингх: Тогава значи Бог е магьосник, а ние сме Неговия сюжет.

Шрила Шридхара Махарадж: Не само че е магьосник, а голям магьосник. Той не е просто някакъв илюзионист каквито сме срещали.

Д-р Мърфи: Каква е ролята на *Йогамайя*, вътрешната енергия на Бога?

Шрила Шридхара Махарадж: Тя се намира във вечната компания на Кришна. В нашето разбиране за божествеността *пуруша* и *пракрити*, мъжкото и женското съществуват заедно. Притежателят на енергията и самата енергия, същността и проявлението, са преплетени взаимно по невъобразим начин. Инак ако възприемаме Върховната Душа като независима от никоя енергия, това би била концепцията за *брахман* на Шанкарачарйа: върховното съзнание като неразграничимо единство. Така че Абсолютната Истина включва едновременно и притежателя на енергията, и самата енергия – *пуруша* и *пракрити* – съзнанието и енергията.

Всъщност в божествеността могат да се проследят три основни елемента: *гйана*, *бала* и *кривя*. Вечният аспект на абсолютната цялост се дели на три: енергия, съзнание и екстаз. Мислене, желяне и чувстване. *Сат*, *чит*, *ананда*. *Сат*, енергията която поддържа съществуването, е мощта на Баладева (*бала*). *Чит*, аспектът на съзнанието, е Васудева (*гйана*). А *ананда*, екстатичното чувство, е Радхика (*кривя*). *Гйана*, *бала*, *кривя* (знание, сила, чувство); *сат*, *чит*, *ананда* (вечност, съзнание, блаженство); *сандхини*, *самвит*, *хладини* (съществуване, реализация, екстаз): Баладева, Кришна, Радхарани. Това са трите фази на *адвайя-гйана*, или на единната цялост. Можем да възприемаме

единната цялост в изначалното ѝ еволюирало състояние по три начина: най-силно съзнание, най-могъща енергия, най-голяма наслада. Трябва да виждаме тази окончателна реалност в трите ѝ фази. Тя съществува: *гйана бала крия ча*. Мислене, желаене, чувстване. *Сат, чит, ананда. Сатйам, шивам, сундарам* (вечност, благодат, красота). И тези три принципа се изразяват в развитието и разпадането на вечното и не-вечното.

С всички тези аспекти на теизма се занимава по изключително научен начин Бхактивинода Тхакура в „Шри Кришна Самхита”. Веднъж разглеждах от тази гледна точка въпроса за планетите във Ведическата космология. Виждаме че при движението на различните планети, слънчевото затъмнение се причинява от сянката на Луната, падаща върху Земята. Въпреки това в писанията се описва, че по време на затъмнение планетата Раху поглъща Слънцето или Луната. Когато Шрила Бхактисиддхантара Сарасвати Тхакура беше в Пури в последните си дни и се случи затъмнение, един преданоотдаден, който би трябвало да познава *сиддхантара*, заключенията на писанията, седеше край Прабхупада. Внезапно той се надсмя над идеята, дадена в „Бхагаватам”, че по време на слънчево или лунно затъмнение Раху поглъща Слънцето или Луната.

Аз не можах да изтърпя подобна забележка по отношение на „Бхагаватам” и оспорих, че онова което казва „Шримад Бхагаватам” не бива да бъде приемано лековато. Предложих един страничен довод. Казах, че в „Джайва Дхарма” Бхактивинода Тхакура е създал много лирически герои, но според мен те не са измислени. Онова, което той е описал, може да се е случило в някой друг милениеум (*калта*) или в някой друг ден на Брахма, а сега е излязло наяве. По този начин продължих да поддържам космологичната позиция на „Бхагаватам”, спорейки че онова, което е необходимо за да докаже реалността, трябва също да има някаква истинска позиция. Няма как да не е така. Така продължи спорът, а Прабхупада ме подкрепи.

Да се разбере позицията на планетата Раху така, както са казали Шукадева и Вйасадева, географски е невъзможно, но техните становища съществуват в „Шримад Бхагаватам”, а буквалното значение на писанията не бива да се приема с лека ръка. Взимайки в предвид буквалното значение на писанието, Бхактиведанта Свами Махарадж представи „Бхагавад Гита такава каквато е”. Замислих се: „Как бих могъл да докажа онова, което твърди „Бхагаватам”? Не зная. Но онова което е казано в „Бхагаватам” трябва да е истина. Вярвам в това.”

В писанията съществуват толкова много становища относно космологията. Арийците, духовно развитите хора от някогашните времена, са гледали на всичко като на съзнание. Те са видяли, че сянката е също съзнателна. Сянката, *абхаша*, също бива считана за ниво на съзнание. Единствено през това засенчено състояние на съзнанието ние можем да стигнем до материалното разбиране за нещо. Преди да достигнем концепцията на сянката, трябва да преминем през определено ментално ниво и с това ментално ниво може да бъде свързана персонификация. Персонификацията на сянката можем да наречем „Раху”.

Душата се доближава към материята, към материалния свят, но преди това тя трябва да премине през засенченото ниво на съзнание, наречено *чидабхаша*. Съзнанието преминава през сенчестото ниво на съзнание в материята, не-съзнанието. А това сенчесто ниво на съзнание си има личност. То също е съзнателно и може да бъде познато като „Раху”.

Всяка материална концепция предполага наличието на духовна концепция за същото специфично нещо. Сянката, през която съзнанието трябва да премине за да започне да възприема нещата като материални, си има личност и в „Шримад Бхагаватам” ришите, зрящи истината, се обръщат към нея с „Раху”. Тъй като са високо развити, те намират личностния аспект на съществуването навсякъде. Онова, което ние

възприемаме като мъртва материя, те виждат като съзнателно. Затова те винаги гледат личностната перспектива.

За да вкуси коя да е материална концепция, душата трябва да премине през определена среда, която повлиява на съзнанието ѝ така, че да започне да вижда нещата като материални. Тя не знае какво е конкретна материя. Това е просто ефект на съзнанието. Понеже всичко материално трябва да има съзнателен произход или произход в личностното съзнание, тогава трябва да има личностна концепция за Слънцето, за Луната, Земята и всички планети. Преди да достигне до концепцията за сянката или за който и да било друг обект, душата трябва да премине през фазата на съзнанието. Тази фаза си има духовно съществуване като личност. Затова „Бхагаватам“ се отнася към Слънцето, към Луната и към планетата Раху като към личности. Всичко: Земята, Луната, звездите, планетите – притежават личностна концепция. В основата на онова, което можем да възприемем с притъпените си сетива, в основата на всичко, което се казва че е материя, трябва да има личността концепция. Без влиянието на личностната концепция съзнанието не може да достигне нивото на грубата материя.

Затова откриваме, че в древните писания великите светци и ришите винаги се обръщат към всичко в света като към личност. Макар за нас това да е мъртва материя, те считат всички неща за личности. Защо? Материята е всъщност сянката на личността. Личностното, съзнателно същество е по-истинско от материята, която ние възприемаме със замъгленото си съзнание.

Д-р Мърфи: Значи тази сянка е Раху?

Шрила Шридхара Махарадж: Ако я виждаме като личностно олицетворение, тогава тя ще бъде позната като Раху. Всичко е съзнателно. Сянката, нейният ефект – всичко. Когато Луната се намира между Слънцето и Земята, сянката на Луната идва тук и тя е също съзнателна. Най-напред всичко е съзнателно – а след това съществува материята. От личностната концепция нещата се развиват до грубото съзнание. То е цялото личностно. Затова ришите с подобна визия за реалността са се обръщали към всичко като към индивиди: към дърветата, към планините, към слънцето, луната и океана. Когато чистото съзнание идва за да преживее чистата материя, тогава първо трябва да има един примесен етап, и това е където индивидите изстраждат своята карма. Индивиди означава, че те не са напълно развити духовни личности в настоящия момент, а се намират в едно примесено състояние. Така че онова, което ришите казват, че всеки е индивид, е наистина така; това не е измама.

Всичко е съзнателно. Така както съвременните учени твърдят, че всичко е материя, ние имаме реалното основание да мислим, че всичко е съзнателно. Какво виждате няма значение; ние можем пряко да почувстваме онова, което е в нашата природа. То е съзнателно. Независимо дали е в развита или в деградирала позиция, съзнанието ни е най-близо до нас. Ние усещаме единствено менталната си енергия.

Д-р Мърфи: За нас е малко трудно напълно да схванем това. Когато виждаме един цвят, какво всъщност виждаме?

Шрила Шридхара Махарадж: Това е ментално ниво.

Д-р Сингх: Каква е реалността на този обект?

Шрила Шридхара Махарадж: Реалността – тя е в душата. Единствено душата е истинска; виждащият е реалността. Субектът е истински. И каквото и да чувства субектът също произтича от него.

Д-р Сингх: Но няма обектите, които субектът вижда, също са индивиди? Когато гледаме червения цвят, и той ли е личност?

Шрила Шридхара Махарадж: Всичко има своето олицетворение в оригиналната, личностна, съзнателна, духовна реалност. Инак няма как то да бъде отразено в тази равнина като материя. Най-напред съществува съзнанието, а след това –

когато добие по-грубо състояние – то изглежда като материя. В изучаването на онтологията научаваме, че когато разглеждаме дадено нещо, макар да знаем, че то има определени атрибути в очите ни и да се явява по определен начин за ушите ни, всичко това са привидности. Независим от привидностите, онтологичният аспект на едно нещо – какво представлява то, каква е реалността за него – е непознат и непознаваем. Аз твърдя, че когато съзнанието понечи да почувства не-съзнателната материя, то трябва да премине през една съзнателна област за да се срещне с материалния обект. Така че цялостното възприемане на това материално нещо няма как да не бъде съзнателно; а съзнанието винаги означава индивидуалност. Най-напред съществува концепцията, а след това материалната идея.

Съзнателният свят е много близко, а материалният свят е много далеч. Затова великите риши, чието мислене е извисено, се обръщат към всичко, което срещат в обкръжението си като че всичко е лично. Във Ведите, дрената литература на Индия откриваме, че светците и мъдреците винаги се намират сред множество личности; в основата си всичко е лично.

Д-р Мърфи: А лично означава мислене, желяне, чувстване.

Шрила Шридхара Махарадж: Мислене, желяне, чувстване – живото същество притежава три фази. Същото се отнася до Бога и Неговата енергия. Най-напред съществува субектът, а след това и неговите изживявания. И изживяванията от най-фин характер са непосредствени и на тях се отдава най-голямо значение. А когато субектът отива в най-отдалечената сфера за да възприеме материята, това е най-далечната точка за него. Той ще се обръща към всичко, от което е заобиколен, с лично разбиране.

Личностната концепция няма как да не потвърди, че материята е много далеч. Пряката връзка на съзнанието е със сянката, отражението на материалния в духовния свят. Душата може да разбере единствено това. Ако материята може да съществува независимо, тогава тя също така има сянка в света на съзнанието, а душата се занимава с тази сянка.

С други думи най-напред съществува личността, а след това тялото. Точно както тялото е следствие от живия съзнателен елемент, материята е следствие от духа. Независимо от цялото материално съзнание, онова което влиза в пряка връзка с душата всичко е лично. *Чидабхаша* е нещо подобно на менталната субстанция, която имаме вътре в нас.

Има два вида личности: *кишара* и *акшара*; чистата освободена душа и душата която се бори в материята. Когато освободените и не-освободените индивиди се смесят със света на материалните взаимоотношения, било то като подвижни или като неподвижни същества, каквато и да е тяхната позиция, те въпреки всичко трябва да бъдат считани за личности. Тъй като всяко едно нещо е съзнателна единица, всичко има лично съществуване.

Д-р Мърфи: Значи външно виждаме Ганг като вода, но всъщност тя е лично?

Шрила Шридхара Махарадж: Всичко е лично. Преди да стигнем до материалното разбиране за едно нещо, ние трябва да минем през личностното разбиране или аспект на това нещо. Във Вриндавана всичко е съзнателно, но някои неща не са активни. Обаче те всичките са съзнателни: река Ямуна, кравите, дърветата, плодовете – всичко е съзнателно, духовно, но се представя по различен начин. Умеейки да забележат личностните характеристики на всичко, арийците са виждали цялата природа като съзнателна и личностна и са се обръщали към всичко като към нещо съзнателно.

Съзнанието и личността са универсалната основа на реалността. Каквото и да преживяваме е съзнателно. Отражението на един материален обект се намира вътре в

мен, а равнината вътре в мен е съзнателна. Субектът е съзнанието и каквото и вид обект да съществува, той хвърля отражението си в равнината на съзнанието. Наблюдаващият коя да е обективна реалност участва единствено със съзнанието си от началото до края и не може да има никакво разбиране за материята, отделно от съзнанието.

Д-р Мърфи: Как можем да разграничим съзнанието от ума?

Шрила Шридхара Махарадж: В „Бхагавад Гита“ е подсказан пътят на разграничаването между съзнанието и ума: *индрийани паранй ахур*. Какво е *атма*, душата, духовното разбиране? Достигнали сме до светското разбиране чрез определен процес. Чрез процеса на елеминиране можем да проследим обратно назад какво представлява умът. Казва се, че основата на ума е приемането и отхвърлянето: *санкалта – викалта* „Искам това, не искам онова.“ Какво е умът? Нещо което се състои от апатия и симпатия към външния свят. Това е умът. Трябва да проследим вътре в себе си какво е това нещо. То се намира вътре в нас и човек трябва да навлезе в собственото си себе и да се опита да преживее лично какво представлява умът. След това чрез вътрешен анализ човек може да влезе в пряк досег със способностите за отсъждане, разсъдък и интелигентност като се запита: „Какво е интелигентността? Къде се намира тя в мен?“ Трябва да се опитаме да разберем това и да влезем в пряк досег с него. Трябва да търсим: „Какво е умът. Той е в мен. Но какво представлява? И какво е разумът в мен? Кой е източникът на ума и интелигентността? И отвъд равнината на тези явни умения, какво е душата?“ Трябва да се опитваме, както правят йогите, да влезем във връзка с елементите вътре в нас. Умът и интелигентността се намират във всеки от нас. Защо да не можем да проследим какво точно представляват, да видим вътрешно какво са?

Д-р Мърфи: Когато вярата ни нараства в определена посока, как можем да знаем, че нашите реализации идват от собственото ни вътрешно аз, от вътрешното ни съзнание, а не от влиянието на обкръжението, на обстоятелствата които ни заобикалят?

Шрила Шридхара Махарадж: Азът е в спящо състояние, но с известна външна помощ би могъл да се пробуди, точно както когато човек спи, той може да бъде вдигнат от сън чрез външна намеса. Нещо подобно е. Някой дреме, но когато с външна помощ се събуди от дрямката си, той отново идва на себе си. След като веднъж се събуди и съзнанието му за себе си се възвърне, той веднага знае: „Аз съм такъв и такъв.“ С помощта на своите приятели можем да възстановим здравето си. По същия начин ако продължаваме да прилагаме процеса на *бхакти*, ще ставаме все по и по-осъзнати за себе си и за реалността. Ние сме собствените си гаранتي.

Д-р Мърфи: Бих искал да изясним един въпрос. В Санкхйа, системата на Капила за анализ, той казва, че *прадхана* е „онази непроявена материя, която е вечна“. Вие казвате, че всичко е съзнание. *Прадхана* също ли се състои от съзнание?

Шрила Шридхара Махарадж: Да. Онова, което е материално, е просто неразбирането, което е причина за цялото това материално съществуване. Но то също си има личност – Деви, богинята.

Светското започва с неразбирането. Когато имате правилното разбиране, тогава можете да разчетете Кришна Лила навсякъде. Всичко ще ви вдъхновява за Вриндавана. Няма да виждате нищичко извън нея ако сте се освободили от неразбирането. Лудият човек има непригоден мозък. Дори да се намира сред приятели, той е изгубен сред своята лудост, сред своята параноя. Когато се върне в нормалното си състояние, той разбира, че всички са негови приятели. По същия начин, всичко е наред – трябва да премахнем единствено болестта, своето неразбиране.

Д-р Мърфи: А болестта е нашата липса на съзнание за Кришна?

Шрила Шридхара Махарадж: Липсата на съзнание означава неразбиране, болест. Това е описано в „Шримад Бхагаватам“: *бхайам двитийабхинивешатах сйад* – болестта е отделеният интерес. Свърването от нашето естествено духовно състояние,

разгръщането на неразбирането, се базира на очарованието – на перспективата – за отделения интерес. Това е коренната причина на всяко неразбиране. Концепцията за частния, отделен интерес води до различието между правилното разбиране на реалността и неразбирането. От вселенското съзнание ние сме дошли в тази провинциална равнина. И в съответствие с градацията на съзнанието, в неговото развитие от провинциално към универсално, можем да се намерим на толкова много различни планети или планове на съществуване: *бхур, бхувар, свар, джана, махар, тана, сатѝа* – всички тези различни нива на развитие са включени в този процес на провинциализъм и универсализъм. Но загубата на съзнанието за центъра е коренът на цялото това материално съществуване.

От друга страна човек, който осъзнава органичната цялост се намира в най-здравословната позиция. Това е правилната настройка, а неприспособимостта е причината за настоящето ни нездраво състояние. Приспособимостта е живот; тя е освободеният живот, а да бъдете жертви на неприспособимостта означава да потънете в болка и страдание. Всичко в обкръжението си е наред; единственият проблем е в разбирането за специфичния егоистичен интерес. Нашето отвръщане от универсалния интерес е причината за отделянето ни от концепцията за цялостта, от щастието и здравето. Ние сме се лишили от щастието на здравословната си позиция и причината за това е егоистичния интерес.

Абсолютният Автократ е абсолютно добър. Затова няма място за оплаквания срещу Него. Кришна казва: *сухридам сарва-бхутанам*. Той е собственикът на всичко; в сравнение с Него ние сме нищо. И въпреки това Той е наш приятел. Не бива да забравяме това. Ние съществуваме в Него. Нашето отделяне от Него е причината за всички нещастия, които изстрадваме. Ние и другите като нас сме изгубили вяра в Него, но Той си остава наш приятел. Ние му завиждаме и си мислим: „Не съм аз господарят. Някой друг е господарят – това е нетърпимо. Никакви данъци без избори!” Но нашите интереси се представляват от Кришна! Той се грижи за нас повече отколкото дори можем да си представим. Защо забравяме това?

Ако само се върнем във вярата, всичко ще бъде наред. Ние страдаме по своя вина; иначе няма разлика във виждането от универсална гледна точка. *Ишад апетасѝа*, отвърнали сме се от своя господар. Но трябва да помним, че Той е нашият господар, нашият доброжелател, нашият закрилник. Отклонението от това съзнание е безкрайно по размери страдание. Неговата причина е много фина и много дребна: това е нашият манталитет да имаме отделен интерес. И в резултата на това сме попаднали в плен на вражеския лагер.

Патанджали е казал, че ние преминаваме към злото по един интелигентен, организиран начин. Това е не просто лудост, а лошотия; по-лошо е от лудост според Патанджали. Кога душата ще намери утеха сред тези окаяни обстоятелства? Лудият има всичко – само дете е изгубил разсъдъка си. Съзнанието му трябва да се настрои правилно. Тогава той ще разбере: „О, всичко си е наред – нека се завърна къщи.” Сега съзнанието му е в забрава. Той не е у дома си, неговото съзнание трябва да бъде насочено към дома.

Това е проблемът. Нашият Гуру Махараджа често казваше: „Не признавам съществуването на никакъв глад в света - освен гладът за Кришна съзнание: *джагаге ека матра хари-катха-дурвѝкиша чад’а ара кона дурвѝкиша най*.” Когато се вдъхновяваше, той използваше този израз. Казваше: „Вървете от врата на врата и казвайте на всички: „Кришна е Върховният, всички сте слуги на Кришна!” Напомняйте това на всеки, от врата на врата. Тогава те ще разберат: „О, аз имам всичко от което се нуждая. Аз съм Кришна-даса, слуга на Кришна. Трябва да се свържа с Кришна.” Когато тази връзка съществува, всичко ще бъде наред. Няма недостиг на нищо друго. Няма

никакво друго истинско нещастие, освен това че сме забравили Кришна, нашият Бог. Това е единственото, в което трябва да вложим усилия. Това е вселенската нужда. Не признавам никаква друга нужда освен тази.”

Този свят винаги гори в огън; няма нужда да гасим пожара, защото ние нямаме общо с един свят, който ще изгори на пепел. Цялата ни вътрешна нужда може да бъде наситена единствено от съзнанието за Кришна. Всички останали неща са ненужни. Могат ба изгорят на пепел, може да ги погълне потоп. Нас наистина не ни интересува никое от тези неща. Тези материални притежания дори ни теглят в погрешна посока и в резултат на това не позволяваме на ума си да бъде привлечен от Кришна. Нещата от този свят, привързаностите, всичките са негативни, те всички са наши врагове. Цялата вселена може да изгори на пепел, но това няма да ни засегне ни най-малко. Светът може да бъде изличен – земята, слънцето, луната и звездите – всичко може да изчезне, но ние въпреки това ще останем. Душата е вечна. И ако можем да имаме връзка с Кришна, нещата от този свят всичките са ненужни за нас и за всеки друг. Защо трябва да идваме да живеем в един тленен свят, погрешно идентифицирайки себе си с плътта и кръвта? Ние само си мислим, че се раждаме и умираме, но това е невярна представа.

Всичко е съзнателно. Когато напълно осъзнаем това, ще се установим в царството на *сварупа-шакти*, в духовния свят. Там различните живи същества може и да се представят за материя, за вода, за Ямуна, за трева и дървета, но всички те са съзнателни единици, които просто са поставени по различен начин.

Д-р Мърфи: Казват, че когато Кришна отива да се къпе в Ямуна, всички вълни се втурват да Го прегърнат.

Шрила Шридхара Махарадж: Понякога камъните се стапят, чувствайки отпечатъка на лотосовото стъпало на Кришна. Всичко е съзнателно. Същият е случаят и с Раху, и с Кету, и с останалите планети. Навсякъде в писанията откриваме, че духовно извисените светци разговарят с природата като че разговарят с личност. И това е истина. Но нашето съзнание е помътнено от невежество.

Затова като учени вие трябва да разбийте теорията за вкаменелостта. Бхактиведанта Свами Махараджа ви е заръчал да заемете силна позиция в западното научно общество и да разбийте на пух и прах вкаменелостта. Защо да я приемаме? Първо е съзнанието. Такава е теорията на Бъркли. Не умът съществува в света, а светът съществува в ума. Всичко се базира на съзнанието; никоя концепция – и въобще нищо – не остава без съзнанието. Така че в крайна сметка всички нежелани неща са просто умствени измислици.

Сътворението

Шрила Шридхара Махарадж: „Ману Самхита” (1.1.5-6) започва да описва сътворението от следната точка:

*Асид идам тамо бхутам
Апрагйатам алакшанам
Апратаркйам авигйенам
Прасуптам ива сарватах*

*Татах свайамбхур бхагаван
Авиактавиам джайан идам
Махабхутади вритауджах
Прадур асин тамонудах*

Точно преди да започне съзидателното движение, маргиналната енергия на Бога е била в състояние на равновесие. *Татастха* означава равновесие: *Асид идам тамо бхутам*. Всичко е било в мрак, изцяло обвито в невежество. *Алакианам* означава, че не е имало възможност за каквато и да било преценка; не са съществували никакви симптоми на реалността, по които да се направят никакви догадки или изводи за нейната природа. И всичко е било *апрагйатам*: науката няма как да изследва природата на онова състояние на съществуване. От тук можем да кажем единствено, че тя е била потънала в дълбок сън. Аналогията с дълбокия сън би ни дала някакво разбиране за онзи период: *ива сарватах*. Материалното съществуване било сякаш в един звучен сън.

Тогава започнало раздвижването; от духовната равнина дошла светлина. Светлината можела да се види от зрящите. Тази светлина била пред-битийна, но тогава зрящите получили зора, с който да виждат светлината. Те започнали да я виждат. Първата концепция в този материален свят след светлината била водата. Светлината разкрила водата като субстанция.

Тази първична светлина се сравнява с личността. Светлината означава съзнание, а съзнанието означава личност. Тази светлина – или личност – най-напред дала живот на съзерцаващите, на чувстващите материалното съществуване, а след това на такава обективна субстанция като водата. Тази вода е позната като *вираджа*, или причинната субстанция. Онова, което във вайшнавския речник е известно под името *брахмолока* – светът на съзнанието – е символизирано от светлината, а *вираджа*, или причинната субстанция, е символизирана от водата. Съзнателният свят е представен от светлината, а първата обективна реалност е представена като вода. Тогава семената на съзнанието били посяти в причинните води, които са сянката на тази светлина. Макар същинският елемент вода да е бил сътворен много след това, първата концепция за материя се отнася до водата, тъй като водата е приспособим, подвижен разтвор. Санскритската дума за вода, *апа*, означава „с по-нисша представа”. Така започнало по-нисшето сътворение.

След това, свързан със семената на съзнанието и първичните води, следващият продукт бил познат като *махат-таттва*: енергията на съзнанието, представена от светлината, примесена като маса с материята. Когато масата от материя е одухотворена от светлината-съзнание, това е познато като *махат-таттва*.

След по-нататъшното си разгръщане, тази същност била разделена на множество единици *аханкара*, елементът на егото. *Махато аханкара*. Най-напред съществува *аханкара*, масата его като цяло. Елементът на конгломератното его се нарича *махат-таттва*. Докато обективната субстанция се развива под влияние на съзнанието, тя се изразява в пет основни съставки: онова което може да бъде видяно, помириено, чуто, вкусено и докоснато. Тези пет елемента са издревните принципи на материалното съществуване.

А този петорен принцип еволюира в три фази: *саттва*, *раджа*, *тама*: добродетел, страст и невежество. Те изразяват себе си като етер, звук, чуване и ухо; въздух, маса, досег и кожа; огън, цвят, виждане и око; вода, вкусове, чувство за вкус и език; земя, аромат, обоняние и нос. Има двадесет и четири елемента. Азът, трите фини елемента – *праkritи*, *махат-таттва* и *аханкара*, петте груби елемента, петте сетива, петте сетивни обекта, петте инструменти на сетивата – по такъв начин е описано разгръщането на материалния свят, спускащ се от финото към грубото, от съзнанието към материята. Когато това материално съществуване се оттегли по висша воля, грубото се разтваря във финото. Започвайки от най-грубото, постепенно цялото материално съществуване става все по и по-fino, докато най-сетне влезе във финия

израз на материалното съществуване, известен като *пракрити* – фината причинна водниста субстанция.

При разпадането на материалната енергия, *атма* или индивидуалната душа, потъва в *брахман*, недиференцираната маса от съзнание. Позицията на различните видове духовни енергии е описана от Кришна в „Бхагавад Гита”(15.16) както следва:

*Двав имау пурушау локе
Кшараи чакшара ева ча
Кшарах сарвани бхутани
Кута-стхо 'кшара учйате*

*Уттамах пурушас тв анйах
Параматметй удахритах
Йо лока-трайам авишйа
Бибхартй авйайа шиварах*

„Има два вида същества: съвършените, неизменните и непогрешимите; и склонните да грешат души. Онези които грешат обитават материалния свят, а непогрешимите обитават духовния свят.” Кришна казва: „Аз съществувам отвъд грешащите и непогрешимите същности (*кшара* и *акшара*), Аз съм Пурушоттама, Васудева. Парам Брахма, Върховната Абсолютна Истина. Всичко е вътре в Мен.”

Вайкунтха, Голока – цялото творение – е представено под името Пурушоттама, Васудева. След това, когато човек встъпи в царството на Васудева, той ще съзρε толкова много различни нива на реалност, на забавления, на духовни взаимоотношения и дейности. Ще види съвършените живи същества, заети в отдадения си живот във вечния свят.

Общото разбиране за духовния свят е Вайкунтха, където срещаме пресметливата отдаденост. Над нея се намира равнината на спонтанната посветеност. Тази област се нарича Голока и в нея има многообразие от различни забавления. В Голока са представени в пълнотата си всички различни взаимоотношения с Бога: *шанта*, пасивното; *дасйа*, със служене; *сакхйа*, приятелското, *ватсалйа*, родителското и *мадхурйа*, интимното. А интимното настроение се дели на *свакия*, съпругеска любов и *паракия*, извънбрачна любовна връзка. Това, разбира се, е много висша тема. Все пак трябва да имаме известен поглед върху тях, тъй като нашата вяра е свързана в крайна сметка с тези възвишени неща, които са ни дарени от Шри Чайтанйа Махапрабху и от великите *ачарии* такива като Бхактивинода Тхакура, и които се обсъждат в писания като „Шримад Бхагаватам” и „Чайтанйа Чаритамрита”.

Онова, което научаваме в техните учения за Голока е нашата надежда, нашият стремеж. Ние се развиваме според вкуса на своята преданост, а този вкус също може да бъде извисен чрез слушане от по-висш източник. Нашият избор може да се променя когато ни бъдат показани различни идеи, различни модели на трансценденталната реалност. И трябва да действаме в съответствие с онова, което ни привлече най-силно въз основа на вътрешния ни избор.

Въпрос: Каква роля играе индивидуалната душа в процесът на сътворението?

Шрила Шридхара Махарадж: Аз описох това. Най-напред се създава общото, конгломератно фалшиво его (*аханкара*). То е наречено *шамбху* в „Брахма Самхита”, където се обяснява как душата като лъч съзнание се смесва с материалната енергия. Съзнанието и *пракрити*, най-примитивните концепции за енергия, са от различни категории. Конгломератното съзнание влиза в контакт с масата енергия и при тяхното смесване възниква общото его. Това общо его постепенно се разпада на неизброими ега

и конгломератното съзнание се разделя на индивидуални единици от съзнание, потънали в материалната енергия. По такъв начин постепенно индивидуалните обусловени души слизат долу и биват уплетени в материалния свят.

В примитивното състояние когато индивидуалните души са самесени заедно в едно общо цяло, конгломератното фалшиво его, или *аханкара*, е познато като *махат-таттва*. Разраствайки се, то се разделя на неизброими индивидуалности. Точно както атомът може да бъде разбит на суб-атомни частици: електрони, протони, неутрони и т.н. – конгломератното его постепенно се разбива на своите съставни индивидуални ега, *джива* душите. Тяхната позиция е *татастха*, маргинална и неопределима. От тази фина, неопределима равнина на маргиналната енергия, съзнанието отначало се развива на осезаемия план като цяло, а след това от тази струпана маса его, или *махат-таттва*, се проявяват безброй индивидуални духовни единици. И постепенно се разгръщат и останалите елементи на сътворението в тази негативна равнина на експлоатацията.

Този свят понякога се развива напред, а понякога се отдръпва назад. По същия начин както сърцето се разширява и свива непрестанно, така и цялата вселена се разширява и свива. Прегрупирайки се в едно и отново проявявайки се като множество – единна и многолика – така се случват еволюцията и разграждането на вселената. Както сърцето се разширява и свива, така и цялата вселена се проявява и се оттегля.

Същите характеристики, които откриваме и в най-малките единици, могат да се проследят и в по-големите. Това е следата, по която малко или много можем да опознаем цялостта. Има и някои нови като категория елементи, които трябва да добавим към познанието си. По такъв начин тези, които са вътре във вселената, могат да добият някакво частично знание.

Но онези които са независими и се намират извън този свиващ се и разширяващ се свят, които са безпристрастни наблюдатели – те могат да разкажат истинската история. Това е разкритата истина, която се раздава на порции според капацитета на хората, според времето, мястото и обстоятелствата. Разкритата истина я има във варираща степен в Библията, в Корана, във Ведите и в другите свещени писания по света. Чрез този процес истината частично се разкрива в различни места на света, пропорционално на мисленето и капацитета на дадената група хора. На разкритата истина може да се вярва, но тя все пак е модифицирана така, че да приляга на хората, до които достига.

По тази причина откриваме разминавания в различните версии на разкритата истина. В „Шримад Бхагаватам” се казва, че лекарството може да е скрито в сладкиш за да бъде излекуван невежия; по същия начин и истината може да бъде скрита в обикновена светска религия, за да помогне на невежата класа хора, *парокшавада ведо ‘йам*.

Въпреки всичко, авторитетите приемат ведическите откровения за най-древни и най-съвършени от всички версии на разкритата истина. Разкритата истина, както бива представена от „Шримад Бхагаватам” и Шри Чайтанйа Махапрабху, трябва да бъде считана за най-изчерпателния теизъм. Там се споменава, че онова, което лежи отвъд този сътворен свят е танцуващият вечен свят. Тук ние сме уловени в капана на този свиващ се и разширяващ се свят, но в духовната обалст всичко е вечен и изпълнен с блаженство танц. Въпреки това дори и там реалността бива от по-нисш и от по-висш тип съобразно природата на *раса* – неземната сладост, *анандам*, екстазът – който е най-жадуваната субстанция за всеки съзнателен индивид.

Въпрос: Забавленията на Кришна са вечни. Когато приключи с едно забавление във вселената, Той започва да играе в друго. По време на окончателното унищожение, когато всички вселени се свиват, по какъв начин продължават Неговите забавления?

Шрила Шридхара Махарадж: Когато вселената бъде изличена в пълното унищожение на всички звезди и планети наречено *махапралая*, тази област почти се изравнява с нулата. Тя достига равновесие. Но духовният свят винаги е в пълен разцвет. Нищо не засяга забавленията на Кришна, тъй като те имат вечен аспект.

Въпрос: Но какво се случва с Кришна Лила тук на земята?

Шрила Шридхара Махарадж: Да предположим, че един плод пада от дървото. Плодът постепенно изгнива, но дървото остава. Това е нещо подобно. Този материален свят може да се приравни с нулата, но забавленията на Кришна продължават вечно.

Въпрос: Каква е разликата между Голока, мястото на забавленията на Кришна в трансценденталния свят, и Гокула, сладостната обител на Кришна в тази земна равнина?

Шрила Шридхара Махарадж: Гокула Вриндавана съществува вечно, но понякога няма кой да я види. Гокула съществува в идеалния свят и е проявена тук. Каквото и да виждаме, ние го виждаме според различната си позиция в битието, но Гокула винаги си я има. Ако нямате очи за да видите нещо, то не може да бъде видно. Ако нямате длани да го докоснете, то не може да бъде докоснато. Така е и с Гокула. Тя се намира в такава равнина, където различните външни процеси, упражняващи контрол над материалната енергия, не могат да досегнат финия идеал на съществуване в Гокула.

Ако Земята изчезне, това не означава че ще изчезне цялата слънчева система. Слънчевата система може да си остане, но хората на Земята вече няма да я виждат. Нейното влияние няма повече да се чувства на Земята. По подобен начин Гокула съществува в друга една равнина - във фината равнина на реалността. Тя е отвъд творението, отвъд еволюирането и разпадането. Подобна фина енергия би могла да бъде разбрана по аналогия с етера. Земята може да бъде унищожена, но не и етерът. Етерът се намира във и извън земята, но той може да не изчезне, а да продължи да съществува след нейното унищожение. Позицията на Гокула е нещо подобно. Това се потвърждава от „Шримад Бхагаватам” (2.9.35):

*Йатха махантй бхутани
Бхутешучавачешв ану
Правиштанй аправиштани
Татха тешу на тешв ахам*

„О Брахма, моля те знай, че универсалните елементи влизат в космоса и в същото време не влизат; по подобен начин аз също съществувам във всичко и едновременно с това съм извън всичко.”

Позицията на Кришна е същата: Той е там и едновременно с това не е. В „Бхагавад Гита” (9.4-5) Той казва на Арджуна:

*Майа татам идам сарвам
Джагад авйакта-муртина
Мат-стхани сарва-бхутани
На чахам тешв авастхитах*

*На ча мат-стхани бхутани
Пашйа ме йогам ашшварам
Бхута-бхрин на ча бхута-стхо
Маматма бхута-бхаванах*

„Аз съм навсякъде и никъде. Всичко е в Мен и въпреки това нищо не е в Мен. Аз прониквам цялата тази вселена в непроявената Си форма. Виж Моето мистично

могъщество, едновременната Ми единност и различност! Макар да съм поддръжник на всички живи същества и да съм навсякъде, аз не съм въввлечен в нищо, тъй като съм изворът на творението.”

Трябва да разберем връзката между причината и ефекта. Причината и нейният ефект са от различен вид. Дори вътрешната причина и външната причина може да имат различни позици. Тялото може да е нестабилно, но умът да не е. Умът може да е нестабилен, но душата да не е. Така трябва да разбираме разликата между причина и ефект, между фино и грубо, между материя и дух.

Съзнание и еволюция

Пракрити, материалната природа, не развива съзнание като вкаменелостта. Но от друга страна и двете са вътре в съзнанието. Тук на душата не ѝ се налага да се движи. Душата е бездействена, безразлична, пасивна в тази равнина на наслаждението. Това е друга оригинална концепция. Душата не заема място в негативната страна; тя е предназначена за позитивната страна. Но приемайки че душата е в основата, *пракрити* или материалната енергия – тялото – действа от нейно име. Връзката между тялото и душата е като връзката между непълнолетния и неговите мними наставници. Подобно нещо се случва когато собственикът на един имот е непълнолетен, а наставниците се възползват от младостта му за да разграбят и пропилят имота. *Буддха-джива*, душата, се намира в непълнолетна позиция. Тя не може да контролира тези бунтуващи се надзорници, петте сетива. Душата трябва просто да има връзка с по-старша душа. С помощта и напътствието на по-старшата душа, тя ще подчини своите наставници и ще поеме властта над собственото си имущество. Положението на падналата душа е като на малолетен собственик. Тя е безпомощна. Не върши нищо; наставниците действат вместо нея, изпозвайки собствените ѝ ресурси; те вършат всичко от името на собственика. Душата е бездейна, безучастна. Но тялото, ума, интелигентността и фалшивото его действат от името на душата – която е истинското его – като че тя е на тяхна страна. Ако обаче нейният истински вътрешен интерес бъде защитен от по-старша душа, която е свързана с Параматма и с Бхагаван, там душата ще открие своето поле на дейност. Тя ще контролира сетивата и ума и ще ги използва в служене на Бога. Ще каже: „Всичко е за Кришна, не за мен.”

Кришна казва: „*сарва-дхарман паритйаджа мам екам шаранам враджа*”: „Изостави всичките си задължения и ела при Мен. Всичките ти сегашни задължения, били те добри или лоши, каквито и да ги виждаш от настоящата си позиция – изостави всичко и ела право при Мен. аз съм всичко за теб.” Това е Кришна съзнанието. Кришна ни казва: „Ти Ми принадлежиш, ти си Моя собственост. Точно както ти можеш да кажеш, че си господар на някаква собственост, така ти самият си Моя собственост, Мой роб.” Това е истината и приемайки тази истина ние ще заживеем в една по-висша равнина. Ще спечелим, ще си възвърнем нормалната си позиция. Сега в своята ненормална позиция ние страдаме, мислейки си: „аз съм господарят, аз съм монархът на всичко, докдето погледът ми стига.” Но подобно его е най-големият ни враг ако искаме да се развиваме в преданото служене.

А служенето към Кришна е от различни видове. Има най-общо служене, а има и служене от специфичен тип: *шанта*, *дасйа*, *сакхйа*, *ватсалйа*, *мадхурйа*. А след това има още по-нататъшни подразделения в съответствие с това дали предаността е спонтанна или пресметната. По този начин съществува йерархия в развитието на състоянието на преданост. Най-висшето израстване е *уджвала-раса*. *Уджвала-раса*

означава свръх-фина, сияйна, надхвърляща всичко раса, в която намираме Кришна в интимност, несъобразяваща се с никакъв закон. Самовластна интимност. Тази специфична натура и поведение се описват в една книга, написана от Рупа Госвами и озаглавена „Уджвала Ниламани“. Първата част на предаността е дадена в „Бхакти Расамрита Синдху“. В тази книга, от самото начало на един нормален цивилизован религиозен живот, Рупа Госвами ни повежда нагоре към различните предани взаимоотношения *шанта*, *дасйа*, *сакхйа*, *ватсалйа* и *мадхурйа*. Но детайлите на *мадхурйа-раса*, най-извисената връзка с Кришна, са описани от Рупа Госвами в „Уджвала Ниламани“. Ниламани, Кришна, е в най-силния си блясък, *уджвала*. Ниламани в интимност. А какви са характеристиките на Кришна? Как си играе Той със своето обкръжение в *мадхурйа-раса*? Това е описано с подробности в „Уджвала Ниламани“.

Дори големите литератори се смайват от начина, по който божествената любов е анализирана толкова прецизно и подробно в тази книга на Рупа Госвами. В нея са разгледани, подредени и описани най-фините моменти. Дори великите учени се изумяват, натъквайки се на тези изложения. Както казва „Бхагватам“: *мухйанти йат сурайах*. В своето встъпление „Бхагватам“ дава това предупреждение: „Всички ще останете смяни, опитате ли се да достигнете до тази равнина. Учеността ви няма да ви позволи да разцъфнете тук.“ По природа тази равнина е толкова тайнствена, че дори великите учени няма да бъдат сметени за достойни да встъпят в нея.

Единствено отдадените души могат да разберат и почувстват тези фини моменти в предаността. Външните люде, които си остават обективни изследователи и търсачи, нямат никакъв достъп до тях. Това е възвишената субективна област, свръхсубективната област. Тази равнина се намира дори над равнината на душата.

А за да я разберем, трябва първо да потърсим душата. Най-напред е умът, *манах*, зад него е интелигентността, *буддхи*, а след това душата, *атма*. Душата е вечно-млада; тя не умира. Душата е вечна, постоянна. Казано е в Упанишадите и в „Гита“: веднъж успеем ли да срещнем душата си, тогава в живота ни настъпва коренна промяна. Тогава със смайване ще разберем: „О, в мен има нещо с такова възвишено качество! В своето невежество аз смятах, че това тленно тяло и този колеблив ум са моето истинско аз. Но материалните сетива и умът са браконieri, те са враждебно-настроени към моето истинско аз. Аз съм душа, аз нямам нужда от всички тези неща. Мога да живея и без тези ненужни материални притежания! Душата не се нуждае от никаква храна, каквато може да бъде намерена сред тази материална равнина. Душата е независима. О, какво чудно съществуване имам аз! Аз съм душа, а природата на душата е толкова благородна, толкова възвишена, толкова добра!“ В тази точка настъпва диаметрална промяна на съзнанието и човек се опитва да влезе в тази по-висша област. Духовната реалност е онова, от което се нуждаем. Ние сме души, независими от материята. Изградени сме от неземна същност. Нищо не може да заплаши съществуването на душата – нито атомна бомба, нито ядрена война, нито мълния, гръм или земетресение. Всички проблеми в материалния свят се ограничават до това тяло, което е просто една мърша, една измислена представа за истинския ми аз. Моят истински аз съществува в духовната равнина, на едно по-висше равнище. Ако наистина успеем да се докоснем до тази реализация, да съзрем собствената си идентичност – ако можем да почувстваме вътре в себе си, че душата е независима от материята, тогава в ума ни ще настъпи революционна промяна. Тогава опитът ни да се развиваме в духовния живот става съвсем искрен. В противен случай прогресът ни е съмнителен, под въпрос. Тогава интелектуално разсъждаваме: „Добре, нека опитам. Чувал съм, разбира се, че духовният живот има добри перспективи; мога да следвам нещо посредством интелигентността си. Нека опитам.“ Но в интелектуалната равнина прогресът е

колеблив. Когато достигне до равнината на собствената си душа обаче, човек ще намери самия себе си и ще осъзнае: „Ето ме!“ Тогава всички фалшиви концепции, които са били поддържани толкова дълго ще изчезнат като сън. С всички тях ще бъде приключено и човек ще си помисли: „Започвам нов живот.“ Тогава се разкрива една нова надежда за развитие в по-висшата равнина.

Душата е съвсем наблизо. Можем да се опитаме да открием какво представлява тя като елиминираме материалните елементи. Такъв е процесът на Упанишадите, който е споменат в „Бхагавад Гита“: *индрийани паранй ахур* (3.42). Първо трябва да разберем, че най-напред са сетивата. Ако махна сетивата, целият свят на опитността няма да представлява нищо за мен. Единствено чрез сетивата си аз осъзнавам съществуването на външния свят. Без сетивата, очите, ушите никакъв свят не е видим за мен. След това над сетивата стои умът. Какво представлява умът? Умът се занимава с приемане и отхвърляне: *санкалпа викалпа*. С други думи умът си мисли: „Искам това, не искам онова.“ Той борави с привързаност и омраза. Умът определя кой е враг и кой е приятел, кое е мое и кое твое. Ако искаме да разберем ума трябва да се вгледаме в себе си, да потърсим в себе си: кой е този елемент в мен, който търси приятелите и избягва враговете? Къде е той? Понякога умът е очебиен, а понякога е скрит. Трябва да открия къде съществува умът, от каква субстанция е изграден. Посредством анализ мога да разбера кой аспект от вътрешния ми аз е умът. След като съм добил известна представа за това какво представлява умът, аз мога да анализирам онази част от мен, която се занимава с разсъдъка, интелигентността. Къде е интелигентността?

Когато умът иска нещо, интелигентността казва: „Не взимай това, не яж това.“ Чрез интроспекция аз мога да се вгледам вътре в себе си и да открия: какъв е този принцип в мен, който разсъждава. Къде се намира това фино нещо? Каква е природата му, субстанцията му, неговата същност? Трябва да се опитаме във възможно най-голяма степен да разберем това в нашата интроспекция. Ако успеем да го направим, тогава следващата ни стъпка ще ни отведе до душата. Коя е тази душа, която прави възможно наличието на интелигентността, която ни дава разсъдъка чрез който действаме, която подтиква ума да желае и дарява на сетивата ни силата да се свързват с нещата? Коя е тази искра познание? Къде е тази душа вътре в мен? Каква позиция заема? Искам да я видя лице в лице. И по такъв начин ще можем да разпръснем като светкавица всички заблуди на тялото и ума. Откривайки душата чрез интроспекция, можем да усетим мълниеносното докосване на реализацията.

Когато това стане, целият свят ще се преобърне в диаметрално противоположна линия и ще видим всичко по различен начин: „О, не желая този материален живот! Сетивата са врагове в премените на приятели. Ако сега се изправя срещу тях, те ще рекът, че мога да имам почтено приятелство с тях и че без тях няма да мога да живея. Но всичко това е измама.“

От осъзнаването на душата, от точката на това чудно познание, човек може да зърне океана на знанието. Той може да започне да вижда онова, което се намира в субективната сфера и да копнее да влезе в досег с тази божествена област. Тогава ще се промени самата насока на неговия живот, ще настъпи пълна промяна в търсенията ни, в стандарта на перспективата ни в живота. А нашето търсене ще приеме конкретна форма в предаността. Така трябва да започнем своето търсене на по-висшата сфера. А как да влезем там?

Тя е противоположна на тази равнина на експлоатацията. В „Изгубения рай“ на Милтън, Сатаната казва: „По-добре да си цар в ада отколкото да си слуга в рая.“ Но ние ще преживеем тъкмо обратното: „По-добре е да служиш в рая, отколкото да царуваш в ада.“ Да служиш в рая е далеч по-висше отколкото да царуваш в ада.

Въпросът за енергията и силата е важен в смъртния свят; но в постоянния, във вечния свят подобен род енергия не струва. Онази равнина е изградена от вечна субстанция. Тя не е като тази тревожна равнина, която винаги е чуплива, винаги чезнеща, винаги разочароваща, изпълнена с предателства и подлост. Онази божествена равнина е неизменна. Там животът продължава да тече без да се нуждае от храна, почивка или лекарства. В онази възвишена сфера не се налага да се трудите за да вадите хляба си. Всички тези неща не са необходими в една реалност, където всичко е вечно и с непреходна стойност. Всички тези проблеми, които ни карат да сме заети до полуда, биват лесно елиминирани с един удар. Такава е природата на онази равнина. Ако разберем, че ние сме нейни жители, тогава въпросът е какво да направим? Как да се доближим до по-висшата област? Това ще бъде нашият проблем. Не можем да нахълтаме там насила; трябва да ни бъде дадена виза. Не можем да господстваме над тази по-фина сфера – трябва да се оставим да бъдем оползотворени от нея. С други думи ще трябва да стигнем до позицията на роби. Ще трябва да разберем, че господаруването тук, в този смъртен свят е проклятие, а робството в онзи възвишен свят е благодат.

А „Бхагаватам” ще ни помогне в нашия прогресивен поход към тази по-висша равнина.

*Нашта-прайешв абхудрешу
Нитйам бхагавата-севайа
Бхагаватй уттама-шлоке
Бхактир бхавати найштхики*

Нечистите, нежелани неща вътре в нас почти напълно ще изчезнат посредством нашето изпълнено със служене общуване с „Шримад Бхагаватам” и с преданоотдадените. *Садхи* и *шастра*. По този начин неспирната връзка с Кришна съзнанието ще започне да извира отвътре. Пречещите елементи, които са резултат от отречението и наслаждението изчезват, покривалата изчезват, и постоянният вътрешен поток, връзката с чистото Кришна съзнание, излиза на повърхността.

Има две покривала: склонността към наслаждение и склонността към отречение – *карма* и *гйана* – експлоататорския дух и алчността за познание, водещо към освобождение. Те не са елементи, принадлежащи на душата ни, на истинската ни същност; те са просто покрития. И посредством нашето изпълнено със служене общуване с „Шримад Бхагаватам” и с преданоотдадените, тези покрития ще бъдат разбулени и постоянният вътрешен поток от Кришна съзнание ще излезе на повърхността.

Ништха означава *найрантаджа*, постоянен.

*Адау шраддха татах садху-
Санго 'тха бхаджана-крийа
Тато 'нартха-нивриттих сйат
Тато ништха ручис татах*

Когато покривалата бъдат премахнати, откриваме този постоянен поток от Кришна съзнание вътре в себе си и се появява *наиштхики-бхакти*. Тя е абсолютно чиста, пречистена. *Бхактир бхавати наиштхики*: след това на основата на *ништха*, т.е. постоянния поток, се развива по-нататъшния прогрес откъм позитивната страна – *асакти*, привързаността, след това *бхаава*, духовната емоция, и след това *према*, божествената любов – по такъв начин вътрешният аспект на предаността постепенно

ще излиза наяве. И ще можем да се гмурнем надълбоко в реалността. Захвърляйки външните покривала и преживявайки онова, което може да бъде сметено за смърт за външния свят – умирайки за да живеем – ние ще навлизаме все повече и повече в съкровената страна.

Въпрос: Този стих казва: *нашта-прайешу абхадрешу*, че нечистите неща почти биват унищожени. Защо не напълно?

Шрила Шридхара Махарадж: Това означава, че се случва постепенно. Тук е описано постепенното развитие. *Нашта прайешу* означава, че когато дойде степенята на *нишита*, когато с всичко нежелателно е почти приключено, тогава можем наистина да зърнем нещо. Точно както е преди изгрева, по развиделяване рано сутрин – слънцето още го няма, но мракът е разсеян. Тъмнината почти сее разсеяла, но слънцето още не е изгряло. По същия начин „Бхагаватам“ описва как постепенно се развива *бхакти*. *Нашта прайешу*: не става незабавно, има постепен процес на *садхана* - която е средството към целта. И постепенно, бавно, в съответствие със способността и усилията на предания, с неговата *садхана*, се разгръща и неговата *бхакти*. Когато тъмнината почти си е отишла, грубите, ненормални, експлоативни симптоми като - например лошото намерения да се експлоатира обкръжението – постепенно изчезват. И по такъв постепен начин ние следваме своето развитие. Не е така че изведнъж, с един удар, всичко бива пречистено. По-скоро в съответствие със своята *бхаджана*, със своята *садхана*, със своето усилие нежеланите елементи стъпка по стъпка ще изчезнат, ще ни оставят. И през различните нива ще достигнем целта си.

Тези степени са описани от Шрила Рупа Госвами както следва в „Бхакти Расамрита Синдху“ (1.4.15-16):

*Адау шраддха татах садху-
Санго 'тха бхаджана-крийа
Тато 'нартха-нивриттих сйат
Тато нишита ручис татах
Атхасактис тато бхаавас
Татах премабхйуданчати
Садхаканам айам премнах
Прадурбхааве бхавет крамах*

„В началото трябва да има вяра. После човек започва да се интересува от общуването с чистите предани. Тогава бива посветен от духовен учител и изпълнява регулативните принципи под негово напътствие. Така той се освобождава от всички нежелани навици и става твърдо установен в преданото служене. След това развива вкус, а по-късно и привързаност. Такъв е пътят на *садхана-бхакти*, изпълнението на предано служене според регулативните принципи. Постепенно духовните чувства се проявяват и засилват, а накрая се пробужда и божествената любов. Такова е постепенното развитие на любовта към Бога за предания, който се интересува от Кришна съзнание.”

Рупа Госвами казва, че *нишита* означава „постоянна връзка”. След степенята *нишита*, негативната светска страна бива елиминирана и тогава можем да направим прогрес в позитивната страна. Едва след това идват по-високите нива: *асакти*, *бхаава* и *према*. В самата *према* също има различни степени: *снеха*, *мана*, *рага*, *анурага*, *бхаава*, *махабхаава*. По такъв начин *бхакти* се разгръща до най-висшето ниво *махабхаава*. *Махабхаава* означава Радхарани. Тази най-силна интензивност на *бхакти*, която не може да бъде открита никъде другаде, съществува единствено у Нея. Това се нарича

махабхаава. И така *бхакти* – божествената любов – се развива през различните степени до най-висшето ниво.

Равнината на неразбирането

Тази глава е извадка от един разговор между Шрила Шридхара Махарадж, невропсихологът д-р Даниел Мърфи, докторът по физика и органична химия Тхудам Сингх и д-р Майкъл Марчети.

Трябва да приемем, че живеем в равнината на неразбирането. Всичко е фалшиво. Всичко е част от една илюзия. В света на илюзията някои неща може да имат своето място, когато обаче се заемем с реалната истина ще заключим, че тук всичко е като сън. Целият този свят е като един сън, като една заблуда. Затова и всяка част от този свят също ще бъде заблуда. Кое е реалност, кое е истина ще стане очевидно когато нещата бъдат преценени във връзка с истинския свят. Общуването със светците, които имат истинска връзка с духовната реалност, ще подпомогне тази транзакция.

Какво е истинско и какво е неистинско? Онова, което е свързано с истинския аз, с душата, е истинско. Душата е съзнание в света на чистото съзнание. Всичко, което е свързано с ума в менталния свят на фалшивото его, е наистинско. Дори една малка част от неистината е също неистина. Но тя има своята негативна полза.

Всичко е истинско единствено когато има връзка с Абсолютната Истина. Всичко съществува в Абсолюта. Затова и ограниченото не може да създаде нещо, което да не се намира в безграничното. Така че ограниченото е по-скоро сянка или изкривено отражение на цялостната истина.

Основанието на моя аргумент е следното: Чайтанйа Махапрабху обяснява, че макар Шанкарачарйа да отрича съществуването на това изкривено отражение, ние не можем да го отхвърлим. Ако то не съществува, защо тогава Шанкара е дошъл да проповядва Веданта? Илюзия означава „това не е онова.“ Едно нещо изглежда като нещо друго. Илюзията не е това, което изглежда че е, но тя не е несъществуваща. В такъв смисъл тя е реална. Тя си има своето съществуване.

В истинския свят, създаден с помощта на вътрешната енергия на Бога, *сварупа шакти*, този свят на заблудите няма място. Но в относителен смисъл, обусловеният свят има индиректна връзка с необусловения свят. Така че *майя* съществува. В този смисъл тя е истинска. Но е неистинска заради това, че не може да ви даде жадувания резултат, за който копнеете. В такъв смисъл тя е фалшива.

Д-р Марчети: Вайшнавизмът твърди, че тази материална природа е истинска като отражение. Но не е истинска като абсолютната реалност на духовния свят. Бихте ли обяснили?

Шрила Шридхара Махарадж: Реалността е съставена от неистинска и от истинска субстанции. Можем да го видим така. Това е светът на неразбирането. Неразбиране означава: „Мисля си, че нещо е мое, но всъщност то не е мое.“ Всичко принадлежи на Абсолюта. Всичко е Негово. Но ние казваме „това е мое“ и се караме един с друг. Всъщност всичко в този свят е собственост на някой друг. Но в резултат на неразбирането ние се бием един с друг и това води до много реакции. Проблемът е в това, че душата бива въввлечена в тази смешна битка. Този свят на борби и заблуди не струва. Но пращинките от духа, душите, мъчничките частици от духовната реалност, се уплитат и се занимават с пародийната битка на този свят. Без духовната енергия в този свят, от него не би останало нищо. Когато магьосникът махва с ръка всичко е заблуда,

всичко е неистинско. Но въпреки това ние сме смяни от неговите номера. Това също е истина. Магьосникът, хипнотизаторът може да покаже наистинското като истинско, и въпреки всичко докато се намираме в магията му ние не можем да отречем нейната реалност.

Всичко, включително и самите ние, принадлежи на Кришна. Проблемът възниква когато виждаме нещо друго освен Кришна. Отделният интерес. Съзнанието за отделния интерес е коренът на всички злини. Ние сме едно с Кришна, но когато покълне семето на отделния интерес, когато си помислим, че имаме свой отделен интерес, че не сме включени в интереса на Кришна, това е коренът на неразбирането.

*Бхайам двитийабхинивешатах сйад
Ишад апетасйа випарйайо 'смритих
Тан-майайато будха абхаджет там
Бхактйайкайешам гуру-девататма*

Ето как писанията поставят диагноза за болестта или измислицата на неистинското разбиране. Ние живеем в рая на глупците. И в самото начало на материалното съществуване можем да проследим заченките на отделния интерес. Първото отклонение от *адвайа-гйана* е концепцията за отделния интерес.

Въпрос: Как можем да разберем кое наистина е реално?

Шрила Шридхара Махарадж: В писанията се казва *шраддха*, или вяра. Това е развитата степен на *сукрити*, духовните заслуги. Когато вярата ни нарастне, тя ни отвежда до *садху санга*, общуването със светците. Представителите на божествения свят, намиращи се в равнината на реалността – вълната *ниргуна* отвъд този сътворен свят – идват за да установят някаква връзка с реалността в душите ни. Това е най-дълбокият елемент. Връзката със светците поражда вяра, а вярата може да съзре реалността.

Съществува свят, който може да бъде докоснат единствено чрез вярата *шраддхамайо 'йам лока*. Точно както цветовете се виждат с очите, а звуците се възприемат с ушите, така този свят може да бъде усетен единствено чрез вяра. Само вярата може да го съзре и почувства. Висшата Реалност не може да бъде усетена с никакви други сетива. Вярата е истинската функция на душата и тя се пробужда от представителите на Вайкунтха, светците. Посредством вярата общуването на човек със светците нараства, и чрез този обмен настъпва културата на вярата. Постепенно този процес ни прави напълно съзнателни. По това време ние осъзнаваме, че светът в който живеем е целият преходен, че нашият дом е някъде другаде. Нашият истински дом се намира в света на чистото съзнание.

Въпрос: Това не е ли същият процес, чрез който материалистът вижда този свят като истински?

Шрила Шридхара Махарадж: Не. Осъзнаването на духовната реалност е независимо от всякакво материално замърсяване или неразбиране. Тази инжекция на душата ни се прави от Вайкунтха, от вечните спътници на Вишну. Възприемането на духовната реалност е функция на душата, а не на материалното его или сетива. Това се случва независимо от тях. Когато пациентът е в безсъзнание, докторът му бие инжекция. Тогава съзнанието се завръща и след това той може да сътрудничи на лекаря, описвайки симптомите си. Но преди да може да си сътрудничи с лекаря, лекарят трябва да направи някои неща за да върне пациента в съзнание. По подобен начин когато ние сме напълно погълнати от материалните си ангажименти, светците от по-висшата равнина на реалност действат точно като лекари, инжектирайки някакво

разбиране за божествеността в нашето съзнание. По такъв начин те се стремят да събудят нашия духовен интерес, нашето съзнание за душата.

Д-р Сингх: Веднъж Бхактиведанта Свами Махараджа поиска от нас да докажем, че материята произлиза от живота, използвайки научни методи. Не знаех как да започна. Как можем да докажем, че материята произлиза от живота?

Шрила Шридхара Махарадж: Дефиницията за еволюция, дадена от Дарвин е че животът произлиза от вкаменелите изкопаеми. Но ние твърдим тъкмо обратното. Еволюцията отвъре в съзнанието е причината да виждаме различните неща в този свят. Еволюцията идва отвътре. Еволюцията не се случва отвън, както може би обикновено си мислим. Такова е учението на Веданта. Реалността не се развива от несъвършенство към съвършенство; просто една част от съвършеното изглежда несъвършена. Да се теоретизира, че несъвършенството може да породи съвършенство е нелепо.

Много по-разумно и лесно е да приемем, че част от съвършенството някак е станала несъвършена. Ние я възприемаме като несъвършена. Това е естественият и по-разумен извод. Трябва да приемем нещо от онова, което казва Дарвин, но откъде тогава произлизат вкаменелите изкопаеми? А че вкаменелостта може да създаде безкрайността е глупава идея.

Тялото смайва лекарите с толкова много чудни феномени. Те не успяват да разрешат толкова много въпроси. Как е изградено то? Как са създадени в мозъка съзнанието, интелигентността и гениалността? Онова дивно нещо, което откриваме в мозъка, гениалната мисъл, не се произвежда от нещо материално. Изходната точка трябва да бъде това дивно нещо. Казваме, че реалността съществува – това дивно нещо, изворът на всички чудеса.

Всичко е изпълнено с чудеса. Ако анализираме един атом, ще се удивим. Единствено ние налагаме ограничения. Но ако анализираме атомичните частици на дървото или на камъка, ще останем смаяни. Безграничността е навсякъде. Съвършенството е навсякъде. Проблемът е, че чрез своето ограничено мислене, сме създали един свят на ограничения. Но ние, които сме уловени в капана на „научното“ мислене не сме готови да признаем това. Това е главоблъсканицата. От най-голямото до най-малкото; от най-ниското до най-високото всичко е удивително. Но ние не признаваме това. Ние ще стигнем до вкаменелостта и ще кажем че тя е създала всичко. Но каква е тази вкаменелост?

Д-р Марчети: Но как можем да докажем на учените, че материята произлиза от живота? Това са философски аргументи. Учените ще отвърнат: „Каква е ползата от философските аргументи?“

Шрила Шридхара Махарадж: Когато започнало генерирането на електричество, известният учен Майкъл Фарадей направил публична демонстрация за силата на електричеството. В един експеримент Фарадей създал електричество. Чрез ток, генериран от неговото динамо, той успял да премести няколко листа хартия. След като наблюдавала как токовата вълна помръднала хартията, една дама го предизвикала: „И каква е ползата от вашето електричество, д-р Фарадей?“ А той отвърнал: „Госпожо, бихте ли ми казали каква е ползата от едно новородено бебе?“

Смъртта философска ли е? Смъртта съществува за да осуети всичко останало, освен ако не се подслоните във философията. Единствено философията може да се изправи срещу най-големия враг, смъртта. А смъртта не се ограничава до нещо определено; тя ще погълне целия свят. Слънцето, луната, звездите, тази земя и всичко останало ще изчезне когато му дойде времето. Самите учени ни казват същото. Ако искаме да живеем отвъд равнината на смъртта, философията ще ни помогне да имаме един вечен живот на вечен мир. Единствено философията може да ни го даде.

Всички тези научни технологии са просто опит да се усили привлекателността на този свят. Всички те са врагове на душата, смъртни врагове. Всички те ни водят в гроба. Гробът е действителен и единствено философското отношение към него ще ни облекчи. Инак свършено е с нас. Тези материалистични научни концепции са коварни врагове, които ни обсаждат. Те ни изкушават: „Живей в материалния свят. Ние ще ти помогнем.” Това е илюзия.

Д-р Марчети: Когато казахте, че светът се намира в ума, не е ли това идеализъм?

Шрила Шридхара Махарадж: Идеализмът на Бъркли: не че ние сме в света, а че светът е в умовете ни. Разбира се, в по-висш смисъл нас не ни интересува ума. Материалният ум е също част от света на неразбирането. Душата живее в душевната сфера, а умът, егото и всичко останало зависят от душата. Ако душата се оттегли, не остава нищо. Тук е същото, ако животът си отиде, тялото ще изглее.

Ако душите си отидат от света, нищо няма да остане. Душата е реалността. Тази земна реалност следва да бъде описвана като заблуда, явяваща се на душата точно както сънят се явява на човека. Самата душа не участва в това. И ако душата се завърне в света на душата, ако съзнанието се отдръпне от тази равнина, не остава нищо. Всичко е само тъмнина. Този свят не може да съществува самостоятелно. Така че тази материална реалност е сътворена от бунтовническото отношение на душата, от нейното нездраво настроение.

Точно като болен човек, който блънува. Болестта е причина за блънуването. Само по себе си блънуването няма самостоятелно съществуване. Халиционацията не съществува извън ума му. Ако искате да прекратите делириума, трябва да лекувате пациента. Неговият мозък се нуждае от лек. Когато бъде изцелен, блънуваният свят ще изчезне. По подобен начин душата също се намира в болестно състояние и страда от делириум. И тъй като всички души преживяват колективен делириум, затова този свят изглежда истински. Толкова много заблудени блънуващи люде се свързват с тази материална реалност или я напускат.

Д-р Мърфи: Тогава каква е разликата между светът на реалността и материалният свят?

Шрила Шридхара Махарадж: Този материален свят е единствено отражение на цялостната реалност; той е концепция, която ни се струва вълнуваща. Подмамани от частния интерес да се наслаждаваме, ние сме прегърнали това божие творение. Духовното ни виждане е покрито с очилата на предразсъдъка и ние гледаме на нещата по изкривен начин. Господ не е виновен, трябва да виним очилата си. Всичко е предназначено за Него; единствената разлика в нашата визия за реалността е че тя е оцапана в цветовете на нашите различни егоистични интереси. А различните планетарни ситеми в материалния свят са различни под-равнища в равнината на наслаждението и експлоатацията. Нашето изопачено съзнание е източникът на разноцветните неща, които ни заобикалят.

А когато тези илюзорни концепции бъдат премахнати напълно, ще открием че навсякъде е Кришна и единствено Кришна. И когато разбирането за Бога като за Властник и Господар бъде на свой ред премахнато, тогава получавайки импулс да действа от своето Кришна съзнание, душата ще се озове във Вриндавана. Но за да достигнем това ниво, ние не бива да имаме съзнание за това тяло, нито за ума, нито за държавата, за нацията или за земното кълбо. Всички планове на ограничено разбиране трябва да бъдат прекосени. От душата към Сврхъдушата, душата трябва да навлиза все по и по-надълбоко в реалността. Там ще намерите всичко. Там ще разберете, че Радхарани и Кришна във Вриндавана не са измислени. Това не е нито поезия, нито въображение.

Единственото изискване е да разгърнем своята най-дълбока натура, своята себе-идентичност чрез самоопределение. На езика на Хегел самоопределението е осъществяване на целия себе си. Самоопределение според вайшнавското разбиране означава *сварупа-сиддхи*, духовна идентичност. Кой съм аз? Кое е моето най-дълбоко аз, отвъд ума и интелигентността? Къде съм? Какъв е най-съкровеният ми вътрешен интерес? Аз трябва да встъпя в равнината на реалността, трябва да си възвърна истинския себе си. И свързвайки се с Кришна, аз ще вляза в обкръжението и ще видя какъв е истинският свят.

Ако ми е дадено някакво вино или отрова, аз няма да съм на себе си. Ще виждам нещата по разкритен начин. Няма да съм способен да разпозная сестра си или майка си, и подтикван от животинска природа, ще гледам на всичко като на обект на своето наслаждение. Грубата похотлива склонност ще покрива виждането ми за всичко. После когато изтрезнея аз ще виждам отново същите неща, но ще ги възприемам по различен начин.

И така трябва да сме готови да влезем по-надълбоко от повърхностната реалност и да открием кои сме, какъв е нашият истински интерес. Трябва да се опитваме да гледаме на обкръжението в реалността според истинския си интерес. Посредством самоопределението трябва да се научим да виждаме нещата по начин противоположен на начина, по който ги виждаме сега. Нека се опитаме да разберем как да намерим себе си. И отдавайки се на интереса на Кришна, нека се опитаме да се завърнем обратно вкъщи, обратно при Бога.

Плаващият свят на опитността

Има много школи на атеистичните философи. Най-известният атеист в индийската философия бил Чарвака Муни. Неговата философия е паралел на крайния западен атеизъм. Според тези мнения съзнанието е страничен продукт на химически комбинации от различни материални субстанции. След разпадането на физическото тяло не остава ни душа, ни съзнание. Остава единствено физическата комбинация на различните елементи на тялото. Точно както комбинацията от различни химикали произвежда нещо повече от химикалите сами по себе си, така и физическата комбинация на различни материални елементи поражда съзнанието. При разпадането на това тяло от плът, не остава нищо друго. Тази философия е била изложена на Запад най-напред от Епикур.

След това е будизмът. Будистите казват, че когато физическото тяло се разпадне, финото тяло, менталната система, продължава да съществува, приемайки друго тяло. Будистите признават трансмиграцията, прераждането от едно тяло в друго. Според тях, макар че това тяло може да изчезне, ние ще трябва да приемем друго тяло според своята *карма*. Ако действаме по определен начин, тогава финото тяло, менталната система ще се разпадне и няма да остане нищо. Според будистите не съществува душа.

Философията на Шанкарачарйа е подобна – с малка разлика. Школата на будизма казва, че индивидуалната душа не съществува. Според тях няма постоянна индивидуална душа. Шанкарачарйа също казва, че не съществува постоянна индивидуална душа. Но той твърди, че съзнателната субстанция Брахман съществува като върховната реланост. Това е разликата между Шанкарачарйа и будизма. Според Шанкара съзнанието само по себе си е истинско; единствено съзнанието на отделното съществуване е неистинско. От негова гледна точка индивидуалната душа е само отражение на съзнателната субстанция, която е върховната реалност. С разпадането на

менталната система, съзнанието на всяка душа като индивидуалност изчезва; то е несъществуващо в окончателната равнина на реалността.

Той дава пример с луната и нейното отражение в огледалото. Махнете ли огледалото, няма да има и отражение. Неговото гледище е, че всички индивидуални души са отражения на един и същ източник: Брахман, съзнанието. И така, Шанкарачарйа твърди, че всъщност индивидуалните души са едно и също с Брахман.

Интерпретацията на Шри Чайтанйа Махапрабху на Веданта е различна. Шри Чайтанйа казва, че трябва да приемем ведическата истина в нейната цялост, без никакви модификации. Шанкарачарйа е приел едва няколко ведически афоризма, които съставляват едно частично представяне на истината. Неговите четири принципни израза, взети от Ведите са: *ахам брахмасми*: „Аз съм Брахман”; *тат твам аси*: „Ти си това”; *со ‘хам*: „Аз съм това” и *сарвам кхалв идам брахма*: „Всичко е Брахман”. Шри Чайтанйа анализира смисъла на афоризма *сарвам кхалв идам брахма* по следния начин. Според Шанкарачарйа всичко е едно. Той казва: *Брахма сатйам джаган митхйа*: духът е истински, светът е фалшив. Шанкарачарйа казва, че *брахма* (духът) съществува, а че *сарва* (всичко) е несъществуващо. Ако това наистина е вярно и ако всичко е едно, тогава защо въобще възниква въпросът за съществуване и несъществуване?

В афоризма *сарвам кхалв идам брахма*, *сарва* – всичко – съществува, и *брахма* – духът – също съществува. В този израз многообразието съществува и едното също съществува. Има множество и има единство.

И все пак, ако всичко е едно, тогава възниква въпросът: на кого говорим? За кого са дошли Ведите с този съвет? И относителното, и абсолютното съществуват едновременно. Абсолютното и относителното са представени също и във ведантическия афоризъм *тат твам аси*: Ти си това. *Тат* или „това”го има и *твам* „ти” също го има. И многообразието, и единството са представени в афоризма *тат твам аси*, но Шанкарачарйа приема едното, а отхвърля другото. Следователно неговото тълкувание е погрешна интерпретация на оригиналното значение на Веданта Сутритите. То не е правилна интерпретация на Ведите, тъй като той е натрапил собствената си идея и концепция от името на Веданта. Тълкуванието на Шанкарачарйа върху Веданта е изкуствено. То е себично и провинциално.

Това е опровержението на Шанкара, дадено от Шри Чайтанйа Махапрабху, и що се отнася до нас, ние не можем да го видим по друг начин. Ако се опитваме да следваме интерпретацията на Шанкарачарйа, тогава какъв смисъл би могла да има следната сентенция от Упанишадите: *йато ва имани бхутани джайанте йена джатани дживанти?* „Абсолютната истина е Той, от когото произлиза всичко, който поддържа всичко, в когото всичко съществува, и в когото всичко влиза по време на унищожението.” Какво означава това? Нима този израз твърди, че Абсолютната Истина е неразграничима? Достатъчно за нашето разбиране е да приемем прекия му смисъл. Разясняващото само себе си значение на тези думи е достатъчно за да разберем протичащото изказване на Упанишадите.

Шри Чайтанйа Махапрабху побеждава Шанкарачарйа чрез здрав разум. Това е уникалната характеристика на Неговия довод. Той сразява философските Си опоненти не посредством никакви усложнени, абстрактни, интелектуални аргументи, а чрез здрав разум.

Когато Шри Чайтанйа искал да покаже превъзходството на Нарайана над Шива, Той казал че човек просто трябва да вземе в предвид позицията на Ганг. Ганг е водата, която мие нозете на Нарайана, а въпреки това тя извира от главата на Шива. Можем лесно да приложим здравия си разум за да видим кой от двамата заема по-извисена позиция. Когато Шри Чайтанйа искал да покаже, че Кришна е по-велик от Нарайана,

той посочил примера на Лакшмидеви. Тя жадува да общува с Кришна. Макар да има висчко с Нарайана, тя въпреки това желае компанията на Кришна. От друга страна *гопите* нямат никакво влечение към Нарайана. Когато срещат Нарайана те се молят по Негова милост предаността им към Кришна да се увеличи.

По този начин, прилагайки здравия разум и интуицията си, ние можем да съдим за природата на реалността. Интуицията ще ни бъде от много по-голяма полза отколкото неразбираемите аргументи. Веданта потвърждава това в афоризма *тарко-пратиштанат*: „Аргументите никога няма да ни помогнат да достигнем до истинско заключение.” Единствено интуицията и здравият разум са тези, които могат да ни помогнат. Такава е препоръката на Шри Чайтанйа, това е и начинът, по който Той е опровергал мнозина учени, включително и великият и непобедим *дигвиджая пандита* от Кашмир.

Въпрос: Будистите казват, че след като човек надхвърли сетивната опитност той ще открие, че отвъд нея всъщност няма основание за живот. Ще разбере, че там няма нищо освен пустота. Според тяхното учение след като бъде отстранена опитността, не остава душа, не остава основа на съществуването. Как се отнасят вайшнавските *ачарии* към будизма?

Шрила Шридхара Махарадж: В Южна Индия, и специално в Андхра Прадеш има много будистки учени. Шри Чайтанйа Махапрабху се е срещнал с будистите, минавайки през Южна Индия. Чайтанйа Махапрабху казва: *веда на манийа бауддха хайа та' наитика*. Понеже будистите не приемат ведическите писания, те биват считани за атеисти. По скрит начин Шанкарачарйа също проповядва от името на будизма. Разликата помежду им е, че Шанкарачарйа признава съществуването на Брахман като фундаментална реалност, докато будистите казват, че крайна сметка нищо не съществува.

Вайшнавските *ачарии* не са съгласни нито със Шанкарачарйа, нито с Буда. Те твърдят, че *джива* е индивидуална вечна душа. Тази частичка духовна енергия, позната като *джива* или духът, е мъничка като земна прашичка, тъничка като слънчев лъч. Съществува Върховната Безгранична Душа или Съзнание, съществуват и ограничените искрици съзнание. Тяхната връзка може да бъде сравнена с връзката между силния огън и искрите, излитащи от него. Искрите, излитащи от огъня може и да потънат в мрак, но влязат ли обратно в подслона на това огромно пожарище, те отново ще намерят мястото си.

За да опровергаем атеизма на будистите, можем да разгледаме съвременния европейски философ Декарт. Декарт казва: „Аз се съмнявам във всичко. Съмнявам се във всичко което казвате.” Тогава, както казва Декарт, възниква въпросът: „А съществува ли този, който се съмнява: истински ли е той или измислен?” Трябва да започнете своето търсене на истината оттам. Кой съм аз? За каквато и истина да се отнася, за каквато и да било изложена идея, човек може да си каже: „Аз се противопоставям на това изказване. Съмнявам се в него.” Тогава възниква въпросът дали съществува съмняващият се, или той е несъществуващ. Ако е несъществуващ, тогава не би могло да става и въпрос за съмнение. Ако човек заеме позицията на краен скептик, той ще трябва да обясни тази своя позиция. Може да каже: „Каквото и да речеш, аз се съмнявам в него”, но той трябва да разбере, дали сам наистина съществува или не. Тази би следвало да е стартовата точка на всяко по-нататъшно търсене.

Какъв е този, който се съмнява? Дали е атом? Прашичка? Лишен ли е от познание? И ако е така, тогава как поддържа съмнението? Този въпрос трябва да бъде изследван. Когато някой се съмнява, трябва да бъде зададен въпроса: „Кой е съмняващият се? Съзнателен ли е? Има ли разсъдък? Има ли изобщо каквото и да било съществуване? Или е въображаем? Материя ли е това, което поставя въпроса? Или е

единица съзнание? Откъде идва този въпрос? Кой го задава? От съзнателната област ли идва този въпрос? Ако да, тогава кое трябва да считаме за основа на битието? Съзнанието или материята? Вкаменелостта или Бог?

Преди Първата Световна Война бях студент по право в университета. В най-горния курс учихме философия при един професор на име Стивънсън. Беше немски учен, но по време на войната взе индийско гражданство. Преподаваше онтология и философия. Начинът му на изразяване беше съвсем простичък и той използваше много фини аргументи за да изказва становищата си. Беше дал четири аргумента против атеизма, един от които намирам за много приложим: „Съзнанието е началната точка за всичко.” Каквото и да кажете, то предполага наличието на съзнание. Всяко едно изказване предполага съзнание.

Ако изследваме вкаменелостта, какво виждаме? Черна е, твърда е, има определен мирис, определени свойства, но какво представляват тези неща? Всички те са различни нива на съзнание. Без помощта на съзнанието не може да се твърди нищо. Не може да се твърди абсолютно нищо. Някой може да каже, че вкаменелостта е най-първичната субстанция, обаче какво представлява тази вкаменелост? Някакъв цвят, усещане, твърдост, вкус; но в основата е съзнанието.

След като анализираме всичко ще открием, че това е идея. Такава е теорията на Бъркли. Всичко е идея в океанът на съзнанието. Точно както айсбергът плава в соления океан, така и вкаменелостта плава в океана на съзнанието. В крайна сметка всичко – каквото и да твърдим, каквото и да се намира в света на нашата опитност – плава като айсберг в океана от съзнание. Това не може да бъде опровергано.

Имал съм лично изживяване на това. Когато бях на двадесет и три, имах някакво дълбоко и естествено безразличие към света. Тогава преживях реалността на съзнанието. Усещах как материалният свят плава в съзнанието точно както каймакът плава в млякото. Съзнателната реалност е много по-дълбока от привидната реалност на настоящата ни опитност. Светът на опитността е като каймак, плуващ в млякото, което е умът. Този физически свят е само видимата част на реалността, плаваща над менталния свят. Самият аз съм го усетил. Когато има голямо количество мляко, каймакът, който плува отгоре и го покрива е съвсем оскъден. По същия начин аз усетих тогава, че този физически свят е просто една оскъдна част от реалността и че финият свят, който се намира в момента отзад, е много по-обширен. Менталният свят е обширна, необятна реалност, а физическият свят е едно тънко покритие над този ментален свят.

Всичко, което може да се възприеме с очите, ушите, езика, носа, кожата – с кое да е от външните сетива – е само покритие на реалността. В „Шримад Бхагаватам” Прахлада Махарадж казва: *на те видух свартха-гатим хи вишнум, дурашайя йе бахир-артха-манинах*. Ние изкарваме покритието на реалността за кой знае какво, отдаваме умовете си на външната обвивка - *бахир-артха-манинах* – а не се гмуркаме надълбоко в неизменната същина. Ако само се гмурнехме дълбоко в реалността, бихме открили там Вишну. Най-умиротворената същност е вътре, но тя е покрита като мляко с каймак, а ние правим от този каймак голямата работа. Истинската същина е отвътре, точно както плодът е покрит с обелка. Онова, което вкусваме в момента е покритието, обелката, а си мислим че това е кой знае какво, пренебрегвайки самата същина, която е обвита от тази ципа.

Първата стъпка в търсенето на истината е да се проникне през покритието и да се достигне до познаващия отвътре. Тогава започва нашият анализ. Какъв е той? Дали е атом наподобяващ миниатюрна пращинка? Или е удивителен атом в равнината на съзнанието? Така най-напред трябва да подходим към реалността. Съществува познаващият и непознатото, търсещият и търсеното.

Опитайте се да намерите себе си. Тогава постепенно ще узнаете, че сте душа, частица съзнание вътре в себе си. И точно както вие сте дух, покрит с материя, целият свят е също такъв: духовната реалност отвътре е покрита. Осъзнавайки себе си като одухотворена душа ще можете да виждате всичко като частица съзнание. Световите на различните опитности плават вътре в света на съзнанието. В морето на съзнанието плуват слънцето, луната, дърветата, камъните, човешките същества, приятелите ни, нашите врагове, всички. Колкото повече се доближаваме до духовната равнина, толкова по-близка ще я намираме на истинския си аз. По този начин ще видим че материята е много, много далеч, а душата е близко.

Опитайте се да възприемате реалността в този ред на мисли. Душевността, духът, съзнанието са по-близко до душата, а вие сте дете на тази душа. Материята е много, много далеч. Но пресечните равнини са толкова близко една до друга, че ние не можем да видим придодата на духовната реалност, точно както когато сложите ръка над очите си не можете да я видите. Но ако ръката е само на стъпка по-далеч я виждате съвсем ясно. Понякога не виждаме онова, което е твърде наблизо. Аз мога да виждам какво ли не, но съм неспособен да видя себе си.

Макар будистите и останалите атеисти да спорят, че съзнанието е нещо материално, аз казвам че не съществува нищо материално. Ако трябва да отговоря дали съзнанието е продукт на материята или не е, тогава ще кажа, че нищо не е материално. Каквото и да усещаме е единствено част от съзнанието. Всичко е идея. От началото до края на нашата опитност нас ни интересува единствено съзнанието. Отвъд него не можем да стигнем. Всичко е идея: камъкът, дървото, къщата, тялото – всички те са идеи. Равнината на съзнанието е много по-близо до нас, отколкото можем да възприемем. А онова, което ни се представя за нещо определено е много, много далеч. Ние имаме само идеи. Не можем да идем отвъд тях. Всичко е нашето съществуване е част от ума ни.

Въпрос: Пураните казват, че съществуват 8 400 000 форми на живот. Нима те всичките са идеи?

Шрила Шридхара Махарадж: Всичките са идеи. Съзнанието винаги е в първостепенна позиция. Въпреки всичко тези идеи са истински, тъй като те също са оригинално представени в духовната реалност Вриндавана. В нашата концепция за реалността нищо не се елиминира, всичко бива хармонизирано. Всяко нещо си има подobaващо място; нищо не се налага да бъде изхвърлено. Нужна е единствено хармония. Единствено нашият поглед, нашият ъгъл на виждане трябва да бъде променен. Но за да добием подобен поглед, трябва да се откажем от това да сме в центъра. И експлоатацията, и отречението трябва да бъдат изоставени. Тези две неща причиняват халиционациите. Всяко нещо има своя принос в служба на висшия Център, и ако можем да разберем това, ще се освободим от този относителен свят. Материалният свят е отражение на духовния свят. Тук има нежелани неща. От Брахма, който заема най-висшата позиция в тази вселена, до най-нищожното създание (*абрахма-бхувана лок*) всички имат склонност към неразбиране. От друга страна всичко във Вриндавана допринася за забавленията на Радха-Говинда.

Всичко във Вриндавана има съзнание за Кришна: всяко дърво, тревичка или храст. Как биха могли те да са безполезни или обикновени треви и храсти? Уддхава е най-великия преданоотдаден на Кришна, а копнее да се роди като трева или храст във Вриндавана. Каква тогава е цената на тревите и храстите във Вриндавана! Нима трябва да си мислим, че копнежът на Уддхава е въображаем или теоретичен, или лишен от практическа стойност?

Всичко във Вриндавана е необходимо за забавленията на Радха-Говинда. Всичко в духовното обкръжение има индиректна стойност. Това се нарича *шанта-раса*,

пасивният вкус. Може да бъде разбрано по следния начин: ако един човек не наранява никого, дори муха или комар, това не значи, че е парализиран или болен; той просто е в пасивно настроение. Така и във Вриндавана може да се отдава служене в пасивно настроение. Река Ямуна, дъветата, птиците и буболечките се потънали в отдаване на служене в пасивно настроение.

Как това е така може да се разбере в аналогия с една драма. В театралната драма някой артист може да играе ролята на мъртвец. Когато отнасят тялото му, той не може да каже нищо, не може да помръдне. Но това не означава, че самият той е мъртъв. По подобен начин преданоотдаденият в *шанта-раса* може да приеме пасивната роля на тревичка, храст или дърво във Вриндавана, за да подсили драмата на Радха-Говинда Лила.

Преданият може също така да приеме ролята на слуга. Той може да е крал, но за удоволствие на Бога може да играе ролята на метач. Докато играе метач, той може да изпълнява ролята си толкова добре, че хората отстрани да ръкопляскаат с възхита. Така че настроените на слугуване също е принос в служенето към Кришна.

Друг пример за *шанта-раса* е Радха Кунда. Радха Кунда, езерото на Шримати Радхарани, в което Кришна играе Своите интимни любовни забавления, се счита за най-извисеното място във Вриндавана. И богове и преданоотдадени възславят Радха Кунда. Нима бива да го считаме за обикновено водохранилище? Не, позицията на Радха Кунда е толкова възвишена!

След това хълмът Говардхана. Това също е един вид роля. Привидно е хълм, но Говардхан се почита като самия Кришна. Освен това той се проявява като камък, като *шалаграм*; явява се във формата на мурти.

Шри Чайтанйа Махапрабху се моли: „Господи, моля те приеми ме за прашинка в Своите лотосови нозе!”, изразявайки се като *вибхиннамши джива*. Но когато Чайтанйа Махапрабху се моли: „Считай ме за прашинка в нозете Си”, прахта за която Той говори не е материя; тя е съзнателна единица, изпълнена със знание и любов. Прахта от лотосовите нозе на Бога е символ на знание и екстаз. В духовната област съществуването и знанието се приемат за даденост. Дори нещо повече, душите там са точици от божествена любов във Вриндавана и Навадвип. А когато всички души в този свят се преобразят, тогава навсякъде ще откриваме Божието Царство. Царството на Кришна, царството на Махапрабху съществуват; просто ние сме изгубили правилният ъгъл на виждане, под който да ги съзрем. Трябва да си възвърнем тази визия. Сега се намираме сред врагове, но ако гледната ни точка се промени ще си мислим: „Не, намирам се сред приятели.”

И тази гледна точка е толкова обширна, че човек който гледа на нещата по такъв начин става безстрашен. Когато Джада Бхарата бил заловен от разбойници и отнесен пред муртото на Кали за да бъде жертван, неговият ъгъл на виждане бил толкова всеобхватен, че той не се тревожел за нищо. Мислел си: „Каквото и да се случва, това е Божията воля. Той е собственикът и свидетелят на всичко. Той вижда всичко. Всичко е Неговата воля, аз нямам нищо общо с това което става.” С тази идея където и да го водели, Джада Бхарата отивал без съпротива. Макар че щял да бъде принесен в жертва, той си оставал незаинтересован. Мислел си: „Намирам се сред приятелски кръг. Не ме грози опасност.” Бил на такова ниво на съзнание, че никакво опасение, никаква боязън не можели да го обземат. Той разсъждавал така: „Аз съм под закрилата на Кришна.” Така че доказано е чрез практическия пример на Джада Бхарата, че неговата гледна точка не е просто философия или въображение. Тя е реалност.

Божествената воля на Кришна е в основата на всичко съществуващо. И когато човек влезе във връзка с тази върховна сила, с изначалната равнина на съществуване,

той няма да има никакви грижи; ще стане безстрашен, *майа сантушита-манасах сарвах сукха-майа дишах* (Шримад Бхагаватам 11.14.13)

Въпреки всичко, в онази равнина на реалност, в която Кришна бива обожаван с лишена от познание преданост, *гйана-шунйа бхакти*, тази поза си остава. Там изглежда че има страх и загриженост, но тази загриженост е със съвсем различна природа от земните грижи. Повлияни от *йогамайа* гопите и приятелите на Кришна се питат: „Кришна го няма! Къде ли е?” И девойките и пастирчетата тичат нагоре-надолу да търсят Кришна. Дори кравите се угрижват и спират да пасат, но всичко това се извършва от *йогамайа* за наслада на Кришна. Такава е природата на лилата в равнината на *гйана-шунйа бхакти*.

Ние сме заети с вътрешно търсене на истината. А във Ведите отговорът на нашите въпроси, есенцията на цялата разкрита в писанията истина, може да бъде резюмирана в една-едничка дума: Ом! „Да!” Какво означава това „да”? „Онова което жадувате: да, то съществува! Онова което търсите: да, него го има! Вашата вътрешна жажда да живеете и да се развивате ще бъде удовлетворена: търсете и ще намерите!” Ако се вгледате в себе си и потърсите коя е най-съкровената ви нужда, ще разберете че разкритата истина казва: „Да, вашата жажда ще бъде напоена. Ще се наситите.”

Въпрос: В „Бхагавад Гита” Кришна казва: *джива-бхутам маха-бахо йайедам дхарйате джагат*: Духовната енергия поддържа този материален свят. Как да разбираме това?

Шрила Шридхара Махарадж: Заблудените души в този свят са от *татастхашакти*, маргиналната равнина и подведени от неразбираенто, са приели тази илюзорна гледна точка.

Кришна казва, че този свят е мъртва материя. Душите влизат в него и се поражда движението. Те встъпват в това материално разбиране и започват да го задвижват. В този смисъл те поддържат вселената, *йайедам дхарйате джагат*. Но в крайна сметка всичко се поддържа от Него.

Кришна също така казва: *ахам сарвасйа прабхаво*. „Всичко произлиза от Мен.” А във Ведите е казано: *йато ва имани бхутани джайанте*. Той е източникът на всичко в Своето творение, Той е неговото поддържане и унищожение. Но тук в този материален свят падналите души са навлезли като искрици, като светулки, осветяващи мрака около себе си. *Дживите*, душите са като светулки в тъмната нощ на този материален свят. Те някак оцеляват в тъмнината. Едва можем да проследим мъждукащите им светлинки в мрака. Те са почти напълно обвити в тъмнина, но все пак могат да бъдат различени. Духът може да познае себе си.

Въпрос: Кой казахте че излага атеистичната философия на Запад?

Шрила Шридхара Махарадж: Епикур е най-големият атеист на Запад, а Чарвакйа Муни на Изток. Според Епикур, с разпадането на това физическо тяло не остава нищо. И според него не съществува ментална система. Умствената система, на която се натъкваме в сънищата си, няма самостоятелно съществуване. Но и Шанкара, и Буда приемат съществуването на менталната система вътре във физическото тяло. Превъплътяването душата също се признава в техните философии. Но Буда казва, че с разпадането на менталната система – *шукшима шарира* – не остава нищо.

Шанкарачарйа от своя страна твърди, че съзнанието вътре в менталната система е отражение на Брахман, а Брахман е окончателното битие. Според него, с разпадането на тялото, не остава нищо освен Брахман. Шанкарачарйа казва:

*Шлока дхену правакийами
Йад актам йанти котибхих
Брахма сатйам, джаган митхйа*

Джива брахмайва на парах

„В половин стих аз резюмирам истината, изразена в томове и томове писания. Само в половин стих ще дам същината на истината: *Брахма сатйам, джаган митхйа*. Брахман, духът, е истински, а светът е неистински. А *джива* не е нищо друго освен Брахман. Това е същината на всички писания.”

Правилното познание е невъзможно посредством философските системи на Буда и Шанкарачарйа. Ако онова, което те казват е вярно – ако светът е неистински – тогава трябва да попитаме: „Защо говорите? На кого? След като всичко е лъжовно, вашата философия също ли е въображение?” Ще трябва да запитаме Шанкарачарйа: „Нима твоето идване в този свят, усилието ти да опровергаеш будизма и да установиш единството като окончателна истина е безсмислено? На кого дойде да проповядваш? Защо си дошъл да проповядваш, ако този свят е нереален? Ако този свят е неистинен, защо се нагърби с голямата грижа да проповядваш своята философия? За какво? Нима мисията ти също е измислица?”

Първият голям опонент на Шанкарачарйа бил Рамануджа. Опровержението на Рамануджа било много мощно и имало звучно основание. Рамануджа оспорил: „Каква е необходимостта Шанкарачарйа да се труди с толкова много енергия да установи своята философия, ако всичко е измислено? Да се казва „светът е неистински” е самоубийствена позиция. Нима е дошъл тук за да не върши нищо? Дошъл е да ни поправи и да ни освободи от грешките ни, но трябва да има грешки. Грешката или неразбирането са реалност; в противен случай каква е необходимостта да се пропилява толкова много енергия в опровергаване на толкова много твърдения? Майа съществува. Майа е вечна. Индивидуалната душа е вечна и майа е също вечна.”

Основата на материалното съществуване е способността на *татастха джива* да извършва грешки и да развива неразбиране. Душата е *ану четана*, атомично съзнание. И като атомични единици съзнание, нашата свобода не е свършена. Непълната ни свобода е причината за тази илюзия. Душата трябва да има свобода. Преди да извърши престъпление, възможността за неговото извършване присъства в обикновения миролюбив поданик. Възможността за боледуване съществува, затова болниците, лекарствата и специалните диети са необходими. По същия начин и възможността за неразбиране присъства в душата, понеже сме слаби и ограничени.

Майа, светът на премереността, е ненужен за Абсолюта, но е необходим за онези, които се намират в относителна позиция. Когато има един-единствен интерес, майа не е необходима. Но когато има разделяне, разграничаване и рапределяне, когато има много идеи за интерес, тогава майа е нужна.

В светът на неразбирането, майа е законът. Законът закриля тези, които се поклоняват в него, а наказва онези, които го нарушават. Законът е един и същ за всички и същият този закон означава защита за добрите и стъпкване на лошите. Законът е предназначен за да разделя правата: един и същи закон осигурява закрила на добрите и наказание за лошите. *Сварупа-шакти*, вътрешната енергия на Бога, помага на добрите, а *майа-шакти* наказва лошите.

Шакти, или енергията, служи на целите на Бога и затова неизбежно има два аспекта: *паритранайа садхунам винашайа ча душкритам*: наказва злите и награждава добрите. Когато Богът идва лично, Неговата цел има два аспекта: един за добрите и друг за лошите. Той също идва тук с такава комбинирана цел. Така че макар да е един, виждаме тези два аспекта на характера му.

Разбирането, че единството на абсолюта не е застинало, неразграничимо нещо е теория, изложена от Рамануджа. Тя се нарича *вишиштадвайта-вада* единство с различия. Философията на Шанкарачарйа, от своя страна, е известна като

кеваладвайта-вада, изключително единство. Рамануджа приема, че Абсолютната Истина е единна, но според него, тя е разнообразно единна. В това че е една той не се съмнява. Но това единство се характеризира с подробности и разнообразие. Подобно е на пенентеизма на Хегел.

Въпрос: От това, което казвате излиза, че материята също е съзнателна, тъй като произхожда от Бога, а Той е Върховното Съзнание. В началото, ние първо правим разграничение между дух и материя и научаваме, че материята е мъртва и че живите същества боравят с нея, но когато развием една по-извисена реализация ще видим, че материята също е жива?

Шрила Шридхара Махарадж: Да, и това е познато като *шанта-раса*. В едно по-извисено състояние на разбиране ние можем да забележим съзнание навсякъде: в стъклото, в камъка, в пръстта, в дървото – във всички неизброими форми и цветове, в които може да се прояви материята.

Ние винаги сме насред съзнанието. Съзнанието е всепроникващо, но се намира в различни градации от концепции. Степента на разбиране може и да е различна, но всичко е съзнание, всичко е вечно: *паиу-буддхи-тантураджанам харишиети*. Трябва да се стремим да се завърнем в собствената си равнина на реалност. Там можем да живеем щастливо без помощта на тази тленна среда. Трансценденталната равнина не е сфера на неразграничимост. След като можем да приемем съществуването на неразграничима маса съзнание, защо тогава да не приемем и наличието на система в това съзнание? Рамануджа казва, че съзнанието е система. Шанкарачарйя твърди, че има само недиференцирана маса от светлина-съзнание. Рамануджа не е съгласен с това. Той казва, че диференцираната светлинна маса от съзнание е основата на реалността. Тя не е недиференцирана, нито неразличима.

А Шри Чайтанйя Махапрабху казва, че основата на реалността е *ачинтйа бхедаабхеда*, невъобразимата двуполярност. Всичко има нещо общо и нещо различно. Каквото и противоположни точки да се обсъждат, те ще имат нещо общо и нещо различно. Нищо не е абсолютно еднакво с нещо друго. И освен всичко това, безкрайността не се побира в дланта ви. Тя е невъобразима. Единният и разнообразен характер на реалността е невъобразим; нейната тайна е в ръцете на Всевишния. Тя не зависи от вашия каприз. И все пак този разнообразен характер на Абсолютния ще бъде видян по различни начини в съответствие със субективната взаимовръзка, която имаме с Него.

Пример за това намираме в „Шримад Бхагаватам” (10.43.17):

*Малланам ашанир нринам нара-варах
Стринам смаро муртиман
Гопанам сва-джано 'сатам кишти-бхуджам
Шаста сва-питрох шишух
Мритйур бходжа-патер вирад авидушам
Таттвам парам йоигинам
Вршининам пара-деватети видито
Рангам гатах саграджах*

„Когато Бог Кришна, придружен от Баладева, възлезе на бойната арена на Камса, той е разкри пред зрителите по различни начини. Всеки от тях го видя в съответствие със собствената си връзка (*раса*) с Него. На борците Той изглеждаше като мълния. На хората се видя като най-прекрасния. За дамите изглеждаше като най-привлекателния млад мъж, олицетворение на самия Бог на Любовта, усилвайки сладта им. Пастирите гледаха на Кришна като на свой съселянин от Вриндавана. Кралете,

които присъстваха, Го видяха като най-могъщия владетел. Неговите родители Нанда и Яшода гледаха на Него като на своето любимо дете. Камса, царят на династията Бходжа, Го видя като възплъщение на смъртта. Онези които имаха светски ум Го видяха като Вселенската Форма, неинтелигентните Го видяха като некадърник, а пред йогите Той се яви като Свърхдушата. За членовете на династията Вришни, Той бе техният най-прославен потомък.”

Когато Кришна се качил на арената, всеки го видял по свой начин. Така можем да разберем как Той удовлетворява всички. Когато Яшода го зърне, тя си казва: „Моето момче!” Но гопите Го виждат пораснал, а не дете. Приятелите му Го виждат като другар в игрите. Кришна удовлетворява всички. Дори животните във Вриндавана изпадат в екстаз, когато са в досег с Кришна.

*Бархапидам ната-вара-ванух карнайох карникарам
Бибхрад васах канака-капишам вайджайантим ча малам
Рандхран венор адхара-шудхайапурайан гопавриндайр
Вриндаванйам сва-пада-раманам правишад гита-киртих
(Шримад Бхагаватам 10.21.5)*

„Докато описваха сладкото трептене на флейтата на Кришна, гопите си спомняха игрите си с Него; умовете им бяха така омаяни, че те не можеха съвсем да опишат красотата на тази вибрация. Говорейки си за неземната вибрация, те си спомняха също и как се облича Кришна, как украсява с пауново перо косите Си като танцуващ арист, как затъква синьо цвете зад ухотото Си, как одеждите му блестят в златисто-жълто и как е закичен с гирлянд *вайджаянти*, направен от цветовете на *туласи*, *кунда*, *мандара*, *париджата* и лотоси. Облечен по такъв привлекателен начин, Кришна изпълва дупките на флейтата си с нектара на устните си. Така те си Го припомняха как влиза в гората на Вриндавана, чиято пръст изпитва интимна наслада, докосната от лотосовите нозе на Кришна.”

Кришна съзнанието е цялостен теизъм, чак до интимност. Всички разбирания за удовлетворение могат да се намерят там в най-чистата си и копняна форма. Този материален свят, обаче, е само сянка, тъмна имитация на реалността. Цялостният теизъм означава съзнание за Кришна. В цялостната концепция за теизма, Беграничното обгръща всичко ограничено. Безграничното се спуска за да прегърне напълно и да посрещне ограниченото. Този род цялостен теизъм откриваме във Вриндавана. Там нашата незначителна частичка ограниченост може да намери блаженство в прегръдката на цялата Безграничност. Във Вриндавана дори и тъгълче от ограниченото не остава неудовлетворено; всяка песъчинка, всяка тревица е представена там като цялостна личност, участваща в любовните забавления на Кришна.

Тук в този материален свят песъчинката не струва нищо, тя е пренебрегната. Но там на всичко се обръща внимание. Във Вриндавана пренебрежение няма. Там ничий интерес не се пренебрегва, всичко се хармонизира, затова разбирането за Вриндавана в съзнанието за Кришна е най-висшата концепция на цялостния теизъм. „Шримад Бхагаватам” казва: „На което и място във Вриндавана Кришна да постави лотосовия Си крак, земята казва: „Съдбата ми е осъществена; аз постигнах най-висшето си щастие.” Във Вриндавана пръстът, самата прах чувства насладата на най-висшия тип интимна любов, просто от досега на лотосовите нозе на Кришна. Всеки път, когато Кришна стъпва по земята, нейната радост не знае граници. Под Неговото докосване тя усеща най-силния възможен екстаз.

Във Вриндавана Кришна е *мадхурйа*, олицетворението на сладостта. Той е *ананда*, олицетворението на екстаза. Кришна отвръща на нашата вътрешна нужда по

всевъзможни начини. Върховният Център има дивната способност да отвърща на всичките ни нужди, да насити жаждата на цялото битие. Според техния капацитет, категория и величина, Кришна раздава на всички души соковете на сладкото море от неземен нектар, *йо йам шраддха са ева сах*.

Човек може да вкуси захарната сладост на Абсолюта според възможностите си, точно както един сладкиш бива вкусван по различни начини. За нормалния език сладкишът е много вкусен, но ако на езика има цирей, тогава дори сладкишът горчи.

Когато човек работи, неговият началник ще гледа на него като на работник; детето му ще го вижда като баща, а за жена си той ще бъде съпруг. Слугата му ще го възприема като господар. Кучетата и другите животни ще го виждат по съвсем различен начин. Един и същи човек ще бъде виждан различно съобразно връзката между наблюдаващия и наблюдавания. Така и Кришна изглежда различен за онези, които Го гледат в съответната си *раса*. По такъв начин се разкрива разнообразният характер на Абсолюта, в съответствие е с различните квалификации на душата.

Теза, антитеза и синтез

Шрила Шридхара Махарадж: Какъв предмет изучавате?

Ученик: Философия и религия.

Шрила Шридхара Махарадж: В кой университет?

Ученик: В Сан Франциско.

Шрила Шридхара Махарадж: Вие сте студент по философия и религия.

Изучавали ли сте Хегел? Философията на Хегел понякога се описва като панентеизъм. Панентеизмът преполога, че Бог присъства във всичко, но в контраст с пантеизма той твърди, че Бог освен това си е отделно същество над и отвъд всичко. Хегел е известен също и с перфекционизма. Той казва, че природата на Абсолюта е едновременно обусловена и необусловена. Истината се разгръща посредством теза, антитеза и синтез и чрез този метод се развива всичко. Според Хегел, Абсолютът е от себе си и за себе си. Той също така използва германския еквивалент на израза „умри за да живееш.” Това са били подобрите му изрази.

Тези изрази са много полезни за оня, който следва теистичната линия. Ако искате да живеете живот на развитие, ще трябва да умрете такива каквито сте сега. Егото ви трябва да изчезне за да се прояви вътрешният ви по-фин аз. Това е една твърде добра философия, за да възникне на запад. Концепцията „умри за да живееш” идва по линия на вайшнавизма. Хегел освен това е казал, че Абсолютът е „от себе си и за себе си.” „За себе си” означава, че Абсолютната Истина е Върховният Наслаждаващ се. В „Бхагавад Гита” Кришна казва:

*Ахам хи сарва-йагйанам
Бхокта ча прабхур ева ча
На ту мам абхиджананти
Таттвенаташ чаванти те*

Това е най-виталната точка, указваща Бога като личност. Той се наслаждава. След като нещо бива наслаждавано, тогава наслаждаващият се заема по-висша позиция. Няма как да не е така. Всичко е предназначено за Негова наслада. И Той е Върховният. „От себе си” означава, че Абсолютът е Върховен – всичко е предназначено за Негово

удовлетворение. Това несъмнено е вярно, то не подлежи на въпрос. И освен това Неговото съществуване е субективно.

Никой обект не може да съществува без субект. Нищо не може да съществува без някой, който да го мисли. Трябва да има мислител. Например, какво представлява вкаменелостта? Изследвайки я, ние откриваме цвета и твърдостта на камъка, но тези качества са просто мисли вътре в нас – това е мисловно ниво. Какво е цветът? Просто концепция в нашето съзнание. Така че всеки вид съществуване предполага субект или съзнание. Това е основата на аргумента. Никой обект не може да съществува без субект. А никой субект не може да съществува без обект. Има ги мислителят и мисленото. След като има мислител, той трябва да мисли нещо – така че има и обект. А ако има обект, тогава каквито и свойства да има той, те трябва да се отразяват в съзнанието на субекта. Инак каквото и да било съществуване е невъзможно. Следите ли мисълта ми?

Ученик: Да, много е ясна.

Шрила Шридхара Махарадж: Всичко това са оригиналните концепции на Хегел, неговият принос към философията. Той е бил много значим философ. А за западен мислител, неговата философия е много близка до тази на източните мислители. В много аспекти философията на Хегел е много подобна на тази на Рамануджа.

Разбира се, има мнозина значими западни философи. Философията на Кант е много влиятелна. Запознат ли сте с Кант?

Ученик: Да.

Шрила Шридхара Махарадж: Изучавали ли сте Декарт?

Ученик: Да, нещичко. Той казва: „Мисля, следователно съществувам.”

Шрила Шридхара Махарадж: Наричат го бащата на съвременната философия. След това идва Бъркли, който е крайно субективен мислител. Лок, Хюм, Мил, Бъркли, Джонсън, Кант, Хегел – всички те са значими западни философи.

Ученик: Аз предпочитам да изучавам източната философия.

Шрила Шридхара Махарадж: Какъв тип източна философия изучавате? Санкхйа? Йога? Нйайа? Вайшешика?

Ученик: Дзен-будизъм и даосизъм – китайска философия.

Шрила Шридхара Махарадж: Конфуций идва от Китай. Преди будизма конфуцианизмът е съществувал в Китай. След това ако постепенно тръгнем на запад намираме Сократ, Платон и Аристотел. Изучавали ли сте ги?

Ученик: Да, изучавал съм ги малко.

Шрила Шридхара Махарадж: Концепцията за паралелността, изложена от Платон също е приета до известна степен от вайшнавската философия. Според Платон формите, които възприемаме са отражения на идеалните форми. Такова е било неговото разбиране как формите, които виждаме, са изкривено отражение на оригиналния духовен свят. Това е теорията на паралелността на Платон.

Ученик: Бихте ли обяснили моля повече за паралелите между философията на Хегел и Кришна съзнание?

Шрила Шридхара Махарадж: Във философията на Хегел, истината се развива през тезата към антитезата до синтеза. Истината се движи по зигзагообразен начин. Във философията на Кришна съзнание думата *виласа* означава „кръшно, игриво извивайки се.” Можете да го разберете в смисъл, че Абсолютната Истина е потопена в игри. И това се изразява чрез кръшността. *Ахер ива гатих премнах свабхава-кутила бхавет:* Змията се движи като се извива; по същия начин и движенията на Абсолюта не са прави, а извиващи се. *Виласа*, или концепцията за *лила* – божествените забавления на Бога – представлява нещо такова. Тя наподобява мнението на Хегел, че истината се разгръща по зигзагообразен начин посредством теза, антитеза и синтез. Съществува

тезата, след това нейната противоположност, а след това те отново се обединяват за да създадат нова теза. После отново следва противопоставяне (антитеза) и отново още по-голяма хармония в синтеза.

Така че истината е динамична; те се развива, прогресира. Хегел е бил най-дълбокият философ на запад. Разбира се, и други немски философи – такива като Макс Мюлер – също са били дълбоки мислители. Всъщност Германия до такава степен цени и се възхищава на индийската култура, че някои древни книги, които вече не се намират в Индия, все още могат да бъдат открити в Германия. Немците никога не са били колониални господари на Индия, но въпреки това с дълбоко любопитство са се интересували от нейното културно наследство. Вместо да воюват, те са съхранили в Германия множество изключително редки и ценни книги, които вече не съществуват в Индия.

Ученик: Имам въпрос касаещ философията на Бъркли. Според Бъркли светът се намира в ума. Изглежда като че ли неговата теория клони към отричане на съществуването на света. Тя сякаш оспорва каквато и да било реалност.

Шрила Шридхара Махарадж: Но Хегел идва сякаш да успокои Бъркли. Някой може да предизвика Бъркли: „Аз може и да си мисля, че имам сто долара в джоба си, но ако го обърна, нима ще ги намеря вътре?“ Хегел казва, че те трябва да се намират някъде във Вселенския Ум. Това е становището на Хегел.

Ученик: Значи те съществуват някъде.

Шрила Шридхара Махарадж: И вълната идва постепенно. Такъв беше моят аргумент във връзка с „Джайва дхарма“ на Бхактивинода Тхакур. Чели ли сте я?

Ученик: Не, не съм запознат с тази книга.

Шрила Шридхара Махарадж: В този роман героите, които разговарят за духовния живот привидно са въображаеми. Различните персонажи в книгата – Ваджанатх, Бабаджи и останалите – сякаш са измислени герои, разговарящи за духовния живот. Но аз веднъж обяснявах, че онова което се е намирало в ума на Бхактивинода Тхакура, докато е писал „Джайва Дхарма“ не е било въображаемо. Сега или в друго време, личностите и събитията, които той споменава трябва да са съществували, и някога те отново ще съществуват. Следите ли мисълта ми?

Ученик: Не съм сигурен.

Шрила Шридхара Махарадж: Онова, което Бхактивинода Тхакур е видял в ума си, трябва да съществува някъде в този свят, някъде в бъдещето или някога в миналото. Същото това нещо, което той описва по привидно измислен начин наистина съществува. Нека ви дам пример. Когато говоря, звукът се движи с известна скорост. Този звук по-късно може да бъде чул на друго място. Същото важи и за случая със светлината, нали?

Ученик: Да.

Шрила Шридхара Махарадж: Така и Шри Чайтанядева е мантрувал тук Своя божествен звук, извършвайки *санкиртана*. Той е проповядвал и честотата на тази божествена вълна все още продължава да се разпространява. Сега тя може да бъде открита в дадена точка на вселената. Разбирате ли ме? Ясно ли се изразявам?

Ученик: Мисля че да.

Шрила Шридхара Махарадж: Честотата на тази светлина е неспирна, тя не се губи. По същия начин и звуците, които аз сега произнасям, не се изгубват; те пътуват известно разстояние през времето и пространството. Каквото и да виждам, тази вълна на светлината, също пътува. Радиопредаванията от Втората Световна Война – онзи военен период, онази военна визия – също се намират някъде там в пространството, вибрирайки с определена скорост. Тази вибрация някога е била тук, но сега е някъде другаде. Тя плува в някоя равнина на реалността сред времето и пространството. Ако

хвърля цветовете във водите на Ганг, течението ще го отнесе. Ако аз мога да се движа с по-голяма бързина от течението, бих могъл да открия същото цвете някъде другаде далеч надолу по реката. И така скоростта на светлината – зримата скорост – е 186,000 мили в секунда. Ако е възможно да се движим по-бързо от скоростта на светлината, тогава бихме могли да прихващаме вълните на видимите събития, носени от светлината. Това е възможно.

По подобен начин онова, което съществува сега в равнината на въображението, трябва да е съществувало реално някога в миналото или в бъдещето, а сега се намира някъде другаде. Казва се, че забавленията на Кришна се преместват от една вселена в друга по същия начин, по който слънцето преминава от един часови пояс в друг. Сега тук е заран; след пет минути изгревът и зората ще са някъде другаде. Така че винаги някъде е изгрев. Дали тук или там – изгряващото слънце може да бъде видяно някъде по земята. Ако можехме да се движим със скоростта на слънцето, тогава за нас винаги би било изгрев-слънце.

Онова, което се е появило в ума на Бхактивинода Тхакура, онова което той описва като че ли по един измислен, белетристичен начин, трябва да съществува някъде в равнината на реалността, в миналото или в бъдещето. То е истина, а не въображение.

Всичко е истинско. То не е въображаемо. Онова, което виждам насън, сега не е истинско. Но в някакъв предишен живот, в своето минало аз съм преживял тази реалност. Имал съм такъв вид виждане и то се е върнало сега при мен като сън. Било е факт, а единствено сега е сън.

Онова, което се намира в ума ни може да ни се струва абстрактно, но във Вселенския Ум всичко е конкретно. Каквото и да съществува в равнината на въображението трябва да бъде, и може да бъде проследено до някакво място.

Ученик: Макар че всичко в определен смисъл се намира в ума, въпреки това когато ми е горещо и разбирам, че на другите също им е горещо, аз заключавам, че е горещо. Според Бъркли излиза, че това просто се случва в ума ми.

Шрила Шридхара Махарадж: Трябва да разберете фундаменталната истина, че онова което е горещо за вас може да бъде студена среда за някой друг организъм. Въпрос на степен. Нашето усещане за халд и топлина зависи от степента ни на издържливост. Онова, което е прохладно за нас може да бъде горещо за някой друг. По този начин трябва да се приспособим към идеята за реалността: онова, което е горещо за мен може да бъде студено за някой друг. Реалността е едно за хората, а е нещо напълно различно за насекомите, за червеите и за останалите организми. Онова, което е ярко за нас е тъмно за друг. Това, което ослепява совата, за нас е сумрачно. Следите ли мисълта ми?

Ученик: Да.

Шрила Шридхара Махарадж: Творението е пъстро по природа. Възприятията на очите и ушите ни се различават от възприятията на други, чиито сетива са различни от нашите. Това, което ние чуваме, други не могат да чуят. Но нашите уши не могат да доловят ултразвучите или звуците с по-малка скорост. Ушите ни улавят само една ограничена част от звуковия спектър. Виждането ни също е ограничено. Ние не можем да виждаме нито инфрачервената, нито ултравиолетовата светлина. Нашето усещане, чувството ни за допир е сензитивно до изключително ограничена степен. Така че всички реалности са паралелно съществуващи; реалността се пригодява според собствените ни преживявания. Нещо ми се струва прохладно; същото това нещо е горещо за друг. Така че то е „горещо” или „прохладно” според нашата субективна опитност. Така съществува „нашата реалност”. Онова, което възприема умът не е въображаемо; то е реалност. Кое е въображение за мен, за някой друг е реалност.

Изгрева и залеза могат да бъдат наблюдавани едновременно от различни гледни точки. Всички преживявания в цялото творение са паралелно съществуващи.

Онова, което усещате като студено много лесно може да ви се стори топло по волята на Върховния Бог. По Негова воля всичко е възможно. Всичко зависи от Него. Той е върховната причина. Онова, което ви се струва непоносимо горещо можете да бъдете принудени да усетите като непоносимо студено в един миг, стига Бог да пожелае така. Всичко зависи от Неговата воля. Всичко идва тук по модифициран начин, било то най-общо или по определен специфичен начин, в зависимост от прищявката Му. Така че може да съществува градация в начина, по който Той проявява волята Си, но Неговата воля е първопричината за всичко. Той се намира над закона. Трябва да имаме това в предвид. Тогава ще можем да си обясним всичко.

Ученик: Значи Той е нещо като хипнотизатор?

Шрила Шридхара Махарадж: Да, Той е хипнотизатор. Всичко зависи от сладката воля на Абсолюта. Всичко е замислено и предопределено от Него. Всичко е в Неговите ръце. Абсолютният център е от себе си и за себе си. Единствен Той знае смисъла на всичко. Никой друг. Той единствен познава пътеките си; никой друг не може да ги узнае. Ние можем да разберем едва толкова, колкото Той ни позволи да узнаем. И това също може да се промени по Неговата сладка воля. Така че Той е напълно свободен, той е автократ.

И този върховен авторкат може да бъде пленен единствено с любов, не със знание. Неговите пътища са несигурни. Как би могло нашето знание да ни помогне да Го разберем? Знанието може да ни помогне да разберем нещо, което следва установен закон и има устойчива природа. Но Абсолютният е автократ – всеки миг Той може да промени всички закони. Как тогава бихме могли да познаем Безграничния? В опитите си да разберем Абсолютната Истина, всичката ни досегашна опитност се превръща в кръгла нула. Всяка секунда Той може да ни покаже нов нюанс. Никакво натрупано количество знание не може да изкаже ясно никаква истина за Бога. Знанието е безплодно по отношение на Безграничния. Отначало Той действа по един начин, след това по друг. На какво основание ще направим преценките си? Неговата позиция е винаги променлива, според сладката Му воля.

Неговото сърце може да бъде пленено единствено чрез отдаденост. Единствено чрез отдаденост можем да Го зарадваме. И ако пожелае, Той може да ни се разкрие, но дори тогава ще можем да опознаем само онази част от личността Му, която е поискал да ни покаже. Дизайнерът на реалността е автократ. Той се намира над закона. Трябва внимателно запомним това. Този, който проектира тази вселена, се намира отвъд нейните закони. Той няма никаква установена природа. Всеки един миг Той може да промени позицията Си според собствената Си сладка воля. И каквото и да пожелае, ще се случи.

Ученик: Бертранд Ръсел казва, че ако има Бог, той сигурно не е добър. Самият Той не е обвързан от никакъв закон, но ако ние престъпим закона на Бога, страдаме. Ако беше добър, Той би направил така, че всички души в света да са над закона.

Шрила Шридхара Махарадж: Щом казва така, това означава че иска да стане Богът на боговете. На г-н Ръсел ще отвърнем: „Абсолютната истина е непозната и непознаваема. Как бихме могли да разберем Неговите пътеки? Той е автократ. А вие искате да наложите своята уродлива, оскъдна, ограничена опитност над Универсалната Истина! Вашата опитност е по-ограничена от най-ограниченото. А искате да натрапите тази миниатюрна опитност над безграничното цяло? Това е възможно най-жалкият аргумен, основан на поддържане на неточно познание. От своята ограничена позиция, вие искате да опознаете предела на целия безкраен Безграничен, пък Го и

критикувате! На какво основание Го критикувате? На какво основание се обръщате към Него за да Го критикувате? Колко изобщо знаете за Него?

Ако видите как някоя майка наказва сина си и познавате само тази страна на нейното поведение, може да заключите че тя е много жестока. Но вие не познавате обичта, с която тази майка се грижи за сина си. Не осъзнавате как се тревожи тя за неговото бъдещо добруване. Не знаете всичко това. Може да кажете, че наказва сина си, следователно е жестока, но не познавате контекста на нейното поведение. Всяка случка си има минало и бъдеще и вие следва внимателно да ги проследите, преди да подхвърляте забележки или да давате оценки.

Във вашия случай, доколко вие сте ограничени във връзката си с Безграничния? До каква степен можете да Го разберете? Вашата способност да опознаете Безкрайния е твърде оскъдна. Никой не бива да се опитва да прави забележки по отношение на безграничната воля на основа на собствените си ограничени възможности. Това е неуместно и самоубийствено за един човек на разбирането.”

Ученик: Чувал съм да се казва, че според ведическата онтология душата е маргинална. Има ли *джива*, душата, в маргиналната си *татастха* позиция знанието, че съществува по-висш и по-нисш свят, че в материалния свят има страдание, а в духовния свят има служене?

Шрила Шридхара Махарадж: *Джива* може да се приспособи и към двете; маргинална означава „надарена с адаптивност и към материалния, и към духовния свят без да е участвала или да е имала каквото и да било преживяване нито на единия.” Маргиналната душа (*татастха джива*) претежава единствено семенцето на приспособимостта към двата свята. Тя се намира на предела между духовния и материалния свят, а пределът означава точно това – че човек е способен да анализира приспособимостта. Той може да поеме към духовния свят, може да тръгне и към материалния свят. Възможността и за двете съществува потенциално, но той е оставен да упражни свободата си. Тъй като душата е съзнателна частица, тя притежава свободна воля. Свободата е неделима от съзнанието. Съзнателната частица и волността са едно и също. Съзнателен атом означава такъв, който е надарен със свобода. Без свободата, той е просто материя.

Ученик: Душата притежава свобода, но притежава ли и познание за различните аспекти на реалността?

Шрила Шридхара Махарадж: Тъй като душата е много мъничка, нейната свобода също е несъвършена; душата в маргиналната си позиция е много уязвима. Свобода не означава пълна свобода. Тъй като битието на душата е миниатюрно, свободата ѝ е непълна, съществува възможност от извършване на грешки. Свободата на мъничката душа не означава съвършена свобода. Пълната свобода би била съвършената реалност, а мъничката душа е надарена с най-малката атомична свобода. Такава е позицията на атомите съзнание, ето защо те са и уязвими. Те могат да преценяват правилно или неправилно; такова е положението на тези, които се намират в маргиналната позиция. Ако душата не бе надарена със свободата да определя своята позиция, тогава бихме могли да обвиняваме Бога за своето страдание. Но ние не можем да виним Бога. Началната точка на страданието на душата започва от самата нея.

Страданието на душата в оковите е подобно на страданието на човек, пристрастен към наркотиците. Преди да започне да се опиянява, първата му стъпка към пристрастяването е продиктувана от любопитство. После след като е взимал наркотика известно време, той вече не може без него. Нашата привързаност към *майа*, към неразбирането, е като наркотична зависимост. В началото сме любопитни, но когато привикнем към опиянението на заблудата, ние сме принудени да приемаме тази опияняваща субстанция. Преди да започнем този навик, той би могъл никога да не

започне. Но веднъж започнете ли, колкото повече култивирате привикването, толкова повече ще ви поглъща опиянението.

Първата причина на нашето уплитане в материалната енергия е била любопитната ни игра с *мая*. Но докато сме се сприятелили с нея, тя вече ни е погълнала. По такъв начин сме попаднали в ноктите на *майа*. В началото увлечението ни е било съвсем леко, като опита на човек с наркотиците. Началото на нашата игра с *майа* включва доброволната злоупотреба със свободната ни воля и това ни е довело до настоящето положение, в което сме погълнати от *майа*. *Майа* – това означава нашето привличане към опиянението; където има любов към експлоатацията, там е *майа*. А истината е обратното на експлоатацията. Истината е в посвещаването на всичко на центъра, на Кришна.

Ученик: След като в маргиналната позиция (*татастха*) душата вижда и реалността и илюзията, защо ѝ липсва достатъчно разграничаване, та да поеме по правия път?

Шрила Шридхара Махарадж: Тя не притежава дълбина на разграничаването; здравомислието ѝ е съвсем малко. Но съществува, колкото и да е малко, то съществува.

Ученик: Може ли душата да отиде в духовното царство на Бога?

Шрила Шридхара Махарадж: Да, и някои души отиват там. Някои тръгват натам, други идват насам. Душата притежава независимост. Не всички идват в една и съща посока. Тогава би имало принуда. Но такава не съществува. Въпрос на свободен избор е: някои идват тук, други поемат натам.

Ученик: Има ли някакво знание, което може да дойде отвън; може ли душата в маргинална позиция да получи помощ от външен посредник?

Шрила Шридхара Махарадж: На всяка една степен в нашето съществуване има външна помощ. Но в недиференцираното състояние на духовно съществуване в маргиналната равнина, могат да помогнат единствено по-висшите посредници. Обикновеният свят човек не може да определи недостатъците или трансценденталните качества на недиференцираната душа. Подобна помощ е дело на по-извисена личност. Единствено самият Бог или възвишен и опълномощен светец би могъл да помогне на душата в тази позиция. Представете си, че имате новородено бебе. Единствено лекар, който е специалист с развито познание може да лекува новородено. Но когато детето поотрасне малко и проговори, то може да обясни симптомите на това което го боли. Тогава и обикновен лекар би могъл да му помогне. Обикновените светци не могат да ни помогнат на всяка една жизнена степен. Те могат да ни напътстват и да ни помагат единствено до определен стандарт. Но самият Бог и онези опълномощени свихе светци, които са близко свързани с Него, биха могли да ни помагат на кое да е стъпало от нашето духовно развитие.

Върховният Субект

Въпрос: Как бихме могли да приложим правилно разграничаване и отсъждане в нашето търсене на познание за безкрайността?

Шрила Шридхара Махарадж: Разграничаването може да става на различни равнища, но то трябва да има връзка с по-висшата равнина. Отсъждането и разграничаването трябва да са в правилния план. Отсъждането и разграничаването идват от наша страна, но развитието ни зависи от благосклонността на по-висшата страна. Тази връзка е необходимост, затова се изисква отдаване. Тогава Бог ще дойде при нас и ще ни отведе в онази по-висша равнина. Някак трябва да склоним по-висшия

авторите да бъде благосклонен към нас. Трябва да го поканим да ни приеме. Това не зависи кой знае колко от нашите способности, а от нашето послушание и отдаденост, от копнежа ни за милост – не от позитивните ни възможности, а от негативната ни характеристика, от отдадеността ни. Като субект, аз не мога да превърна Безкрайния в обект на своето разграничаване; Той винаги си остава Върховният Субект. Моята позиция, моето отношение трябва да поканият по-висшия авторитет да се спусне до моето ниво и да ми помогне, да бъде благосклонен към мен. Истинското разграничаване или познание би трябвало да ни отведат до себе-отдаването. Отдадеността е необходима за да привлече вниманието на Бога. Всичко зависи от Неговата сладка воля. Той е автократ, Неговата сладка воля е всичко. Да привлечем Неговата сладка воля, да подсилим негативната си страна, своята склонност към отдаване, да привлечем Неговата благосклонност – това ще бъде истинската ни задача, ако искаме да напредваме в духовния живот. А за да привлечем вниманието на Бога, всичките ни квалификации трябва да са с негативен характер: ще са ни нужни отдаденост, послушание, смирение. Тогава бихме могли да предявим искането си в молитва: „О мой господи, аз съм в най-жестока нужда; не мога да оцелея без милостта Ти. Безпомощен съм. Не издържам без Твоята благосклонност.” Такова копнее, настояване и нуждаене за Неговата помощ ще са ни от помощ. С други думи, ние трябва да развиваме негативните си черти и по такъв начин ще привлечем позитивния, Кришна.

Тогава ще равием вярното разграничаване, защото тогава нашият субективен нрав ще бъде да действаме единствено като Негови представители. Той ще ни вдъхновява отвътре, каквото и да правим. Нашето разграничаване ще бъде приложено в изпълнение на Неговите заръки. За нас ще бъде невъзможно да имаме какъвто и да било отделен интерес, каквото и да било собствено разграничаване. Аз ще изпълнявам Неговите заповеди или заповедите на висшите служители на Върховния Бог. Мога да използвам разграничаването си за да осъществя изпълняването на тези заповеди. Но спрямо Бога, който е по-висш от мен, отношението ми винаги ще бъде на покорство, отдаденост, послушание, предана вяност и безусловно робство. Робският манталитет ще ни помогне да встъпим в онази равнина. Ако наистина се чувстваме низши и нуждаещи се, тогава милостта от по-висшата равнина ще ни облее. Такава винаги би трябвало да бъде посоката на мисълта ни: висше и нисше, субективно и обективно. А Кришна не се подчинява на никаво правило, Той е автократ. Това е факт, който винаги трябва да помним в ума си. Всичко се движи в съответствие с Неговата сладка воля; така че нашата задача е как да привлечем вниманието Му. Това би било възможно единствено като усиляваме негативната си тенденция, като наистина Му докажем, че сме най-нуждаещите се. Тогава ще развием правилното разграничаване и познание; което означава, че нашето разграничаване ще бъде приложено в изпълнение на неговите заповеди.

Въпрос: В „Ишопанишад” има една мантра:

*Видйам чавидйам ча йаш
Тад ведобхйам саха
Авидйа мритйум тиртва
Видйайамрита м ашнута*

Преводът е даден от Шрипад Бхактиведанта Свами Махарадж както следва: „Единствено онзи, който изучи процеса на невежеството и на трансценденталното познание част по част, може да надхвърли влиянието на повтарящите се раждане и

смърт и да вкуси пълното блаженство на безсмъртието.” Какво има предвид той под изучаване на процеса на невежеството и познанието част по част?

Шрила Шридхара Махарадж: Единото е негативно, а другото позитивно. Познание означава да разбереш кое е неистинно и да го изоставиш и да разпознаеш истинното и да го приемеш. Разбирате ли? Да култивирате разбиране за истинността и фалшивостта означава да знаете: „Това е лъжовно, трябва да бъде отхвърлено; това е истинско, трябва да бъде прието.” Това е начинът, по който следва да разбираме този стих. Да познаваме лошото, да сме образовани по отношение на лошото, означава да знаем кога едно нещо е лошо и да го отхвърляме; а да сме образовани по отношение на истината означава да я приемем. Не е така че култивиране означава че трябва да сме образовани по отношение на невежеството за да го добием. Онова, което се окуражава тук в тази мантра е отхвърлянето на лъжовното и приемането на истинното. Несъвършенствата на *майа* трябва да бъдат анализирани. Трябва да знаем: „О, това е *майа*. Това е лошо, това е безнадежно, това е нежелателно.” Трябва да знаем, за да избягваме тези неща. Трябва да отхвърлим незнанието и да се опитваме да събираме познание. Трябва да се стремим да разбираме светлата страна и да се насочваме към светлината, да я приемаме все повече и повече и да напредваме към истината.

Въпрос: Немският католически философ от 15 век Николас от Куза* проповядвал доктрината „За образованото невежество”. Как би могла тя да бъде сравнена с вайшнавската философия?

Шрила Шридхара Махарадж: Можем да го приемем откъм светлата страна: благородното невежество според нашата гледна точка е *гйана-шунйа бхакти*, свободната от знание преданост. Благородно невежество означава не да се опитваме да сме пресметливи в този свят, а да се отдадем, да изгубим вярата си в своята преценка, в своята способност да пресмятаме, и да се отдадем на Върховния. Можем да интерпретираме *гйана-шунйа бхакти* по този начин. „Образованото невежество” е когато учеността опознае собствения си предел, когато човек разбере: „Аз съм ограничен, учеността ми също е ограничена; учеността не може да ме направи истински търсач на Безкрайния.” По-добре е да се отдадем на Безкрайния и нека Той действа вътре в нас за наш интерес. Покоряването, отдаването пред Безграничния е най-високото постижение на учеността. Образовано невежество означава да разберем, че не можем да опознаем Необятния. Ако Той се направи на познаваем за очите ни, тогава можем да Го познаем; не и в противен случай.

Въпрос: Николас от Куза казва: „Бог е невъобразим за мисълта.” Вие какво казвате?

Шрила Шридхара Махарадж: Да, единствено чрез преданост и по Своя собствена милост Той може да бъде опознат. Нашето култивиране на знание няма да ни дари Бога. В това е провалът на знанието – то издирва Бог, Необятния. А единствено Неговата милост може да Го покаже. Трябва да минем от страната на предаността и да приключим със знанието. Нашият опит да изкараме знанието голямата работа ще приключи когато влезем в досег с Беграничния. Знанието си има предел. И където то се проваля, оттам започва вярата. Знанието пропада, а вярата нараства. Трябва да развивате вяра и да изоставите надеждата си в познанието. Изследователските

* В „Речник на философията” се съдържа следното въстъпление: „Николас от Куза (или Николас Кузанус) (1400-64), немски кардинал, чиято „*теологична негатива*” имала влияние през Ренесанса. Основна философска творба: *Де докта игноранта* „За образованото невежество” (1440). Прилагайки метода на средновековната логика, Кузанус изследва природата на Бога (Книга 1) и на Вселената (Книга 2). Наблюдението му над тяхната взаимовръзка в основата си е неоплатонично; Вселената (*максимум контрактум*), разглеждана като сбор от ограничени неща, произтича и се завръща в Бога (*максимум абсолютум*), чиято природа е непознаваема. Следователно цялото човешко познание е просто едно образовано невежество

лаборатории не могат да ви доведат Бога. Когато руският космонавт Юрий Гагарин се завърнал от космоса, една старица го запитала: „Като летя толкова нависоко, видя ли Бога там?“ Но той бил атеист и отвърнал: „Бог е като кон, който тегли колата ни. Какво си мислиш за Бога? Ние сме Го впрегнали да ни служи. С нашето познание, с нашите научни изследвания, ние принудихме Бог да ни слугува.“ Това е високомерното самохвалство на науката. „Ние накарахме Бог да ни служи. Ние сме над Бога, ние превъзхождаме Бога. Бог е наше творение.“ Като че ли Той е дело на една определена полу-побъркана част от обществото.

Въпрос: Николас от Куза също е проповядвал, че „противоположностите се хармонизират в Бог. Противоположностите – най-малките и най-големите – се срещат в Бог.“ Какво е вашето разбиране за това?

Шрила Шридхара Махарадж: Не само малкото и голямото, но дори доброто и лошото, дори противопоставящите се страни, всичко бива хармонизирано в Бога. Добро-зло, приятел-враг, всичко е хармонизирано и приютено в Него. И там те губят своята позиция; всичко става добро. Той е все-приютяващият, все-хармонизиращият, все-коригиращият принцип, едновременно пряко и индиректно. Тезата и антитезата намират своя най-висш синтез в Кришна концепцията за божествеността.

Знанието срещу незнанието

Ученик: Аз приключих своето образование и сега отдъхвам, във ваканция съм.

Шрила Шридхара Махарадж: Моля ви, не се оскърбявайте, но това че сте въввлечен в съвременната образователна система означава че сте се гмурнали дълбоко в океана на невежеството. Вие прогресирате в океана от невежество.

Ученик: Какво искате да кажете с това?

Шрила Шридхара Махарадж: Като ученик на незнанието вие се движите в посока, противоположна на истината. Научени сте, че вие и останалите души като вас, сте субекти, че сте центърът на вселената, а всичко останало е просто обект, предназначен за да бъде експлоатиран от вас. Научени сте, че ние хората сме експлоататори и че цялото ни обкръжение е за да бъде експлоатирано. Това е фундаментът, на който се основава съвременната образователна система – една концепция, което е напълно невярна.

Всъщност, не ние сме субектът, центърът на вселената. Причината се намира в по-висшия свят. Кришна е Върховата Абсолютна Истина. Просто чрез волята Си, Той кара всичко да съществува. Той казва: „Да бъде светлина!“ и има светлина; казва: „Да бъде вода!“ и има вода; „Да бъде земя!“ и има земя. Волята Му е всесилна. Да узнаем това е истинското образование – субективното обучение. Онова, което преживяваме, извира от божествената воля. Сякаш е магьосник; на вас Той показва едно, а на мен - нещо съвсем различно. Свръхсубективният, вселенският субект, е изключително могъщ. И така, нашата идея е напълно противоположна на теорията за вкаменелостта. Не е така, че от вечни времена вкаменелостта се е развивала в този свят на опитността – тъкмо обратното е. Затова, гледайки на този свят въз основа на теорията за вкаменелостта, ние се гмуркаме надълбоко в един огромен океан от незнание.

Бхактиведанта Свами Махарадж бе помолил някои от своите ученици, които са научни изследователи, да разбият на пух и прах дарвиновия фосилизъм, т.е. идеята, че всичко произхожда от вкаменелостите. Тази идея трябва да бъде разрушена. Тя не е вярна.

Всичко идва свише. Това, което преживяваме в момента е като продукт на хипноза. В процеса на хипноза, хипнотизаторът може да оттегли съзнанието ни от всяко едно нещо във всеки един миг и да ни покаже нов поглед към реалността. По същия начин и Бог е свободен, и каквото и да си пожелае става реалност. Каквото и да си представи, става реалност (*сатйа-санкалпа*). Той може да ни накара да виждаме нещо, и когато стори това, ние не можем да го виждаме по друг начин.

Ако успеете да разберете този принцип, ще узнаете как всичко е възможно в божествеността. Тогава ще можете да добиете някаква вяра в Бога. Бог означава това: произходът на творението. И въпреки всичко това творение е съвсем нищожна част от Неговата божествена природа. Той притежава неизброими качества и дейности. А този свят, в който ние живеем, е една незабележима част от космическото проявление. Основата на всичко лежи в Него. Тя се спуска отгоре надолу, а не се изкачва отдолу нагоре. Трябва да кажем „не” на идеята, че всичко се развива отдолу нагоре. Вкаменелостта не е нито съвършена, нито достатъчна за да сътвори всичко това. Да казваме, че интелигентността се е породила от вкаменелостта е глупава концепция.

Интелигентността може да бъде забелязана навсякъде. Колкото повече анализираме, толкова повече откриваме наличието на по-висш разум, на по-висша интелигентност. Учените със смайване откриват наличието на интелигентност в природата. Те постоянно разкриват все по и по-висши закони. Тези закони бездруго си съществуват. Тези глупци нямат отговор на това, но изключително финият ред си е съществувал много преди техните „открития”. Чудните природни закони ги е имало преди техните изобретения. И това е очевидно навсякъде. Физичните закони на природата не започват да съществуват по силата на тяхното откриване. Нима учените са създали природните закони? Те може и да са изобретили много неща, но природната интелигентност вече я е имало. И нещо повече: тази сила съществува навсякъде. Откъде е дошла тя? Силата в самите учени, интелигентността да откриват или изобретяват: откъде е дошла тя? Нима от мозъка? Или е просто част от мъртвата плът? Или интелигентността идва от някъде другаде?

Съзнанието, духът е всепроникващ. Той присъства дори в дърветата, в камъните, в пръстта, в етера, във въздуха, навсякъде. За да познаем истината ние трябва да се свържем със съзнателния принцип на безкрайността. Какъв е Бекрайният? Той е всемогъщ, всезнаещ, всемоушен, все-състрадателен, вселюбящ. Нека истинският ни копнеж бъде да имаме досег с Него, оставяйки настрана очарованието на сътворената от Него субстанция. Нека искаме да наредим нещата така, че да имаме връзка със самия Творец.

А Неговата позиция не е просто на Творец. Този свят е творение от по-нисш порядък. Но в равнината на реалността съществува и по-висше творение, което е безкрайно по-извисено от този свят на опитността. Нека се поинтересуваме дали за нас би било възможно да заживеем в онези земи. Нека се опитаме да разберем какви са пластове на реалността в областта на съзнанието и как можем да се изкачваме все по и по-нависоко в онази равнина. Нека запитваме за това, нека научим как можем да встъпим там. Нека се стремим да разберем кой е ключът за влизане в онази неземна обител. Това трябва да е основата на нашето търсене на истината. Трябва да търсим как да се освободим от равнищата както на отречението, така и на експлоатацията.

Веднъж Кришна отишъл в двора на Кауравите, в лагера на Дурйодхана и Дхритараштра, като парламентър за мир. Тогава Карна, Дурйодхана и останалите, които били на тяхна страна, се опитали да Го вържат и да Го хвърлят в затвора. Мислели си, че ако успеят да заловят Кришна, тогава с целия лагер на Пандавите ще бъде свършено. Те знаели, че Кришна е животът и душата, както и съветникът на техните врагове, Пандавите. Мислейки си: „Сега Кришна ни падна в ръцете; трябва

незабавно да Го оковем”, те се опитали да Го завържат, но Кришна проявил вселенската Си форма. Той разкрил божествената Си природа по такъв начин, че мъжете които понечили да Го вържат останали удивени. Те били слисани: „Но кой е Той?” Когато Кришна проявил вселенската Си форма с хиляди глави, ръце и крака, те си рекли: „Какво е това гигантско нещо! В този облик виждаме от една страна Баладева, от друга Арджуна, от трета Бхигху! Кого да завържем? Това е невъзможно!” Така били напълно смаяни.

По времето когато Кришна проявил Своята вселенска форма пред събранието на Кауравите в Хастинапура, онези които присъствали започнали да пеят в прослава на Кришна. Бхишма, Дрона, Нарада и Вйаса присъствали по същото време на събранието и започнали да възхваляват Бога. Чувайки гласовете им, слепият цар Дхритаращра бил запленил и се помолил на Кришна: „Не мога да Те зърна; аз съм сляп. Но чувам тези велики люде да възпяват славата Ти, виждайки дивния Ти облик. Ти можеш да направиш всичко, всичко. Моля те, поне за миг премахни слепотата ми; нека да видя снагата Ти, оттенъка Ти. Нека съзря красотата, която те възхваляват. След това можеш да ме ослепиш отново.” Кришна отвърнал: „Няма нужда да премахвам слепотата ти. Трябва само да заповядам да Ме видиш и ти ще Ме видиш.”

Това е начинът да бъде видян. Да видим Бога зависи от Неговата воля. Не окото може да Го зърне и не ухото може да Го чуе. Той е отвъд сетивните възприятия. Единствено по Неговата воля може да бъде съзрян. Той казал: „Ще Ме видиш!” и Дхритаращра Го видял. Макар да бил сляп, той въпреки това могъл да види божествения облик на Кришна. Какъв тогава е Кришна? След като глухият може да Го чуе и слепецът да Го види, тогава каква е природата на тази божествена същност, която е Кришна?

Друг път, когато Арджуна пожелал да види вселенската форма на Бога – Вишварупа – Кришна рекъл: „Да, Арджуна, виж Ме!” и Арджуна видял вселенската Му форма. Кришна го запитал: „Какво виждаш?” а Арджуна отвърнал: „Виждам толкова много дивни божествени проявления! Това е чудото на чудесата!” Така че сладката воля на Кришна е основата на всичко. Ние живеем във взаимовръзка с тази абсолютна сила. В обкръжението, всред което се намираме в момента, не съществува стабилност. Всичко зависи от божествената воля на Бога. Той е причината на всички причини. Този свят се проявява от Него и се поддържа от Него.

Равнината на отдадеността, обаче, е далеч по възвишена от тази земна област. И ние сме узнали, че чрез отдаденост, чрез посветеност, можем да имаме пряк досег с центъра на всичко, което съществува. Затова нашият съвет към учените е: „Лекари, излекувайте себе си! Дошли сте да предлагате множество бяскави цивилизационни модели на света, но най-напред трябва напълно да се излекувате. Онова, което сте дошли да раздадете е чиста измама. Природните закони, пребиваващи във всичко което ни заобикаля, не са нищо друго освен сладката Божия воля. Природните закони не са нещо неизменно. Техният фундамент е сладката воля на един автократ. Така че онова, което вие знаете е нищо, то не е познание.” Всеки миг законите на природата могат да бъдат променени по прищявката на Абсолютния Автократ и друга система от правила да ги замени напълно.

Ключът към извършване на промяната в нашата способност да преживяваме реалността се намира в Неговите ръце. Той лесно може да каже: „О Арджуна, ти Ме виждаш такъв, но Аз съм друг.” И Арджуна ще каже: „Да, сега виждам, че Си друг.” Всяко нещо може да бъде видяно по определен начин по Негова воля и в следващия момент тази визия за реалността да бъде отдръпната от Него. Затова знанието, което можем да придобием посредством материалистичното образование няма никаква

стойност. С такава реализация нека ентузиазно започнем да търсим Шри Кришна, Красивата Реалност.

Кришна е самото очарование. Той е все-очарованият Абсолют. Нашата най-съкровена нужда е да намерим сладост, красота, *раса*, *анандам*, екстаз, щастие. Всеки копнее за това. Никой не може да каже: „Не жадувам за щастие.” Никой – от най-пропадналия атеист до най-възвишения теист - не може да отрече това. Всички ще кажат: „Да, искам екстаз! Искам сладост, искам щастие, искам мир!” Това е всеобщата нужда на всички разумни същества. От най-лошия атеист до най-великия теист – у всеки, който притежава разбиране, съществува стремежът към умиротворителен живот. Така че нашата пряка нужда е свързана с Него, със Шри Кришна, Красивата Реалност. Той е *расо вай сах*, самият екстаз, самата красота. Ние трябва да започнем да търсим това.

Не губете и миг. Не пропилявайте и минута от времето си в гонене на вятъра. Изоставете всичко. *Сарва дхарман паритйаджа*. Зарежете го. Откажете се от всички нива на задължения, с които сте толкова много заети. Всичко това е безсмислено. Започнете да търсите онзи божествен принцип, който е творецът и господарят на всичко, който е пълнотата във всичко. Търсете само Него. Изоставете всичките си така наречени задължения и отговорности в относителното си състояние. Вие не можете да ги разберете и осъществите по правилен начин от настоящето си несвършено положение. Недейте да разчитате на тях. Потърсете директно първопричината, от която произтича цялото чудо. Той е пълнотата на живота ни. Той е осъществяването на всяко едно атомично съществуване във всички светове.

Нека се стремим да вървим към Кришна с Неговите благословии над главите си. Неговите представители ще ни дадат неоценима помощ в тази посока. Другите не могат да направят нищо за да ни помогнат в това вътрешно търсене; ние трябва да приемем подслона на светците. Трябва да приемем подслона на Неговото божествено име, което е неделимо от съществуването Му. Звуковият аспект на божествеността може да ни помогне неимоверно по пътя ни обратно към Бога. Неговото свято име е нашият лозунг, нашият боен вик. „Харе Кришна!” С този лозунг трябва да вървим напред заедно с истинските Му представители. Нека вървим след тях, нека се отдръпнем от всички останали перспективи и обещания, от всички така наречени надежди в живота. Те са нищо, нямат никаква стойност.

Ученик: Има толкова много несправедливост в света, толкова много безчестие, не е ли така? Какво отношение да имаме към това?

Шрила Шридхара Махарадж: Честно или нечестно – и двете са лъжовни. Те са като сън. Човек може да сънува хубав сън или кошмар. И в двата случая това е просто сънуване. Така че човек не бива да пилее енергия в това да премахва несправедливостта и да съдейства на справедливостта. Честно, нечестно, всичко е фалшиво, напълно фалшиво. В „Чайтанья Чаритамрита”(Антйа-лила 4.176) пише:

*‘двайте’ бхрабхра-гйана, саба – ‘манодхарма’
‘ей бхала, ей манда, - ей саба ‘бхрама’*

„В материалния свят разбиранията за добро и лошо са умствени измислици. Затова да казваш „Това е добро, а това лошо” е грешка.” Основата на подобно отсъждане е лъжовна. Нашият истински интерес не е в това. Следата е фалшива. Удовлетворението ни изобщо не се намира в тази посока.

В този материален свят разликата между честта и безчестието е много малка. Всичко тук се базира на измамата. Всеки мами. Може да съществуват различни видове измами, но всичко е измама. Всяка чест или безчестие са илюзии. Човек може да има

хубав, обнадеждаващ сън или пък ужасяващ кошмар. И двете са сънища, и двете са фалшиви. Честността в този свят също е фалшива; тя е умствена измислица. А онова, което привидно изглежда зло в относителната концепция за злото, също е лъжовно. Защо да си позволяваме да губим време в гонене на вятъра? В крайна сметка тези относителни разбирания за честно и нечестно, за добро и зло, всичките са лъжовни. Дали има добра надежда или лоша надежда, всяка надежда в равнината на неразбирането се базира на умствена измислица.

Ученик: Но в света има толкова много гладуващи хора. Това изглежда нечестно.

Шрила Шридхара Махарадж: Какво да говорим за глада, ние сме в тъмница, затворници сме в клетка. Това изобщо не е наслада за душата. Целият свят – слънцата, звездите, луните, океаните, планините – всички са преходни, идват и си отиват. Може дори да сте господар на всичко, което се простира пред очите ви, но всъщност сте господар на един крематориум – господар сте единствено за да каете: „О, всичко преминава, всяка секунда всичко изтлява.” Грей пише в елегията си:

*Самохвалството на титлата, разкоша на властта,
Цялата красота и богатство, някога родени
Като че чакат неизбежно участието
Със славата потъват в гроба тленни*

Всичко тук стига единствено до гроба и в него свършва.

Въпрос: Мисля че това, което искам да попитам е как да се отнасяме към тези несправедливости? Разбирам че казвате, че няма разлика. Но защо има страдание?

Шрила Шридхара Махарадж: Причината е злоупотребата на *джива*, душата, със свободната воля. Злоупотреба с богатството, което ни е дадено.

Въпрос: Дадено ни от Върховната Сила?

Шрила Шридхара Махарадж: От Върховната Сила. Като част от една специфична енергия, вие притежавате свободна воля, която вечно пребивава във вас. Злоупотребявайки със свободата си, вие сте избрали да станете царе в този смъртен свят, точно както е описан Сатаната в „Изгубения рай” на Милтън. Той е искал да царува в ада, вместо да слугува в рая. Свободната воля – слабата, уязвима, детинска свободна воля – е злоупотребила. Дошли сме тук за да властваме над всичко което виждат очите ни, дошли сме да царуваме в ада. Вродената приспособимост е присъща черта на душата. Можело е да изберем да служим в рая. Тогава копнежите ни биха били удовлетворени. Но ние сме направили погрешния избор. Тръгнахме по лош път. Поискали сме да сме царе. Не сме избрали робството в по-висшата сфера. Избрали сме царуването в ада.

Този материален свят е ад, земя на скръбта. Тук срещаме страдание в най-различни форми. Най-общо те са класифицирани като раждане, смърт, старост и болести. Тези нежелани неща съществуват в ада. Има една фина разлика. Ако искате да живеете в рая, трябва да сте отдадени души. Онази земя е много по-възвишена от тази. И в крайна сметка виждаме, че да служим в рая е безкрайно по-хубаво, отколкото да царуваме в ада.

Духовната еволюция

Въпрос: Бих искала да разбера повече за позицията на жените във вашата традиция? Позволява ли се на жените да участват в процеса на практикуване, да се молят и да изразяват своята преданост?

Шрила Шридхара Махарадж: Който е жена тук, може да не е жена там в по-висшата област; който е мъж тук, може да не е мъж там. Тялото е просто дреха. Душата има ментална дреха и в съответствие с нея ние носим тази дреха от плът. Сексуална идентичност означава плътта и ума. Що се отнася до душата, кой каква сексуална идентичност ще изрази там в онази равнина, от настояща гледна точка е несигурно. Но жените в онази възвишена сфера имат по-висша перспектива, по-сияйна надежда в духовно отношение.

В духовната сфера онези души, които са женски – които са добили такова формиране на душевна реализация – имат по-добра и по-извисена позиция от мъжките. Тук, в равнината на експлоатацията, мъжете имат по-добра позиция. Но отгътък, в равнината на служенето и отдадеността, женският по форма ум е по-благоприятен от мъжкия. Негативният аспект на покорството е по-ценен във връзка с Кришна. Кришна е върховният позитивен. А неговата енергия е с негативна природа. Ние принадлежим към групата на негативната енергия, не към групата на Господаря. Богът сам е притежателят на енергията.

Въпрос: Говорите за Кришна като за „Него“? Означава ли това, че Той се проявява в облик на мъж?

Шрила Шридхара Махарадж: Да, мъж. Това означава, че той е господстващата, превъзхождащата половина на Абсолюта. А останалите са превъзхождани от Него. Абсолютната Истина има две половини: мъжка или преобладаваща част; и женска или преобладавана. Позитивна и негативна. Подобно е на концепцията за протона и електрона, позитивен и негативен. Протонът се намира в центъра, а електронът и неизброими други суб-атомични частици са като множество планети, движещи се около центъра.

Въпрос: Вярвате ли в общата концепция за равенството?

Шрила Шридхара Махарадж: Няма две неща, които да са равни помежду си, нито в този, нито в духовния свят. Никои две неща никога не могат да бъдат еднакви, нито равностойни. Всичко си има специфични характеристики. Един атом се различава от друг атом, един електрон е различен от друг електрон. Няма и как да не бъде така. Всяко нещо си има своите специфични, отличителни и черти.

Въпрос: Как можете да определите кога едно нещо превъзхожда нещо друго?

Шрила Шридхара Махарадж: Трябва да преценяваме нещата от универсална гледна точка. Ако трябва да правим преценка относно нещо, следва да съдим за качествата му въз основа на неговата връзка с центъра. Това измерване може да се направи спрямо стандарта на екстаза, *расам*, точно както златото е стандартът при измерване стойността на различни валутни книжа. Може да има различна валута – лири, рубли, долари, рупии, йени – но общият стандарт за определяне на стойността им е златото. По същия начин, може да има различни видове измерения на нечия връзка с Абсолюта на базата на *раса*, екстаза, или божествената сладост. *Раса* също се дели по научному. *Раса* бива класифицирана в пет групи: *шанта*, пасивна; *дасйя*, служеща; *сакхийя*, приятелска; *ватсалйя*, родителска; *мадхурйя*, любовна. А после тези групи отново се подразделят според степента на интензивност на *раса* във всяка една от тях. В крайна сметка *расам*, *анандам*, щастието – е всеобщият стандарт, според който да се отсъжда коя религия е по-висша или по-нисша.

Ако искаме да установим ценността на едно нещо, трябва да направим това като видим доколко то отговаря на всеобщите изисквания. Например, храната е всеобща необходимост. Във времена на глад не можем да ядем долари. Но онзи, който

притежава храна, се намира в добра позиция. Няма как да пренебрегнем храната. Може не винаги да се нуждаем от долари, но храна трябва да имаме. Една нация не може да оцелее без храна. Това е неотложна нужда за всеки. По подобен начин, радостта е съкровената нужда на всяка душа, на всичко живо. Така че позицията на различните религиозни концепции може да бъде преценена според разгръщането на *раса*, което може да се намери в тях.

Съществуват различни предложения в различните концепции на различните народи. Има християни, будисти, мюсюлмани, евреи. Сред тези, които следват ведическите доктрини има вайшнави, шанкари и безброй много други. Но ако трябва да отсъдим стойността на различните религиозни концепции в едно съпоставително изследване, трябва да направим преценка според три показателя: *сам*, *чит* и *анандам*. Това означава, че трябва да видим доколко една религия е дълготрайна, дълговечна; какво е качеството на онова, което тя обхваща, доколко надалеч можем да я проследим в равнината на познанието; и какво е развитието на *раса*, на *анандам* в нея. Тези неща трябва да съществуват: битие, съзнание, и храната на съзнанието – екстазът, щастieto. Следва да сравняваме религиите на базата на тези три неща.

По такъв начин бихме могли да се запитаем: „Какво предлагат ислямът, християнството, юдеизмът и будизмът по отношение на съществуването, познанието и екстаза, които са целта на всички религии.” Християнство, ислям, вайшнавизъм – има толкова много религиозни вярвания. Трябва да ги сравним и след това да приемем онова, което е най-доброто. Всяка вяра е нагодила нещата по свой начин. Различните световни религии не са за изхвърляне, тъй като има люде, за които те ще са приложими и уместни за дадения момент.

Но според нашето разбиране, Кришна е олицетворението на екстаза и красотата. Затова най-възвишеният религиозен процес за постигане на пълен екстаз ще бъде търсенето на Шри Кришна, Красивата Реалност. А как трябва да го търсим? Чрез преданост. Какво означава това? Посветеност. Какво е посветеността? Отдаване, саможертва – умри за да живееш. А какво означава да живееш? Да живееш в любов, Кришна-према, божествена любов. Цялата картина може да се обрисова с две думи: Кришна-према. Търсенето на Шри Кришна е *самбандха-гйана*, или разбиране на връзката ни с целта на нашето удовлетворение. Тогава какво представлява това търсене и какъв е неговият край? С няколко думи, съвсем накратко сме описали това на титулната страница на своята книга „В търсене на Шри Кришна, Красивата Реалност”.

Това може да бъде разбрано с помощта на Шри Гуру и неговата милост. То може би обяснява, че нуждата от гуру съществува, тя е универсална. Да се греши е човешко, но да не се греши също е вътрешна склонност. Шри Гурудева идва за да донесе облекчение на вътрешните ни тревоги. По този начин би могла да бъде развита концепцията за гуру. Необходимостта от гуру ни се подсказва от универсалната основа на природата, която съществува наоколо ни.

А оттам тя постепенно ще премине към Абсолюта. В крайна сметка концепцията за гуру ще достигне до Кришна. В този най-висш смисъл, Кришна е гуру. Кой може да премахне всичките ни съмнения и да удовлетвори всичките ни нужди? Единствен Кришна. Постепенно вярата ни ще нараства и ще ни оитведе при онзи, който ще разсее всичките ни съмнения. Можем да имаме съмнение след съмнение. Едно може да ни напусне, а да дойдат стотици, но гуру е онзи, който изчиства всичките ни съмнения: *бхидйате хридайа-грантхиши чидйанте сарва-самшайах* (Шримад Бхагаватам 1.2.21), който може да приключи с всички подозрения в ума ни, който е цялостен. По такъв начин трябва да напредваме. Нашата вяра може и да се ражда в интелектуалността, но целта ѝ е трансцендентална. Пораждането на нашето търсене и неговото местоназначение ще се срещнат. Вярата се ражда от енергията на Кришна и

след като премине през цялата безкрайност, тя отново ще достигне до енергията, където ще заемем вечната си позиция.

Кришна съзнание означава безграничност в ограниченото: изпълнената с любов връзка на ограничения с Безграничния му помага да заживее в безграничността. Подкрепян от Безграничния, ограниченият става безгранично неизчерпаем. Нашият Гуру Махараджа даваше примера, че ако една бедна девойка се омъжи за принц, макар самата тя да не притежава нищо, по силата на изпълнената ѝ с обич привързаност към принца, тя ще се превърне в принцеса. Така че някой, който не притежава нищичко освен приятелската си връзка, получава власт над всичко. Такава е природата на Кришна съзнанието.

По такъв начин могат да се увеличат човешките възможности. По своята природа *джива*, душата, е незначителна; тя е незабележимо малка точица, но влизайки в изпълнена с обич връзка с Абсолюта, получава благоприятните условия и предимства в живота с Абсолюта. Тогава тя притежава всичко. Не можем да установим възможностите или силата на някого, без да вземем под внимание неговата връзка с останалите. Израел е малка държава; Русия би могла да я завладее за пет минути, обаче съществува Америка. Така че връзките, взаимоотношенията и приятелите трябва да бъдат взимани предвид, когато трябва да се разбере мощта на едно нещо.

Има една басня за мъничката птичка, която успяла да смути и даже да контролира целия океан. Веднъж една малка птичка снесла яйцата си край океанския бряг, но вълните ги отнесли. Когато океанът отмъкнал яйцата ѝ, птичката се разгневила и си ги поискала обратно, но океанът не ѝ ги върнал. Птичката отишла при своята птица-господар, тя от своя страна отишла при своя господар, докато най-накрая стигнали до Гаруда, който е господарят на всички птици. Гаруда е слугата-птица, която носи на гърба си Вишну. И Гаруда се притекъл на помощ на тази мъничка птичка. Той заплашил океана: „Ако незабавно не върнеш яйчицата на малката птичка, ще те изпия до сетната ти капка а!“ Океанът трябвало да се предаде. И така необятният океан бил победен от една малка птичка. Като поука от тази история, Пандит Вишну Шарма дава следния извод: „Когато разглеждаме един човек, трябва да вземем под внимание кои са неговите приятели и приятелите на приятелите му. Без подобно обмисляне не бива да оценяваме силата на дадено нещо.“ Океанът бил победен заради приятелските връзки. По подобен начин, сприятелявайки се с Безграничния, можем да Го спечелим.

Чистата преданост

Веднъж Бхактивинода Тхакура сънувал как се носи в небето, възпявайки Свящото Име. Стигнал до двореца на Ямарадж, където самият Ямарадж седял с Брахма, Нарادا и останали, и обсъждали заедно един стих от „Бхагavad Гита“ (9.30):

*Апи чет судурачараро
Бхаджате мам ананйя-бхак
Садхур ева са мантавайах
Самйаг вйавасито хи сах*

Общоприетото значение на този стих е: „Дори човек да извърши най-ужасно деяние, ако той е *ананйя-бхак*, преданоотдаден който обожава единствено Мен в предано служене, свободно от *карма* и *гйана*, той трябва да бъде считан за свят, тъй като усилията му са единствено заради Мен и решителността му е твърда.“

Тук Кришна казва: „Каквото и да е направил, ако е изключително отдаден на Мен, той трябва да бъде считан за Мой бхакта. *Самйаг вйавасито хи сах*. Каквото и да върши той, то е сто процента правилно.” Но след това в следващия стих се казва: *кишпрам бхавати дхарматма*: „много скоро той ще стане добродетелен човек, ще стане *дхарматма* – праведен.”

Докато Ямараджа, Брахма и Нарада обсъждали темата, възникнал един въпрос. Кришна казва: *Бхаджате мам ананйя-бхак*, „онзи, който е изключително предан на Мен.” Възникнал въпросът: „Какво е изключителна преданост или *ананйя-бхаджана*?” Кришна казва: „Изостави всички останали религиозни концепции и се отдай единствено на Мен”: *сарва-дхарман паритйаджа мам екам шаранам враджа*. Това е изключителна преданост. Но след като някой практикува тази изключителна преданост, той вече е *дхарматма*, той вече е праведен. Как тогава в следващия стих Кришна казва, че „той скоро ще стане *дхарматма*”? Как да съвместим това? Кришна казва:

*Кишпрам бхавати дхарматма
Шашвач-чантим нигаччхати
Каунтейа пратиджанихи
На ме бхактах пранашияти*

„Скоро той става праведен (*дхарматма*) и добива траен мир. О сине на Кунти, можеш дръзко да заявиш, че Моят предан никога не загива.”

Това е общият смисъл на този стих. Кришна казва на Арджуна: „Скоро той става *дхарматма*. Моят предан никога не пропада. Иди и кажи това на всички.” Той заявява, че след като човек стане *ананйя-бхак* – което означава да изостави всички видове задължения и да се отдаде на Кришна – той отново ще бъде отговорен човек.

Дохато Брахма, Ямараджа и Нарада обсъждали този въпрос, те видели Бхактивинода Тхакура да върви по небето и да мълви Святото Име. Тогава някой от тях предложил: „Ето един чист предан. Той би трябвало да разкрие истинския смисъл.” И те поканили Бхактивинода Тхакура сред тях и го запитали: „Как следва да съвместим тези точки? Кришна казва, че изключително предан отдаден е онзи, който се е отрекъл от всички задължения и Му се е отдал. И въпреки това съвсем скоро ще се види, че той е много отговорен. Как да разбираме това?”

Бхактивинода Тхакура обяснил, че „той скоро ще стане праведен” се отнася не до изключително предания, но до онзи, който счита изключително предания за чист при всякакви обстоятелства. „Дори да извърши някакво ужасно дело, той наистина е *садху*, светец.” Човек, който може да мисли за изключително предания отдаден по такъв начин, скоро ще стане *дхарматма*. Такова било тълкуванието на Бхактивинода Тхакура.

Затова в своя коментар към „Бхагавад Гита” аз съм следвал тълкуванието на Бхактивинода Тхакура. Аз също виждам, че е излишно да се казва, че преданият, което е *ананйя-бхак* става *дхарматма*. Кришна казва, че на изключително предания трябва да се гледа като на *садху*, на праведен човек. Онзи, който казва, че изключително преданата, отдадена на Кришна душа трябва да бъде считана за чиста каквито и да са външните й практики – човекът който прави тази забележка – той става добродетелен. Това е вярното заключение. Онова, което такъв човек казва, е сто процента истина. И следващото което Кришна казва е, че онзи, който може да забележи това, много скоро ще бъде пречистен.

Кришна казва, че чрез подобно зачитане на изключително предания, човек скоро ще достигне до вечното си задължение и ще получи вечен мир. „Затова Аз те моля, Арджуна, сине на Кунти, да идеш и публично да дадеш дума, че Моят предан никога не

загива” (*каунтейа пратиджанихи на ме бхактия пранашияти*). Тогава ще получиш благодатта на човек, чийто думи усъвършенстват живота му.

В противен случай защо Кришна би рекъл на Арджуна: „Направи публично изявление, че Моят предан никога не пропада?” Каква полза би имал от това Арджуна? Но онзи който заявява: „изключително преданият на Кришна е свят, независимо какво върши”, скоро става добродетелен. Ако Арджуна заяви това, той ще стане *дхарматма*. Ще пожъне благодатта. Затова Кришна му казва: „Изкажи това мнение. Направи тази дръзка стъпка: рискувай и произнеси тези думи. Тогава и ти ще получиш благото, за което говоря.”

Разбира се, Арджуна е *паришада*, вечен спътник на Кришна, но използвайки го като пример Кришна казва: „Направи го!” Арджуна е приел позицията на търсец независимо от характера си на *паришада*.

Когато публикувах коментара си върху „Бхагавад Гита”, един мой духовен брат ми каза: „Ако дадеш подобно тълкувание, тогава по-малко напредналите бхакти ще се възползват в името на *ананйя-бхак-бхакти*, изключителната преданост. Това, което разкриваш тук, е много тайно значение. То не е предназначено за публика. Това е поверителен въпрос: *Апи чет судурачараро бхаджате мам ананйя-бхак садхур ева*: „Той може да е най-долен развратник във външния си живот. Но ако е *ананйя-бхак*, отдадена душа, трябва да бъде считан за истински почтен човек.” Ако обясняваш нещата според подобна интерпретация, всеки ще си рече: „О, аз съм *ананйя-бхак* преданоотдаден” и ще продължи да развратничи. Затова моля те, недей да даваш тази интерпретация толкова открито.”

Но аз публикувах своя коментар въпреки това възражение защото принципът, лежащ в основата на този стих е много важен. Онзи, който се е отдал на Кришна, се приема като Негов. И точно както Кришна има права над всичко и никога не е престъпник, по същия начин и Неговият човек не бива да бъде никога считан за престъпник. Това е потвърдено и на друго място, в „Шримад Бхагаватам”: *атма бхуйайа ча калпате*. „Моят предан Ми принадлежи.” Затова някой, който работи под вдъхновение от Кришна, никога не бива да бъде считан за престъпник. Той може да се наслаждава на всичко за сметка на Кришна, ако наистина е отдадена душа. Той трябва да бъде приеман за собственост на Кришна. Но някои възражават, казвайки: „Недей да правиш такива обширни интерпретации. Ако го направиш, тогава всякакви хора ще вършат отвратителни неща в името на чистата преданост. Ще казват: „О, аз съм вайшнава. Аз съм от *ачюта-готра*, аз съм един от хората на Кришна. Онова, което е Негова собственост, е и моя. Мога да се наслаждавам на всичко.”

Тогава, разбира се, възниква въпросът: Как да разпознаем *ананйя-бхак-бхакти*, изключителната преданост? Това е истинският проблем. Ако просто заявя, че съм чист бхакта, това няма да свърши работа. Истинският бхакта по-скоро си мисли: „Аз не съм истински бхакта.” Такова би било неговото разбиране, неговото вътрешно усещане. Истинският преданоотдаден си мисли: „Аз не може да съм *ананйя-бхак-бхакта*. Не съм стигнал до това ниво. То е много труднопостижимо. Аз по-скоро се отдалечавам от него.” Това би бил основният смисъл на отношението му.

Какво да говорим за другите бхакти, самата Шримати Радхарани казва: „Хората ме свързват с Кришна. Казват, че имам незаконна връзка с Кришна. Но всичко това е лъжа. Моята мъка е, че не мога да Му отдам сърцето си. Не мога да кажа, че съм напълно Негова. Съкровената ми скръб е, че не мога да стана напълно Негова, а те невярно считат, че съм. Аз не се отричам от това да съм напълно Негова, дори това да значи да имам незаконна връзка с Него; но това, че не мога да стана такава, това е най-голямата ми вина.” Това би било отношението на един истински *ананйя-бхак-бхакта*.

Ще се появи тъкмо противоположната тенденция. Фактът е, че който е приел изключително и само Кришна, няма вкус за нищо друго, така че той наистина не е *дурачара*; той е неспособен да действа по отвратителен начин. Вътрешно е винаги свързан с Кришна. Външният живот му е безразличен. Така че каквото и да прави, не го върши той. Който действа в онази равнина на реалността може да унищожи хиляди вселени, но не върши нищо (*хатвани са имал локан на ханти на нибадхйате*). Той действа в трансценденталната равнина, в равнината *ниргуна*. Не бива да бъде съден в контекста на добро или лошо според преценките на този свят. Той не е тук.

Всичко, което е във връзка с Кришна е добро; то е *ниргуна*, трансцендентално, лишено от материални качества. В този свят истината е нещо относително. „Това е вярно, онова е невярно, това е мое, онова е твое” – какво струват тези неща? Ако някой бхакта открадне цвете за Кришна може да кажете: „Защо крадеш моето цвете?” Но каква е гаранцията, че цветето е твое? Това са различни степени на фалшиви концепции за реалността. Човек, който притежава някаква земя, се обявява за неин собственик. Тогава идва един по-едър земевладелец и казва: „Ти не си собственикът. Аз наистина притежавам тази земя. Само съм ти позволил да я ползваш.” Но след него може да дойде царят и да рече: „О, не! Земята е моя. Ти я притежаваш само относително. Аз съм господарят на тази земя, тя ми принадлежи.” По такъв начин едно относително разбиране за истина се сражава с друго. И нравствеността се отнася единствено до това: „мое-твое”.

Всички тези концепции за собственост са лъжовни. Всички тези сделки с нравствеността са лъжовни, понеже не са във връзка с Върховната Истина. Затова привидното лошо поведение на отдадения всъщност е тъкмо обратното.

*‘двайте’ бхадрабхадра-гйана, саба – ‘манодхарма’
‘еи бхала, еи манда’, - еи саба ‘бхрама’*

(Чайтанйа Чаритамрита, Антйа-лила 4.176)

„В материалния свят разбиранятия за добро и лошо, за правилно и погрешно всичките са умствени измислици. Затова да се казва: „Това е добро, а това лошо” е грешка.” И така, в най-дълбокия план на реалността се разлива най-дълбоката вълна на Кришна съзнание, и там танцуват много *дживи*. Това е абсолютният танц, в който всичко се отдава на Кришна в настроението на Вриндавана: *сарва дхарман паритйаджа мам екам*. Всичко принадлежи на Кришна и заради Неговото удовлетворение може да бъде извършено какво ли не. Това е единственият принцип, който следват изключителните отдадени, без да ги е грижа за многото относителни изисквания и структури в тази лъжовна равнина. Това е *ниргуна*, трансцендентално. В онази сфера е неприложима пресметливостта на фалшивото собственичество. Никакви претенции за собственост нямат стойност в Кришна съзнание.

Има още един момент, на който също трябва да се обърне внимание в този стих. Веднъж Парашара Муни прекосявал една река. Една млада жена преминавала в лодка. Когато лодката стигнала средата на реката, Парашара внезапно бил заплепен от девойката. Той ѝ предложил да се слоят, така и сторили. В резултат на тяхното единение бил роден Ведавйаса. Парашара бил човек с голям себеконтрол. Но било настъпило времето да се роди Ведавйаса и това породило у него определена нужда. Той внезапно бил завладян от похот и се единил с тази жена. От техният съюз се родил Вйасадева, съставителят на ведическите писания. Така че това било решението на Вселенската Воля. Парашара не бива да бъде обвиняван или заклеймяван. Той не участвал в това. Бил инструмент на Вселенската Воля. Не бива да считаме това за похотливост и да критикуваме Парашара за безнравственото му поведение. Той бил

вдъхновен от някакво вътрешно желание и надвит от божествената мощ на волята на Кришна. Единствено затова се случили тези неща.

Затова Кришна казва в „Бхагавад Гита”, че не действието трябва да бъде взимано предвид, а предпоставката за него. Трябва да се изследва основанието, а не действието. Мотивът, лежащ зад действието, не кармата, а намерението – то трябва да бъде отсъждано. Драупади имала петима съпрузи, но не заради самата нея. Наложело се да приеме тази грижа като дълг; не го е сторила заради удоволствието. Затова Драупади не бива да бъде държана отговорна за това; не би могло да се каже, че тя е безнравствена. Не е нейна отговорност това, че е имала много съпрузи. В *шастра* се казва, че Драупади или Кунти може и да изглеждат нецеломъдрени, но ако мантрувате имената им, ще се пречистите. Така че вътрешният смисъл на едно действие, неговото намерение трябва да се взимат в предвид – а не самото дело отвън.

На по-висшия принцип се служи не като се следват обичайните закони, а следвайки някакъв по-висш закон. В този случай обичайните закони се престъпват. Някой може да счита преданоотдадения за виновен от гледна точка на обичайния закон, но от гледна точка на един по-висш закон Кришна казва, че ако успеете да оцените неговото закононарушение, ще бъдете извисени.

*Агйайаивам гунан дошан
Майадиштан апи свакан
Дхарман сантйаджйа йах сарван
Мам бхаджета са ту саттамах*

(Шримад Бхагаватам 11.11.32)

Кришна казва: „Правилата на писанията идват по Моя заповед. Но ако някой наруши тези правила за да Ме удовлетвори, той трябва да бъде стичтан за още по-отдаден.” Понякога може да се наложи да се прояви по-голяма вярност към краля като се нарушат кралските закони. Така че тук Бог е над закона. Разглеждайки природата на божествеността трябва да заключим, че Кришна е над закона. Законът е за нас; но той може да не бъде прилаган по отношение на Него. Той е абсолютен. Когато някой наистина влезе в досег с Абсолюта, той няма как да не пренебрегне закона, предназначен за обикновените люде. Разбира се, в един по-висш смисъл. Не е така, че в името на предаността бхактите не бива да спазват обикновените закони, управляващи обществото. Но в по-висш смисъл трябва да разберем, че Кришна е всичко във всичко. Той е създал закона, Той сам понякога го нарушава и особено харесва онези, които са готови да нарушат закона заради Него. Те са му любимци – тези, които са готови да поемат риск заради служенето на Него, които са готови да понесат последствията, от това че са нарушили закона.

Такава е природата на цялата *враджа-лила* на Кришна. Във Вриндавана всички съображения за индивидуален или личен интерес биват пожертвани. Във Вриндавана се осъществява най-висшата саможертва, до степен в която какъвто и да било личен интерес или съображение биват хвърлени в огъня. Едва когато достигнете до такова ниво на жертвоготовност ще можете да се родите във Вриндавана, не преди това. Такова е заключението на „Бхагавад Гита”:

*Сарва-дхарман паритйаджа
Мам екам шаранам враджа
Ахам твам сарва-напехйо
Мокшйаишйами ма шучах*

Кришна казва: „Трябва да рискуваш всичките си перспективи, трябва да рискуваш всичко без никаква друга надежда освен Мен. Не мога да понеса присъствието на нищо друго в сърцето ти. Не мога да понеса да дойдеш при Мен с никаква умисъл. Моята връзка с теб трябва да бъде безусловна. Не мога да понеса наличието на никакъв друг интерес в сърцето на Своя предан. Един единствен интерес - Аз. Пожертвай всичките си така наречени интереси, всичките си надежди, всичко. Тогава можеш да се срещнеш с Мен във Вриндавана.”

Субективната „Бхагавад Гита”

И Вишванатх Чакраварти Тхакура, и Баладева Видйабхушана са правили коментар върху „Бхагавад Гита”; Джива Госвами също е обяснявал различни стихове. Бхактивинода Тхакура е дал своите тълкувания, включвайки коментарите и на Баладева, и на Вишванатх Чакраварти в своя бенгалски превод на „Бхагавад Гита”. Комантарът на Шридхар Свами е оригиналният и Шри Чайтанйа Махапрабху дълбоко е ценял неговите коментари на „Шримад Бхагаватам” и „Бхагавад Гита”.

Аз се опитах да хвърля някаква нова светлина над някои стихове на „Бхагавад Гита”. На основата на казаното от предишните коментатори, съм показал понататъшното разгръщане на *мадхурйа-раса* в „Бхагавад Гита”, а дори и любовната връзка в *паракийа-раса*. Когато обсъждах своето тълкувание с Бхактиведанта Свами Махараджа, аз го попитах: „На това място в „Бхагавад Гита” съм дал своята интерпретация, включваща *мадхурйа раса*. Какво мислиш?” Той отвърна: „Какво повече може да се каже? Интерпретацията ти е съвършено точна.”

Въпреки всичко, това което съм дал там е нова концепция. Аз открих че *паракийа*, влюбената преданост на гопите към Кришна, е представена в стиха *тешам сатата йуктанам... йена мам упайанти те*. Точно както „Шримад Бхагаватам” има четири основни стиха, така и в „Бхагавад Гита” също има четири стиха, които са есенциални и съдържат самата същина, самия смисъл на цялата онтологична концепция на „Бхагавад Гита”.

В „Бхагавад Гита” (10.8) първият от четирите основни стиха гласи следното:

*Ахам сарвасйа прабхаво
Маттах сарвам правартате
Ити матва бхуджанте мам
Будха бхаава-саманвитах*

„Аз съм произходът на всичко. Всичко произтича от Мен (включително всички концепции за Абсолютната Истина, а дори и собственото Ми обожание). Мъдреците, които напълно знаят това, Ме обожават с *бхаава*, дълбоко-предан екстаз.”

Тук Кришна казва: *ахам сарвасйа прабхаво маттах сарвам правартате*: „Всичко произтича от Мен, включително всички концепции за Абсолютната Истина.” В „Бхагавад Гита” са дадени трите главни концепции за Абсолюта: Брахман, Параматма и Бхагаван. Брахман е всеобхватният аспект на Абсолюта, Параматма е всепроникващият аспект на Абсолюта, а Бхагаван е личностната концепция за Абсолюта.

В своята „Бхакти Сандарбха”, Джива Госвами дава истинското значение на Бхагаван, Личността на Бога. Обичайното значение на Бхагаван е „онзи, който командва всички видове енергии.” Всички видове енергии са контролирани лично от

Него. Това е концепцията за Бхагаван, която откриваме в Нараяна от Вайкунтха. Но Джива Госвами е дал една специфична и фина интерпретация на Бхагаван. Той казва, че Бхагаван означава *бхаджанийа сарва-сад-гуна-вишишитха*: природата на Бхагаван е такава, че каквото и да влезе в досег с Него, изпитва естествената склонност да служи на пленителната Му личност. Той е надарен с такива качества, че всеки е привлечен да Го обожават, да Го обичат. Той притегля любовта на всекиго. Всеки иска да Му служи – това е Бхагаван. Той е надарен с качества, привличащи всекиго да Му служи.

Включил съм тази специална интерпретация на Джива Госвами в своя коментар към гореспоменатия стих от „Бхагавад Гита“. В „Шримад Бхагаватам“ са описани трите фази на Абсолютната Истина (всеобхватният Брахман, всепроникващата Параматма и всепривличащата абсолютна личност Бхагаван). Обяснил съм в своя коментар, че думите на Кришна тук: *ахам сарвасйа прабхаво* означават: „Аз съм *свайам бхагаван*, Изначалната Божествена Личност. Аз съм в коренът на всички тези три концепции за Абсолютата. Аз съм произходът не само на Брахман, все-обгъщащия и на Параматма, все-просмукващата се, но също и на Нараяна, господарят на всички енергии, който извиква респект у всекиго. Аз съм източникът на всички тях. Аз съм *свайам бхагаван*.”

По такъв начин съм интерпретирал смисъла на *ахам сарвасйа прабхаво*. А в следващия ред, където Кришна казва: *маттах сарвам правартате* трябва да се концентрираме с още по-голяма точност. Кришна казва: *сарвам правартате*, „всичко произлиза от Мен.“ С това Той иска да рече: „Дори обожанието към Мен идва от Мен. Аз първи го проявявам. Самият Аз обожавам себе си. Правя това като гуру, като Своята най-фина енергия. Тази енергия съм самият Аз. А моята най-фина енергия е Радхарани. Чрез Своята енергия Аз обожавам себе си. Всяко движение започва от Мен, дори собственото Ми обожание, служенето на Мен започва от Мен, в Моята роля на гуру. Разкривам това публично, за да можете правилно да Ме обожавате. По тази причина гуру бива наричан Бхагаван, защото той не се различава от Мен (*ачарйам мам вигйанинам*)”.

Най-фината енергия на Бхагаван е Радхарани. Така че гуру в най-висш смисъл, както и служенето в най-висш смисъл, са представени в Шримати Радхарани. След това Кришна казва: „Онези, които знаят това, ще Ме обожават: *ити матва бхаджанте мам*.” Онези, които разбират тази концепция, че Радхарани Му служи по най-възвишения начин, ще служат на Кришна подчинявайки се на Нея. Това е *радха-дасйам*, божественото служене към Шри Радха. С такова разбиране поклонникът ще достигне до обожанието към Кришна.

В своята интерпретация съм приел, че такова е било намерението на Кришна казвайки: *ити матва бхаджанте мам*, „Знаейки това, те Ме обожават.“ Той има в предвид „онези, които знаят че Моето обожание идва от Мен и че Моята най-фина енергия Ме боготвори по най-прекрасен начин, ще Ме обожават под напътствията на най-фината Ми енергия.“ Тук откриваме значимостта на *радха-дасйам*, служенето към Шри Радха, най-висшата цел на последователите на Рупа Госвами, *рупануга-гаудийа-сампрадайа*. Тук Кришна казва: „Знаейки, че Моята най-фина енергия Ме обожават най-добре, човек ще Ме обожават под напътствията на Моята първокласна обожателка (Шри Радха). С тази идея, той постоянно ще Ме почита под водачеството на Моята най-прекрасна *сакхи*, Шримати Радхарани, или на нейното възплъщение Шри Гурудева. Така той винаги ще Ме обожават под тяхно ръководство, а никога на право.“ Това е значението на *ити матва бхаджанте мам*.

След това Кришна казва: *будха бхава саманвитах*. Тук *будха* означава онези с фин теистичен интелект (*сумедхасах*). В „Бхагаватам“ се казва, че онези които имат фин теистичен интелект, ще са способни да оценят това (*йаджанти хи сумедхасах*). Финият теистичен интелект е резултат от добра съдба, която идва свише (*сукрити*), тя

не е само-придобита. Тази фина интелектуална вътрешна насока и напътствие могат да дойдат единствено от *ниргуна*, трансценденталната равнина. Тук *будха* означава „онзи, който има пряк досег с *ниргуна*, или трансценденталната равнина.” Неговата интелигентност не идва от тази земя на майа, тя извира от духовното ниво. Единствено такъв човек би могъл да оцени тези фини моменти. Казано е в „Бхагаватам”:

*Кришна-варнам твишакришнам
Сангопангастра-паршадам
Йагйаих санкиртана-прайаир
Йаджанти хи су-медхасах*

„Онези, които са с фин теистичен интелект (*сумедхасах*) ще обожават Шри Чайтанйа Махапрабху в *санкиртана*, а не останалите.”

И така, този стих на „Бхагавад Гита” означава „Онези, чиято преданост е резултат от вълната *ниргуна*, чиято вяра не е събирана в този свят на заблуди, ще Ме обожават посредством *радха-дасйам*.” Тук *бхаава-саманвитах* означава *рага-саманвитах* – което значи, че те обожават Кришна с *анурага*, с любов. Тяхната привързаност към Кришна, тяхната преданост към Него, не се управляват от правила; те не произтичат от стриктното следване на правилата в писанията, а от *бхаава*, вътрешното вдъхновение. Това обожание се нарича *рага-марга*, пътят на спонтанното привличане.

Правилата на писанията включват пресмятане на печалба и загуба. Но обожание, което е *бхаава-саманвитах* не е водено от никакви съображения за печалба или загуба; то струи спонтанно от любовта и увлечението по Кришна. То е *гйана-шунйа-бхакти*, свободно от пресметливост, свободно от облага или загуба: *гйана-кармадйанавритам*.

Вторият от четирите есенциални стиха, съдържащи цялото послание на „Бхагавад Гита” гласи следното (10.9):

*Мач-читта мад-гата-прана
Бодхайантах параспарам
Катхайанташ ча мам нитйам
Тушйанти ча раманти ча*

„Сърцата и умовете на Моите предани са винаги изпълнени с Мен и те вечно изпитват наслада и екстаз, разговаряйки за Мен.”

Тук Кришна казва: „Аз съм в сърцата им, в мислите им (*мач-читта мад-гата-прана*). Цялият им живот, цялата им енергия са посветени на Мен, употребени са за Мен. Тяхната *прана-шакти*, жизнената им сила, също е всецяло отдадена на Моята кауза. Вътрешно те винаги мислят за Мен, посвещавайки цялата си енергия на Мен, а навън разговарят за Мен за да разширят взаимното си разбиране (*бодхайантах параспарам*). Те обичат да разговарят за Мен един с друг; не говорят за нищо друго. И в личния, и в обществения си живот, те обичат да говорят за Мен и нищо друго. Аз съм единствената тема на техните разговори (*катхайанташ ча мам нитйам*). Каквото и да правят, където и да се намират – винаги и навсякъде Аз съм предметът на разговорите им.”

И след това Кришна казва: „В това те намират огромно удовлетворение (*тушйанти ча раманти ча*).” Скритият смисъл на *тушйанти ча раманти ча* е следният. Тук са описани две нива преданоотдадени. До *ватсалйа-раса*, или родителското отношение в предаността, отдадените на Кришна чувстват огромно удовлетворение (*тушйанти*). А над него съществува един по-висш тип удовлетворение

(*раманти*), което се усеща в *мадхурйа-раса*. Точно както съпругът и съпругата се наслаждават на един специфичен тип връзка, така и отдадените на Кришна вкусват екстаза (*раманти*) на връзката с Него просто като разговарят за Него. В този смисъл ачариите са се съгласили, че *раманти* се отнася до интимността и че преданоотдадените, вкусващи тази интимност, се намират в много дълбока връзка на съпруг и съпруга по отношение на Кришна. В компанията на Кришна те чувстват екстаза на съпружеството, *раманти ча*. Те чувстват този екстаз дори когато само разговарят за Кришна. Това значение на думата „*раманти*” е обяснено на различни места от Вишванатха Чакраварти, Баладева Видйабхушана и Бхактивинода Тхакура; признато е дори от Шанкарачарйа, който се съгласява, че думата „*раманти*” се отнася до съпружеството.

После идва следващият кондензиран стих на „Бхагавад Гита” (10.10):

*Тешам сатата-йуктанам
Бхаджатам прити-пурвакам
Дадами буддхи-хогам там
Йена мам упайанти те*

„На онези, които постоянно Ме обожават с преданост, Аз ще даря интелигентността, посредством която да дойдат при Мен.”

Това е общоприетото значение на този стих, но има и едно по-дълбоко тълкувание. Тук Кришна казва: „Тези люде, които неспирно, непрекъснато са се посветили на Мен (*сатата-йуктанам*), които винаги са в Мен, които са свързани с Мен, които Ми служат със силна любов и почит в сърцата си, *дадами буддхи-йогом там* – Аз ги вдъхновявам с интелигентност, посредством която могат да дойдат при Мен. Те ще дойдат при Мен в най-близка връзка.” Но аз намирам това за излишно повторение. Кришна вече е казал *сатата-йуктанам*, „Тяхната преданост е постоянна, те винаги са свързани с Мен.” Ако вече бездруго са във връзка с Кришна, тогава трябва да се запитаме защо Той отново ще казва: „Те ще дойдат при Мен.”

Кришна вече е казал, че тези бхакти винаги говорят само за Него, мислят само за Него, намират наслада само в Него и постоянно са заети в служене на Него. Той казва: „Те са винаги свързани с Мен, непрекъснато, и Ми служат със сърца, излълнени с любов.” Те вече Му служат със сърдечна любов, а след това Кришна казва: „Аз ще им дам вдъхновението, чрез което да Ме достигнат” (*мам упайанти те*). Това е повторение. Вече бе казано, че те са свързани с Кришна; как така отново ще дойдат при Него? Как може да бъдат хармонизирани словата на Кришна „те ще дойдат при Мен”? Затова аз съм открил един по-дълбок смисъл в думите *мам упайанти те*. Приел съм, че думата „*упайанти*” чието обичайно значение е „те идват”, тук означава „*упапати*” или „любовник”. Така че *упайанти* – „те ще дойдат при Мен” – означава, че те приемат Кришна за *упапати*, за любовник.

В обществото има законен съпруг, *пати*, а има и любовник, *упапати*. Във Вриндавана Кришна не е за гопите техен законен съпруг, а Той е господарят на сърцата им.

Тук Кришна казва: „Аз вдъхновявам онези, които са неспирно заети с предано служене да дойдат при Мен.” Кой преданоотдадени вдъхновява Кришна тук? Онези, които са *раманти*, най-извисената група отдадени, онези, които са свързани с Него в интимност, в пълната *раса* – *мукхйа раса*. Кришна казва тук: „Аз ги вдъхновявам да дойдат при Мен, приемайки ме за любовник, за *упапати*.” Кришна казва: *бхаджатам прити-пурвакам*. Това означава *према*, която се открива в *мадхурйа-раса*, в интимността. Така че истинският смисъл на този стих е, че Кришна вдъхновява тези,

които се намират в съпружество, да дойдат при Него като при любовник, гледайки на Него като на *упанати*. И как ще дойдат при Него? Той ги вдъхновява да дойдат без никакви социални съображения, без никакво зачитане на забраните в писанията. И тъй, вдъхновени вътрешно от Него, прекрачвайки бариерата на социалните и ведическите закони, мамейки дори собствените си съпрузи, гопите се сливат с Кришна в любовна интимност (*паракийя*).

Позицията на Кришна е абсолютна и Той се наслаждава много повече на предаността на ония, които могат да прекрачат всичко заради Него. Той вдъхновява вътрешно тези преданоотдадени с това послание: „Външно вие трябва да изпълнявате изискванията на обществото и на писанията, но Моята позиция е над и отвъд писанията. Моята позиция е отвъд всичко, което който и да било социален или ведически закон ви казват да правите. Аз съм над Ведите и над всичко друго. Ведите са Моите инструкции към обикновените люде. Тези инструкции са предназначени за ония, които са се отклонили от Мен. Обществото също се намира под водачеството на тези инструкции, които са дадени за пропадналите. Но Моята връзка с всичко е вродена; тя не зависи от законите на обществото или на писанията. Аз не търся признание от никого. Моята връзка с всичко е константата във всички уравнения. Не можете да Ме избегнете. Затова трябва да презрете всички изисквания на взаимоотношенията от досегашния си живот и да дойдете при Мен. Нямайте свободата да сторите нищо друго. Когато вашата предана натура предяви изискването си да дойде при Мен, вие не сте свободни. Сърцата ви трябва да дойдат при Мен.”

Това е *упанати*, любовната преданост. Предаността на Вриндавана, *вриндавана бхаджана*, означава любовна преданост: *йена мам упайанти те*. Тук Кришна казва, че за онези които са *раманти*, които вече са склонни да влязат във връзка с Него като съпруг със съпруга, Той им дарява едно особено чувство и вдъхновение вътре в сърцата им, че трябва да дойдат при Него като *упанати*, като любовници. Всъщност тук Кришна казва: „Тази любовна преданост е толкова голяма, че прекосява правилата и на обществото, и на писанията. Тя не зависи от нищо. Връзката с Мен не зависи от нищо, което можете да си въобразите. Тя е най-съкровената и естествената. Тя не се нуждае от никакво разрешение от обществото или писанията. Може и да живеете в обществото, показвайки формално зачитане на писанията и на социалните договорености, но от най-съкровената сърцевина на сърцата си вие сте Мои. Това е *йена мам упайанти те*, специалното напътствие или прозрение, което давам на тези преданоотдадени.”

С други думи, тези преданоотдадени не позволяват на друг съпруг, или *пати*, да се намеси между тях и Кришна. Те не могат да понесат да се вмъкне нищо трето, било то дори и социалните закони или забраните на писанията. Тяхната преданост е толкова възвишена, че всички Веди търсят тази идея, тази божествена позиция.

*Асам ахо чарана-рену-джушам ахам сйам
Вриндаване ким апи гулма-латаушадхинам
Йа душтияджам сва-джанам арийа-патхам ча хитва
Бхеджур мукунда-падавим шрутибхир вимригийам
(Шримад Бхагаватам 10.47.61)*

„Макар за най-възвишената преданост на гопите само бегло да се намеква във Ведите, сега аз разбирам тяхната извисена позиция. О, кога ли ще се родя като тревичка във Вриндавана, та да мога да получа прахта от лотосовите нозе на гопите върху главата си? Тези дивни души изоставиха общество, приятели, любов, близки – и дори ведическите принципи – за да приемат подслон в святите лотосови нозе на Кришна.”

Тук трябва да се спомене едно нещо: *паракийя-бхаава* има по-обширно приложение. Тя не означава единствено любовна преданост. Това усещане за прекосяване на правилата на обществото и писанията в името на една „неразрешена“ връзка може да бъде открито не само в *мадхурйя-раса*, или интимността. *Паракийя* буквално означава „принадлежащ на друг“. *Ватсалия-раса*, родителската обич и *сакхийя-раса*, приятелството също преливат от чувства на *паракийя*. Това е начинът, по който обичат следващите пътя на *рага-марга*.

В случая с Яшода *паракийя* приема следната форма: Яшода казва: „Някои люде твърдят, че Кришна не е мой син. Казват, че бил син на Деваки!“ Това чувство усилва сърдечната ѝ обич към Кришна, защото я кара да си мисли: „Аз мога да Го изгубя всеки миг.“ Тази идея поражда още по-силна обич към Него и увеличава любовта в нейното служене.

В *сакхийя-раса* също откриваме чувства на *паракийя*. „Някои хора разправят, че Кришна е дошъл от Матхура и че отново може да си отиде в Матхура. Той не е наш, не е единствено наш приятел.“ Такова опасение изпълва умовете на пастирчетата, те в тревога си мислят: „Можем да Го изгубим всеки миг!“ И това чувство прави приятелското им служене към Него по-интензивно. По този начин всяко чувство във Вриндавана е *паракийя*.

В настроението на служене, *дасйя-раса*, също има подобно чувство. Отдадените казват: „Според някои, Кришна е дошъл от Матхура, Той е син на Васудева. Тук е само за малко; Той не е обикновен човек като нас.“ Такава идея повече или по-малко съществува във Вриндавана. Така че не намираме *паракийя* единствено в *мадхурйя-раса*; Кришна може да плени всички с това чувство.

Но *паракийя* е нещо много специално в *мадхурйя-раса*. Особеността ѝ се състои в това, че в *мадхурйя-раса* тя е по-заклеймявана и от обществото, и от писанията. Но за гопите тя не е заклеймяваща. В *мадхурйя-раса* те трябва да прескочат заповедите и на обществото, и на Ведите – трябва да поемат този страшен риск. В останалите *раси* съществува само страхът, че „може би няма да имаме Кришна за постоянно, Той може да си отиде, Той не ни принадлежи...“ Това подозрение усилва интензивността на тяхното служене, но в *мадхурйя-раса* трябва да се прекосят позитивните разпоредби на Ведите и обществото. Гопите трябва да вървят срещу тези авторитети, сякаш извършват грях. Това е специалната черта на *паракийя* в *мадхурйя-раса*, затова там интензивността на предаността е в най-висшата си форма. Но вдъхновението за *паракийя* (*йена мам упайанти те*), за което Кришна говори тук, специално отнасяйки го до тези, които са *раманти*, свързани с Него в интимност, присъства също и във всички слуги във Вриндавана.

Накрая стигаме до последния от четирите същностни стиха („Бхагавад Гита“ 10.11):

*Тешам еванукампартхам
Ахам агйана-джам тамах
Нашайамй атма-бхаавастхо
Гйана-дипена бхашивата*

Кришна казва: „За да им покажа специалната си милост, Аз влизам в сърцата им и унищожавам тяхното невежество с лампата на познанието.“

Вътрешният смисъл на този стих е по-трудно да бъде извлечен. Думите *тешам еванукампартхам* могат да бъдат интерпретирани по два начина. Външната интерпретация е, че Кришна е благосклонен към Своите отдадени, а вътрешното

тълкувание е, че Той казва: „Аз копнея за тяхната благосклонност; жадувам благодатта на тези най-извисени преданоотдадени.” Както в „Бхагаватам” (10.82.44) Кришна казва:

*Майи бхактир хи бхутанам
Амритатвайя калпате
Джиттйа йад асин мат-снехо
Бхувати нам мад-апанам*

„Мои скъпи гопи, всички се считат за щастливци ако изпитват преданост към Мен, чрез която постигат вечен и нектарен живот. Но Аз трябва да призная, че считам себе си за най-големия щастливец, защото се докоснах до дивната любов, която вие носите в сърцата си.”

Все пак има парадокс в това, сякаш Кришна казва че след цялата горестна и продължителна връзка с Него, Той ще даде на тези най-извисени отдадени чистото познание, чрез което те ще се спасят, постигайки Брахман. Това е точката, за която спорят последователите на Шанкарачарйа. Но аз съм приел това в друг смисъл.

Гйана-дипена е труден израз – „Аз ги просветлявам с познание” – но аз съм дал друга интерпретация: когато мъките от раздялата с Кришна, които чувстват Неговите отдадени достигнат краен предел, Той внезапно идва и им се разкрива. Например Шачидеви усещала непоносимо чувство на раздяла докато готвела за Нима, и тогава по Негова милост, тя ясно видяла как Той дошъл и приел *прасадама*. По подобен начин и във Вриндавана когато страданието от раздялата достигне върхна степен, тогава изведнъж отдадените виждат, че „Кришна е тук сред нас”. Затова когато казва, че от милост се появява за да разсее невежеството им, тяхната *агйана*, Той има предвид, че когато отдадените усещат раздялата с Него, Той се явява пред тях и рапръсква мрака, в който те тънат заради тази раздяла. От милост Той има дава подкрепа. И когато бъде приложен този лек, те могат да продължат да живеят. Във Вриндавана, когато Неговите отдадени страдат в раздялата, Той понякога трябва да дойде и да се покаже пред приятелите си: „Тук съм, сред вас. Не съм ви напуснал.” Това е което Той има предвид под разпръскване на мрака с божествено познание: *гйана-дипена бхашвата*. Тук думата невежество или *агйана* означава *гйана-шунйа-бхакти*, преданост, лишена от знание. Отдадените не си мислят, че са участници в *лила*, в забавленията на Върховния Бог. Не; тяхната преданост е лишена от подобна пресметливост. Тя е *гйана-шунйа-бхакти*, напълно наивна.

Тук Кришна казва: „Не мога да понеса мъките от раздялата, които усещат Моите отдадени. Трябва да изтичам при тях и да им покажа: „Ето, тук съм, мамо! Нали виждаш? Тук съм, приемам храната ти.” Понякога Шачидеви пригавя храна за муртите и след като я предложи вижда, че цялата храна я няма. Тогава си мисли: „Нима съм сънувала? Аз видях Нима. Той приемаше *прасадам* и разбира се нищо не остана ваницата. Но Нима си отиде отдавна. Кой тогава е приел *прасада*? Какво беше това, което видях? Нима беше сън, нима някое куче е отмъкнало храната? Или може би съм забравила, може би днес не съм сготвила? Може би не съм дала *бхога* на муртите Бала Гопала? Какво ли съм сторила?”

Шачи е объркана. Това може да бъде счетено за *агйана*, за „невежество”. Тогава Шри Чайтанйа изпраща някой бхакта при нея с думите: „Кажете всичко това на майка ми: онзи ден когато се случи това, аз наистина бях там; наистина приех храната, сготвена от ръцете й. Нека знае, че не е било сън. Напомни й това и я утеши. Кажете й, че бях при нея и приех сготвения от нея *прасадам*. Кажете й, че това се е случило.”

И тъй, това е значението на четвъртия есенциален стих в „Бхагавад Гита”: по Своята милост, Кришна премахва мрака на раздялата от отдадените Си. А онези, които

ни напомнят за Кришна и по такъв начин премахват тъмнината, породена от раздялата с Него, са истинските човеколюбци. Те раздават най-възвишения лек. Гопите казват на Кришна: „Ние страдаме от тази скръб, която Ти ни причини. Но разказа за Твоите забавления ни дава живот и сили. Жадуваме да слушаме за тях и тогава чувстваме, сякаш животът ни се възвръща. Няма никакво друго лекарство, освен Твоето обещание и утеха: само те могат да ни избравят от мъката, изгаряща сърцата.” Такива са техните слова в „Шримад Бхагаватам” (10.31.9):

*Тава катхамритам тапта-дживанам
Кавибхир идитам калмашапахам
Шравана-мангалам шримад-ататам
Бхуви гринанти йе бхурида джанах*

„О Кришна, ние винаги страдаме в този свят, но просто като слушаме нектара на Твоите думи и забавления това ни дава живот и премахва всичките ни грехове. Такова слушане е благодатно и ни изпълва с духовни съкровища. Онези, които разпространяват тези разкази за Бога, извършват най-голямата лечителска работа за човешкото общество и всъщност са най-големите човеколюбци.”

Гайатри Мантрата

Смисълът на *брахма гайатри* би трябвало да ни доведе до заключението на „Шримад Бхагаватам”. *Гайатри мантрата* и „Шримад Бхагаватам” са едно и също нещо. То е самата същина на „Веданта Сутра”. „Шримад Бхагаватам” е подробен коментар на *гайатри мантрата*.

*Артхо 'йам брахма-сутранам
Бхаратартха-винирнайах
Гайатри-бхашйа-рупо 'сау
Ведартха-нарибримхитах*

Гаруда Пурана

Значението на *гайатри мантрата* би трябвало да следва линията на смисъла на „Шримад Бхагаватам”. Ако анализираме как е възможно това, ще разкрием стъпките, водещи *гайатри мантрата* към „Шримад Бхагаватам”.

Какво е значението на *гайатри*? Думата *гайатри* е комбинация от две санскритски думи: *ганат* (онова, което е изпято) и *трайате* (дарява избавление). Това означава „Такава песен, чрез която можем да добием спасение, облекчение, освобождение”. *Гайатри* е позната като *веда-мата*, майката на Ведите. И *гайатри* е сътворила целите Веди. Ако разгледаме ведическите заключения от най-концентрираните им афоризми до най-обширните им изрази, ще открием, че те започват с *омкара*: ведическата сричка *ом*. Тази истина се изразява в *гайатри мантрата* и тогава тя се появява под формата на Ведите, а после като „Веданта Сутра”. Най-сетне ведическото заключение намира своя най-пълнен израз в „Шримад Бхагаватам”. И след като смисълът и предназначението на ведическото познание се развива в тази линия, *гайатри мантрата* би трябвало да съдържа вътре в себе си същината на „Шримад Бхагаватам” – а тя е, че разбирането за Кришна като върховен Бог е най-висшето.

Този би трябвало да бъде смисълът на *гайатри мантрата*, но въпросът е как да извлечем „Шримад Бхагаватам” – разбирането за Кришна – от утробата на *гайатри*? Чувал съм, че Джива Госвами е давал такава интерпретация, но не мога да открия къде е записана. Чувал съм, че той е давал значението на *гайатри*, водещо към Кришна съзнанието. Така или иначе у мен се пробуди склонността да доведе значението до разбирането за Кришна.

Най-общото значение на *гайатри* е „ онази песен, която дарява освобождение”. Освобождението би трябвало да има някакъв позитивен смисъл. Освобождение не означава свобода от негативната страна, а позитивно постижение. Такова е определението, дадено в „Шримад Бхагаватам”: *муктир хитванйатха рупам сварупена вйавастхитих* – дотогава, докато не получим най-висшата възможна позитивна позиция, истинското *мукти*, истинското спасение не е дало резултат. Простото оттегляне от негативния план не би могло да бъде наречено освобождение. Хегел е казал, че целта на нашия живот е самоопределението. Трябва да определим естетическата си функция в органичното цяло – не само избавление от негативната страна, но и участие в една позитивна функция в царството на служенето. Това бива считано за най-висшето постижение в живота. То е истинският смисъл на *гайатри*.

Думата *гайатри* идва от два санскритски корена: *ганат* и *трайате*. *Траяте* означава позитивно постигане на крайната степен (*сва-рупена вйавастхитих*). А *ганат* значи не просто звук, а музикален тон. Този музикален звук, който ни дарява най-висшето позитивно освобождение, загатва за *санкиртана* на Шри Чайтанья Махапрабху и за звука от флейтата на Шри Кришна.

Тълкуванието на *брахма-гайатри мантра* е следното: Първата дума е *ом*. *Ом* е мантрата-семе, която съдържа в себе си всичко. Следващата дума е *бхур*. *Бхур* е където се намираме ние, Бху-лока, светът на нашата опитност. Следващата дума е *бхувар*. *Бхувар*-лока е светът на умствените постижения. Това е поддръжката, фонът на нашата опитност. Настоящата ни позиция на съществуване е резултат от умствените ни придобивки. Това, че сме тук, в света на опитността не е случайност; ние сме придобили тази позиция чрез предишната си *карма*. Физическата сфера, този настоящ свят на преживяванията, е просто продукт, резултат от предходните ни умствени импулси. А финият свят на предходната *карма*, умствената сфера, е познат като *Бхувар*-лока.

Следващата дума в мантрата е *свах*. Над *Бхувар*-лока е *Сва*-лока. Менталният свят (*Бхувар*-лока) означава приемане и отхвърляне: какво да правим и какво да не правим – „Това ми харесва, онова не ми харесва”. *Сва*-лока, обаче, е равнината на взимането на решение, светът на интелигентността (*Буддхи*-лока). Нашата интелигентност ни казва: „Това може и да ти харесва, но недей да го правиш, защото ще изгубиш”. Тази равнината, равнината на разсъдъка, е позната като *Сва*-лока. И така материалният свят е съставен от три основни слоя: *бхур*, физическия свят; *бхувар*, менталния свят; и *свах*, интелектуалния свят.

Разбира се, един по-детайлен анализ би разкрил седем слоя: *Бхур*, *Бхувар*, *Свах*, *Маха*, *Джана*, *Тапа* и *Сатйа*-лока. Това подробно е описано от Санатана Госвами в неговата „*Брихад Бхагаватамрита*”. Тук тези седем пласта са сумаризирани в три плана на съществуване: физически, умствен и интелектуален. А тези три плана на преживяване са обобщени в една дума, *там*.

Следващата дума в *брахма-гайатри* е *савитур*. *Савитур* най-основно означава *сурйа*, слънце. А слънцето метафорично означава онова, което разкрива или осветлява; онова, посредством което можем да виждаме. Трите груби и фини слоя в този свят ни биват показани от едно определено нещо, *савитур*. Кое е то? Душата. Всъщност светът не ни се разкрива чрез слънцето, а чрез душата. Кое е онова, което в действителност ни

позволява да възприемаме и да виждаме грубите неща? Реално не слънцето ни помага да виждаме; ние виждаме с помощта на душата. Това намираме в „Бхагавад Гита” (*йатха пракашйайатй еках критснам локам имам равих*). Душата ни разкрива този свят досущ като слънцето. Слънцето може да покаже цветовете на очите ни, ухото може да ни разкрие света на звука, а ръката може да ни разкрие света на досега. Но всъщност в центъра е душата. Душата е, която носи светлина в този свят, която ни дава разбирането за онова, което ни заобикаля, за света на възприемането. Цялото възприемане се случва единствено заради душата. Тук думата *савитур*, която обикновено значи „слънце”, може да означава единствено „душа”, защото душата, сякаш слънце, ни показва всичко.

Всичките седем пласта на нашето съществуване – представени от *бхур*, физическия план, *бхувар*, металния план и *свах*, интелектуалния план – тук са редуцитани до едно нещо: *там* – „онова”. „Онова” е показано чрез слънцето, което в този контекст означава душата. Тук под душа се има предвид индивидуалната душа. Индивидуалната душа е причината за своя свят. Не е така, че умът е в света, а светът е в ума. Бъркли е казал, че светът е в ума. Тук бе изразено, че всичко се вижда с помощта на слънцето. Ако няма слънце всичко е мрак – нищо не може да се види. И така, без светлина нищо не може да се види. А в по-висш смисъл светлината означава душата. Душата е субектът, а неин обект са седемте равнини на опитността в този свят.

Следващата дума в *гайатри мантрата* е *варенйам*. *Варенйам* означава *пуджйа*: обожаване, почитане. Това показва, че макар в тази равнина на обективния свят душата да е субектът, съществува и друго царство, което трябва да бъде почитано и обожавано от душата. Това е сферата на Свръхдушата.

Тази обожавана равнина на трансцендентално съществуване е позната като *бхарго*. *Бхарго* означава свръхсубективната област, сферата на Свръхдушата. Това се споменава в първия стих на „Шримад Бхагаватам”: *дхамна свена сада нирашта-кухакам сатйам парам дхимахи*. Шрила Вйасадева казва, че тук той ще се занимае с един друг свят, чиято девствена слава е тъй дивна, че под лъчите ѝ всички неразбирания биват отвяти настрани. Субектът е душата, а неин обект са всички тези светове на опитността. А свръхсубектът е онази почитаема област, която е по-висша от субекта, от душата – това е сферата на свръхсубективното.

Думата *бхарго* означава „по-fino от душата” и „имащо по-значима позиция от душата”. И така, това означава Свръхдушата, Параматма. Най-общо казано, разбира се, думата *бхарго* означава „светлина”. Точно както х-лъчите могат да ни покажат онова, което не се вижда с просто око, *бхарго* е *сварупа-шакти*: по-висша, по-могъща светлина, която може да разкрие душата. А енергията – *бхарго* – на кого принадлежи тя? Принадлежи на *дева*. Какво е значението на думата *дева*? *Дева* означава „Който е прекрасен и игрив”, т. е. Шри Кришна, Красивата Реалност. Той не е недиференцирана субстанция, а е изпълнен с *лила*, забавления. *Дева* означава забавления и красота в комбинация, а това значи Кришна.

Неговото царство е *бхарго*, сияйно, и то е *варенйам*, трябва да бъде почитано от *джива*, душата. Каква е природата на *сварупа-шакти*? Тя е *вайбхава*, разширение на Шримати Радхарани. Тя държи цялата отговорност за служенето и за енергията да се служи на Кришна. *Бхарго* не е нищо по-малко от *вайбхава*, разгърнатото тяло на Шримати Радхарани, в което се съдържа всичко необходимо за служенето на Кришна. *Бхарго* представя Махабхава, доминираната половина, а *дева*, Кришна, е Расараджа, доминиращата половина.

В *гайатри мантрата* ние биваме помолени: *бхарго девасйа дхимахи*: „елате, медитирайте”. Що за медитация е възможна в онази равнина на посветеността? Не абстрактна медитация, а култивиране на служене, *кришнанушиланам*. *Дхимахи* означава

„да участваш в спонтанния поток, в течението на предаността във Вриндаван”. И какъв ще бъде резултатът (*дхийо йо нах праходайат*)? Способността ни за култивиране ще се увеличи. Колкото повече служим, толкова по-голяма способност и желание за служене ще ни бъдат дарени като награда – също както в банката се добавя лихва към капитала (*даса кари’ ветан море деха према-дхана*). По такъв начин принципът на нашата посветеност ще се увеличава отново и отново. *Дхимахи* означава *арадхана*, обожание. Не може да бъде обяснено по друг начин, освен с *арадхана*, *пуджа*, *сева* – обожание, преклонение, любовно служене. Думата *дхи* е извлечена от думата *буддхи*, което най-общо означава онова, което култивираме с помощта на интелигентността си. Но тук *дхи* се отнася до онази обожаема интелигентност, която се спуска в тази равнина за да ни помогне да развиваме служенето си. Така че *дхимахи* не означава абстрактна медитация, а предано служене. Това е скритото значение на *гайатри мантрата*.

Гайатри, песента на избавлението, означава също и *санкиртана*. *Киртанът* също се пее и също ни осъвършенства по посока на най-висшата цел. *Санкиртанът* на Шри Чайтанйа Махапрабху също ни възвръща възвишената ни позиция на слуги. Затова *брахма-гайатри* свързана с Махапрабху би трябвало да означава *Кришна-киртана*. И тогава тя достига до Вриндавана и до *киртана* на флейтата. А щом влезем във Вриндавана ще открием, че сладостният звук от флейтата на Кришна помага на всички Божии слуги да се захванат със съответните си задължения. Когато флейтата зазвучи, *гопите* и всички останали подхващат съответните си дела. Нощем, щом *гопите* дочуят звука на флейтата, ще се затичат към Ямуна с мисълта: „О, Кришна е там!” А щом Яшода чуе песента на флейтата на Кришна, тя си мисли: „Ето го синът ми. Скоро ще се прибере у дома.” По този начин звукът на флейтата ангажира всички слуги на Бога в съответните им позиции и ги вдъхновява да бъдат внимателни в своето служене.

В моя санскритски коментар на *гайатри мантрата* съм написал: *дхирарадханам ева нанйадити тад радха-падам дхимахи*: всички останали служения са представени напълно и изцяло в Радхика. Подобно на клонки, те всички са части от Нея. *Мадхурйа раса* е най-висшата или *мукхйа раса*, комбинацията на всички раси. Шримати Радхарани е Махабхава – Тя представя цялото настроение на служене.

Песента на флейтата на Шри Кришна, изразена като *гайатри мантрата*, ни напомня и ни ангажира в нашето служене. А какво е нашето служене? Служенето ни би трябвало да бъде да се отдадем в служба на Шримати Радхарани – да приемем предложението на Радхарани. *Гайатри мантрата* ще ни подтикне да бъдем внимателни към лотосовите нозе на Шримати Радхарани, да се подчиняваме на Нейните заповеди. Тя основно представя цялата сфера на служенето. Затова да се опитаме да се заемем със служене на Нея, под нейните напътствия – да приемаме насоките Й и да Й се подчиняваме – такова е служенето към Шри Радха. И така значението на *гайатри мантрата* бива доведено до *радха дасйам*, себе-определението (*сварупена вйавастхитих*).

Същевременно частичното представяне във *ватсалйа* и *сакхйа раса* също е част от изначалната сладост на интимната любов, *мадхурйа раса*. Преданоотдаденият във *ватсалйа раса* ще служи на Нанда и Яшода, а този в *сакхйа раса* – на Шридама и Судама, но в крайна сметка цялата система като единна концепция е включена в Радхарани.

Радха дасйам, служенето на Шримати Радхарани, е най-висшият смисъл, който може да бъде извлечен от *гайатри мантрата*. То е върховната цел на нашия живот. Не може да бъде иначе. „Шримад Бхагаватам” е най-възвишеният и изчерпателен теизъм, който може да бъде взет от Ведите, Упанишадите и толкова много други писания. Всички разкрити истини се въздигат до връхната си точка, до най-висшата си позиция в

концепцията, дадена в „Шримад Бхагаватам”. А „Шримад Бхагаватам” ни учи, че най-върховната реализация и себе-определение се откриват в служенето към Шримати Радхарани – че под нейното водачество можем да служим на Шри Кришна. Ние копнеем за пряка връзка със служенето на Нея.

Какво тогава е скритото значение и тълкуванието на думата *бхарго*? *Бхарго вай вришабхануджа-атма-вибхава-ека-арадхана-шири-пурам*. *Бхану* означава слънцето или „който ни посочва посредством светлината”. Радхарани е дъщерята на Вришабхану. Затова избрах думата *бхану*. За да представя личното Й разгърнато себе съм дал думата *вайбхава*. *Вайбхава* означава „онова, което произлиза” или „разгърнатото себе”. *Прабхава* е централният образ, а *вайбхава* е външното разширение. Самата същина на *сварупа шакти* е Шримати Радхарани, а цялата *сварупа шакти* е Нейното разгърнато себе. Градът на Нейното прекрасно служене, страната, обителта на Нейното прекрасно служене е цялата *сварупа шакти*.

Точно както лъчите на светлината се излъчват от слънцето, цялата вътрешна енергия е разгръщането на Махабхава, Шри Радхика. Тя е разгънала самата себе си в такава прелестна сияйна област от вътрешна енергия и по такъв начин служи на Своя Господ. Всички необходими неща се пораждат от Нея. За да Й помогнат в служенето Й към Нейния Господар се появяват всички те. Когато цялата вътрешна енергия е сгъстена в една-едничка форма, тя става Махабхава, Радхарани. А когато Радхарани иска да служи, Тя разширява сама себе си по неизброими начини. И с известен принос от Баладева и Йогамаи целият духовен свят, включително Вриндавана, Матхура и Вайкунтха, се сътворява за да асистира на Шримати Радхарани в служенето Й към Шри Кришна.

По такъв начин аз изведох *радха дасйам*, служенето към Шримати Радхарани като смисълът на *гайатри мантрата* и се опитах да го представя в стихове на санскрит.

Гаура Харибол!